

Integrace zahraničních pracovníků do české společnosti

Bc. Renata Vinklárková

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Renata VINKLÁRKOVÁ**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Integrace zahraničních pracovníků do české společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek záoblasti integrace a adaptace cizinců.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Cizinci v ČR (2007). Praha: Český statistický úřad, MPSV ČR, 2008.

KOLMAN, L. Komunikace mezi kulturami: Psychologie interkulturních rozdílů. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2005, ISBN 80-213-0735-8.

PRŮCHA, J. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-280-5.

UHEREK, Z. (ed.) Cizinecké komunity z antropologické perspektivy : vybrané případy významných imigračních skupin v České republice. Etnologický ústav AV ČR, 2008a, ISBN 978-80-87112-12-0.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Martina Růžičková**
Ústav pedagogických věd

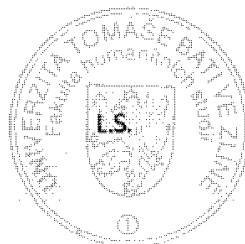
Datum zadání diplomové práce: **12. ledna 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2010**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

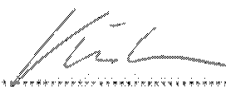
- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

19. 4. 2010

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Hlavním cílem této diplomové práce je hlouběji nahlédnout do problematiky integrace zahraničních zaměstnanců společnosti Honeywell, spol. s r.o. – HTS CZ o.z. Diplomová práce předkládá ucelený pohled na imigrační problematiku. Seznamuje čtenáře se základními pojmy v kontextu integrace, ale i vědními obory, které se migrací zabývají. Dále je zde uveden stručný přehled vývoje migrace na území České republiky, včetně popisu současné situace. Závěr teoretické části je věnován strategiím adaptace a integračním modelům. Praktická část diplomové práce je rozdělena do dvou částí. V první části je zmapován život cizinců v Brně, a seznámíme se se společností Honeywell. Druhá část je věnována samotnému výzkumu, kdy se pomocí kvantitativní a kvalitativní techniky odhalují hlavní faktory, které ovlivňují integraci zahraničních pracovníků.

Klíčová slova: migrace, integrace, adaptace, cizinec, multikultura

ABSTRACT

The main goal of this thesis is to give us deeper insight into field of integration of foreign employees who are employed by company Honeywell, spol. s r.o. – HTS CZ o.z. Thesis gives a compact view on immigration issues. The work gives us the information about basic terms in context of immigration, and also with scientific disciplines which are connected with the migration. Also we can find the brief overview of the migration history in Czech republic, including characterization of the current situation. At the end of the theoretical part we can learn more about strategy of adaptation and models of integration. The practice part of the thesis is divided into two sections. First section informs us about the life of foreigners who live in Brno, and also gives introduction of the company Honeywell. The second part is given to the research, where had been used the quantitative and qualitative techniques, showing the main factors which affects the integration of foreign employees.

Keywords: migration, integration, adaptation, foreigner, multiculture

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Martině Růžičkové, za její odborné vedení při vypracování mé diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří byli ochotní věnovat mi svůj čas a své myšlenky. Velice mě obohatily. Děkuji.

MOTTO

Ať chceš nebo nechceš, někam patříš. Jak hodně však někam patříš, to už záleží jen na tobě.

Anton Semjonovič Makarenko

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 ZÁKLADNÍ POJMY	14
1.1 KULTURA V KONTEXTU INTEGRACE.....	14
1.1.1 Kulturní pluralita	15
1.1.2 Enkulturační.....	15
1.1.3 Akulturační	15
1.1.4 Asimilace.....	15
1.2 ROZDÍL MEZI ETNIKEM, NÁRODEM A RASOU	16
1.2.1 Etnikum	17
1.2.2 Národ.....	17
1.2.3 Rasy, rasismus	19
2 VĚDNÍ OBORY ZABÝVAJÍCÍ SE MIGRACÍ	21
2.1 INTERKULTURNÍ PSYCHOLOGIE.....	21
2.2 ETNOPSYCHOLOGIE A SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE	22
2.3 SOCIOLOGIE.....	22
2.4 KULTURNÍ ANTROPOLOGIE A ETNOLOGIE.....	23
2.5 POLITOLOGIE A MEZINÁRODNÍ PRÁVO	24
2.6 VZTAH SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY K OTÁZCE MIGRACE	25
2.6.1 Kompetence sociálního pedagoga v multikulturní oblasti	28
3 MIGRACE	30
3.1 TEORIE MIGRACE.....	32
3.2 VÝVOJ MIGRACE CIZINCŮ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	34
3.2.1 Migrace před rokem 1989	35
3.2.2 Migrace po roce 1989.....	37
3.2.3 Migrační politika České republiky	39
4 STRATEGIE ADAPTACE	41
4.1 STRATEGIE ADAPTACE PODLE A. DEMUTHA	41
4.2 STRATEGIE ADAPTACE PODLE J. W. BERRYHO	41
4.3 STRATEGIE ADAPTACE PODLE Z. UHERKA	42
5 INTEGRACE	43
5.1 IMIGRAČNÍ A INTEGRAČNÍ MODELY	44
5.1.1 Asimilační model	44
5.1.2 Přechodná diferencovaná inkorporace	45
5.1.3 Model multikulturalismu.....	45

5.2	STUDIUM INTEGRACE V ČESKÉ REPUBLICE	46
5.3	KONCEPCE INTEGRACE CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE	46
5.3.1	Cílová skupina.....	48
5.3.2	Cílená specifická opatření	49
5.3.3	Činnost obcí, krajů a NNO.....	50
5.4	PROJEKTY NA INTEGRACI CIZINCŮ	51
5.4.1	Informační zdroje k integraci cizinců a pro cizince	52
5.4.2	Zvyšování znalosti českého jazyka cizinců.....	53
5.4.3	Poskytování sociálně právního poradenství cizincům.....	55
5.4.4	Podpora rozvoje vztahů mezi cizinci a členy majoritní společnosti	55
II	PRAKTICKÁ ČÁST	57
6	ŽIVOT CIZINCŮ V BRNĚ.....	58
6.1	PROBLEMATIKA MIGRACE V BRNĚ	58
6.1.1	Přehled legální migrace v Jihomoravském kraji a Brně.....	58
6.1.2	Integrace cizinců v Jihomoravském kraji a Brně	59
6.1.3	Etnické a národnostní sdružení v Brně.....	61
6.2	CIZINCI VE SPOLEČNOSTI HONEYWELL, SPOL. S R.O. – HTS CZ O.Z.....	63
6.2.1	Nástin činnosti společnosti.....	63
6.2.2	Zaměstnávání cizinců ve společnosti	63
6.2.3	Program International Permanent Relocation	65
7	VÝZKUMNÁ ČÁST	67
7.1	ZÁMĚR A CÍL VÝZKUMU.....	67
7.2	METODA VÝZKUMU	67
7.3	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	68
7.3.1	Kategorie Expati.....	69
7.3.2	Kategorie Non-EU.....	69
7.3.3	Kategorie EU.....	69
7.3.4	Kategorie Slováci	69
7.3.5	Výběr výzkumného souboru.....	69
7.4	METODA SBĚRU DAT	70
7.5	ZPRACOVÁNÍ DAT.....	71
7.6	ANALÝZA KVANTITATIVNÍCH DAT	72
7.7	ANALÝZA KVALITATIVNÍCH DAT	74
7.7.1	Kategorie: Práce	74
7.7.2	Kategorie: Bydlení	75
7.7.3	Kategorie: Jazyk.....	75
7.7.4	Kategorie: Vstřícnost majority	76
7.7.5	Kategorie: Integrovanost	76
7.8	VÝSLEDKY VÝZKUMU	77
	ZÁVĚR	80
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	82

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	87
SEZNAM TABULEK.....	88
SEZNAM PŘÍLOH.....	89

ÚVOD

Mezinárodní migrace osob je jev, který se týká každé moderní společnosti. Migrace zvyšuje potenciál pracovních sil, a těží z ní celý stát. Díky přistěhovalcům se daří státním i soukromým podnikům zvyšovat poptávku po jejich produktech a míru konkurenceschopnosti. Cizinci tak mohou zaplnit prázdná pracovní místa, která by jinak zůstala neobsazena, jelikož pro české obyvatele daná práce není dostatečně atraktivní či naopak nesplňují vysoké nároky na kvalifikaci.

Dalším přínosem migrace obyvatel je zpomalení trendu úbytku obyvatelstva v České republice. Pokles obyvatel a jejich stárnutí má negativní vliv na systém sociálního zabezpečení. Česká republika si uvědomuje tyto nežádoucí trendy současné doby, a proto intenzivně pracuje na aktivní imigrační politice. Hlavní prioritou České republiky v oblasti migrace je přijímat účinná opatření, která budou podporovat řízenou legální migraci a zároveň minimalizovat migraci nelegální.

Pro správný chod imigrační politiky státu nestačí pouze stanovit pravidla k naplnění legální migrace, ale také je důležité podporovat správnou integraci cizinců. Integrace je možné dosáhnout pouze pomocí vzájemné interakce mezi cizinci a českou společností. Integrace přistěhovalců je oboustranný proces. Úkolem pro imigranty je, jakým způsobem se zapojí do integračního procesu, a zda vůbec mají zájem na začlenění do nové společnosti. Naší zodpovědností pak je, zda dáme cizincům šanci na plnohodnotný život v nové společnosti.

V této práci se budu zabývat právě integrací zahraničních pracovníků do české společnosti. Vždy mě přitahovalo vše co je spojené s cizinci či poznáváním odlišné kultury. Byla jsem proto velmi ráda, když jsem dostala možnost pracovat v mezinárodní společnosti, kde jedním z mých hlavních úkolů je právě péče o zahraniční zaměstnance. Cílem mé činnosti v této společnosti je zajistit všechny požadavky státu na legální zaměstnávání cizinců, ale také přispět k úspěšné integraci zahraničních zaměstnanců do společnosti. Záměrem zaměstnavatele je usnadnit cizincům život v České republice, a zamezit předčasnému odchodu cizinců ze zaměstnání.

Cílem diplomové práce je hlouběji nahlédnout do problematiky integrace zahraničních zaměstnanců společnosti Honeywell, spol. s r.o. – HTS CZ o.z. (dále jen HTS), a zmapovat tak hlavní faktory, které mají vliv na jejich adaptaci a integraci. Závěry této práce naleznou

praktické využití ve společnosti HTS, kdy je využiji při implementaci nového relokačního programu pro nově příchozí cizince.

Při zpracování tématu jsem vycházela ze studia písemných pramenů (publikací či výzkumných zpráv a důvěryhodných internetových zdrojů), které se týkají problematiky cizinců, občanského sektoru, fungování nestátních neziskových organizací. V teoretické části uvádím základní pojmy v kontextu integrace či vědní obory zabývající se migrací. Dále jsem zmapovala vývoj migrace na území České republiky a uvádím výčet adaptačních strategií. Na konci teoretické části seznamuji čtenáře s Koncepcí integrace cizinců, ale také s aktivitami, které vznikly na podporu integrace cizinců v České republice.

V praktické části práce se dočtete o životě cizinců v Brně a o problematice zaměstnávání cizinců ve společnosti HTS, ve které jsem provedla samotný výzkum.

V kapitole věnované výzkumu prezentuji cíle, použitou výzkumnou metodu, výzkumný vzorek a výsledky realizovaného výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

Dříve než se hlouběji ponořím do problematiky integrace cizinců, považuji za nutné seznámit čtenáře s pojmovým aparátem, který se váže k oblasti migrace. Z pohledu sociálního pedagoga jsou základní pojmy k dané problematice nejlépe zpracovány v literatuře Interkulturní psychologie, jelikož se opírá o několik různých disciplín, a její terminologie je nejen čistě psychologická, ale přebírá také termíny z jiných oblastí vědy, která se váže k tematice migrace. K obsahu oboru interkulturní psychologie se vrátím v další kapitole, ale nejprve stručně objasním základní pojmy z teoretického hlediska, tak jak je uvádí literatura.

1.1 Kultura v kontextu integrace

Pojem **kultura** se uplatňuje v několika vědních disciplínách, a proto je vyjadřován velkým množstvím definic. Průcha rozlišuje dvě skupiny pojetí kultury. Podle širšího pojetí zahrnuje pojem kultura „*vše, co vytváří lidská civilizace – tedy jednak materiální výsledky (artefakty) lidské činnosti, (např. obydlí, nástroje, oděvy, plodiny, průmysl, dopravní a telekomunikační systémy), a jednak duchovní výtvoř lidí (jako je umění, náboženství, morálka, zvyky, vzdělávací systémy, politika, právo aj.)*“ (Průcha, 2007, s. 45). Vedle širšího pojetí Průcha uvádí i užší pojetí, podle kterého je pojem kultura vztahován spíše k projevům chování lidí (jeho zvyklosti, symboly, komunikační normy a jazykové rituály, sdílené hodnotové systémy, předávané zkušenosti, zachovávaná tabu) (Průcha, 2007).

Podle Kolmana lze kulturu chápat jako „*komplexní model reality, který ovlivňuje vnímání, myšlení, cítění a chování lidí. Při setkání dvou kultur dochází ke střetu dvou pojetí reality. Výsledkem může být vzájemné obohacení, ale může také dojít k následkům negativním*“ (Kolman, 2005, s. 24). Při tomto střetu dvou kultur dochází k verbální i neverbální komunikaci. Segall vyzdvihuje v kulturním kontextu právě jazyk. Podle Segalla jazyk podtrhuje unikátnost lidského sociálního chování, protože jazyk vůbec umožnil vznik lidské kultury. Jak říká Segall, bez jazyku by neexistovala žádná kultura (Segall, 1990).

1.1.1 Kulturní pluralita

K pojmu kultura se váže řada teorií, které mají svůj základ v různých disciplínách. V kulturní antropologii byl zformulován pojem kulturní pluralita. **Kulturní pluralita** je „*teoretický princip, podle něhož se uznává, že jednotlivá společenství (národy, etnika, rasy, náboženské skupiny) mají své specifické kultury, které je nutno považovat za zcela rovnocenné*“ (Průcha, 2007, s. 46). Z tohoto principu vyplývá, že je nutné tolerovat způsob života cizích společenství a respektovat existenci odlišných hodnot a norem.

1.1.2 Enkulturace

Kulturní antropologie vysvětluje jak se člověk stává příslušníkem určité kultury. Děje se tak prostřednictvím procesu, který je v kulturní antropologii nazýván **enkulturace**, v interkulturní psychologii častěji **kulturní transmisi**. Jde o synonymní označení, která vysvětlují proces osvojování určité kultury jedincem od jeho narození až do dospělosti. Psychologický slovník definuje enkulturaci jako „*formální i neformální přejímání kulturních norem a zkušeností jedincem v průběhu jeho ontogeneze*“ (Hartl, Hartlová, 2000). Termín enkulturace neukazuje pouze proces seznamování jedince se svou vlastní kulturou, ale stejně tak představuje označení pro veškeré lidské učení a zvládnutí socializace (Segall, 1990).

1.1.3 Akulturace

Jestliže enkulturace je pojmána jako proces, který je spojený s rozvojem jedince v jeho kulturním kontextu, **akulturace** vyjadřuje vlivy působící na jedince, které způsobují změnu jeho kulturního kontextu. Akulturace naznačuje kontakt s cizí kulturou (Segall, 1990). Jak uvádí Průcha akulturace je „*sociální proces, který se uskutečňuje ve všech případech, kdy se dostávají do dlouhodobého kontaktu nebo do střetu dvě kultury nebo i několik kultur současně*“ (Průcha, 2007, s. 49). Při akulturaci tak dochází ke kulturním změnám trvalým stykem různých kultur. Účastníci tohoto procesu přebírají nové prvky z cizí kultury, ale zároveň vypouštějí či přetvářejí prvky předešlé.

1.1.4 Asimilace

Při **asimilaci** dochází k pozvolnému začleňování jednoho etnika do jiné kultury, tak že svou původní kulturu v novém prostředí nepovažují za důležitou, až zcela převzou kul-

туру hostitelské země. Brouček vidí v asimilaci přínos jak pro etnikum, které se přizpůsobuje, tak pro majoritní společnost: „...v průběhu přirozené, nenásilné asimilace může docházet k vzájemnému obohacování participujících etnických a jiných společenství“ (Brouček 1991 in Průcha, 2007, s. 50). Toto vzájemné ovlivňování může vést až k vykrytalizování zcela nové kultury při průniku několika kultur. Průcha jako příklad uvádí současnou kulturu USA, která vznikla jako „tavící kotle“, v němž se po několik století mísily kultury Irů, Britů, Němců, Italů, Slovanů a jiných evropských a neevropských etnik přistěhovalců, až toto míšení dalo vznik současnému americkému národu a jeho kultuře (Průcha, 2007).

Asimilace je začleňující proces, který dosahuje transformace specifickým způsobem. K asimilaci dochází tehdy, když je příslušníkům okrajové skupiny umožněn plný přístup k občanskému životu za podmínky, že upustí od své původní identity. J. C. Alexander uvádí, že asimilace je možná pouze tehdy, jestliže existují socializační kanály, které vykonávají procesy „zcivilizování“ a „očistění“, které umožní osobám zbavit se svých původních vlastností. Za tyto kanály považuje osobní působení, vzdělávání nebo mediálně šířené reprezentace. „Tento asimilativní očištný proces je členům okrajových skupin zprostředkován ve výchově k občanství, které jim zaručí kompetence k účasti na demokratickém a občanském životě“ (Alexander in Marada, 2006, s.61).

1.2 Rozdíl mezi etnikem, národem a rasou

Často z médií slyšíme, že dochází ke konfliktům mezi etniky a národy, které jsou zapříčiněny politickými či náboženskými neshodami. Ale jaký je rozdíl mezi těmito pojmy? Jelikož laická veřejnost často zaměňuje pojmy jako je etnikum, národ a rasa, považují za podstatné tyto tři pojmy krátce definovat. Mezi pojmy národ a etnikum existuje velmi tenká linie, a tudíž se nedají striktně od sebe odlišit. Průcha prezentuje pojetí, které se uplatňuje v české a evropské tradici, že se moderní národy vyvinuly z příslušných etnik, a tyto národy mají své vlastní státy. Pokud v daném státě žijí navíc jedinci, kteří jsou členy jiného etnika, jsou považováni za etnickou či národnostní menšinu. V České republice jsou to např. Poláci, představující u nás národnostní menšinu, avšak z hlediska Poláků v Polsku jsou to příslušníci polského národa (Průcha, 2007).

1.2.1 Etnikum

Pojem etnikum pochází z antické řečtiny, kdy slovo „ethos“ znamenalo „kmen, národ“, ve smyslu příbuzenské jednotky (jako společenství založené na rodovém základu). Označení „kmen“ bylo nahrazeno pojmem etnikum až od 70. let 20. století. Tento pojem se používá k členění lidstva na skupiny pomocí kulturně vyjádřených totožností a odlišností jejich členů (Rozvojové vzdělávání, [online]).

Velký sociologický slovník definuje termín **etnikum (etnická skupina)** jako „*společenství lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu. Souhrnně lze říci, že etnikum se vyznačuje svou vlastní etnicitou. Etnicita je pak vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu*“ (In Průcha, 2007, s. 51). Etnicitu je možné určit podle objektivních komponentů (jazyk, rasa, kultura, sociální struktura) a podle komponentů subjektivních (etnická identita) (Rozvojové vzdělávání, [online]). Brouček definuje Etnickou identitu (nebo také etnické vědomí) jako „*vědomí sounáležitosti s určitou etnickou skupinou na základě společně sdílených objektivních komponentů etnicity nebo rodového původu*“ (Brouček, 1991 in Průcha, 2007, s. 53). Můžeme zde zahrnout vše co si jedinec uchovává jako postoje, hodnoty, víru a způsoby chování ze své etnické skupiny.

Průcha dále rozlišuje termíny etnikum a etnická skupina, které jsou téměř synonymní. V české a evropské (kontinentální) terminologii je však jemné významové rozlišení. Etnikum je výraz označující většinou společenství, které se rozvinulo na úroveň národa (např. Češi), ovšem výraz etnická skupina může označovat společnost lidí, která právě nedospěla na tuto úroveň (např. Romové v ČR nebo Laponci ve Finsku a Švédsku) (Průcha, 2007).

1.2.2 Národ

Jak již bylo naznačeno v úvodu, definovat **národ** je jedním z největších problémů společenských věd. Koncept národa se měnil v čase i prostoru, historicky je za jeho zrod považovaný přelom 18. a 19. století. Dnes již ve vědě převažuje názor, že národy nejsou daností, ale sociokulturně a historicky podmíněné lidské výtvořiny, popřípadě politickými

projekty. Při formování moderních idejí národa je možné rozlišit dva základní typy. Zatímco v Evropě vznikali na základě už existujícího vědomí sounáležitosti a na základě společné kultury a dějin, v Americe a Africe šlo naopak o vytváření národů z různorodého etnického materiálu (Rozvojové vzdělávání, [online]).

Velký sociologický slovník definuje národ jako „*osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území*“ (Velký sociologický slovník in Průcha, 2007, 54). Dále jsou uváděny tři typy kritérií, podle kterých lze národ identifikovat. První kritérium je kritérium kultury, které obsahuje spisovný jazyk, společné náboženství, nebo společnou dějinnou zkušenost. Dále je uváděno kritérium politické existence, které říká, že národy mají buď vlastní stát, nebo autonomní postavení v mnohonárodním či federativním státě. V poslední řadě se hovoří o psychologickém kritériu, kdy příslušníci národa sdílejí společné vědomí o své příslušnosti k určitému národu (Průcha, 2007).

S pojmem národ úzce souvisí termín národnost. Národnost je nejčastěji chápána jako příslušnost jednotlivce k určitému národu. Tato příslušnost může být chápána ve dvojitým smyslu pojmu národ. Národ ve smyslu etnickém je soubor osob obvykle se společným jazykem, společnou historií, tradicí a zvyky, společným územím a národním hospodářstvím. Nebo může být národ chápán ve smyslu politickém, kdy se jedná o soubor občanů určitého státu, tedy soubor osob se státní příslušností tohoto státu. Na základě toho se pak rozlišuje národnost etnická a národnost politická (Průcha, 2007).

Jelikož je složité stanovit přesnou definici pro „národnost“, o to je i složitější vymezit pojem národnostní menšina. V České republice je pojem „národnostní menšina“ vymezen právní normou, a to zákonem č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin. V § 2, odst. 1 je vymezena definice takto: „*národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo*“ (zák. č. 273/2001 Sb.). Z tohoto zákona vyplývá, že národnostní menšinou nejsou např. Vietnamci a Číňané (třebaže jsou velmi početnou skupinou), jelikož nemají české

občanství. Národnostní menšinou jsou pouze občané České republiky se všemi právy a povinnostmi, kteří se hlásí k jiné než většinové (české a moravské) národnosti, žijí trvale v ČR. Vietnamci a Číňané jsou tedy z pohledu české legislativy považováni za cizince, kteří pobývají na území na základě dlouhodobého legálního pobytu, nebo jsou „ilegálové“.

1.2.3 Rasy, rasismus

Jelikož se i v České republice během posledních let změnila skladba populace díky zvyšující se migraci, není již nic neobvyklého potkat na ulici či na pracovišti černocho či asiata. Setkávání odlišných ras vždy vedlo k větším či menším problémům, proto do této kapitoly zařazuji i pojem rasismus, který považuji za důležitý bod problematiky migrace.

Rasa je pojem, který se hojně používá v biologii člověka a především ve fyzické antropologii. Tento pojem se historicky vyvinul v souvislosti s rozvojem srovnávací anatomie, kdy věda prokázala, že lidský rod není jednotný, jelikož vykazuje odlišné anatomické znaky, jako je barva kůže, vlasů a očí, tvar lebky a obličeje, výška a tělesné proporce. Později se jako rozlišovací znaky ras začaly používat ještě další charakteristiky, především rozdíly, které jsou dány genetickou informací (Průcha, 2007).

Psychologický slovník **rasu** definuje jako „*varietu lidského druhu, jejíž příslušníci se vyznačují charakteristickými tělesnými znaky genetického původu*“ (Sillamy, 2001, s.176). Odborníci spadající pod UNESCO vypracovali v roce 1951 „Deklaraci o rase“. V této deklaraci jsou definovány pouze tři rasy, tj. velké skupiny lidí podle druhu. První rasa je kavkazská (bílá), druhá negroidní (černá) a mongolská (žlutá). Podle těchto vědců neexistuje čistá rasa a nacistický mýtus o nadřazenosti germánských Árijců nad ostatními lidmi byl podvod (Sillamy, 2001). Průcha ve své knize uvádí jinou rasovou taxonomii, kdy mezi tři základní rasové skupiny patří rasa europoidní, mongoloidní a negroidní. Europoidní rasa je rasa bílá a je to pouze jiné označení pro výše uvedenou kavkazskou rasu. Kavkazská (kavkazoidní) rasa se tradičně označuje v americké a britské literatuře. Dále Průcha uvádí smíšené rasové skupiny jako jsou mulati (míšenci bílé a černé rasy), mestici (míšenci bělocha a indiána) a kajoti (míšenci mulata a mestice) (Průcha, 2007).

Mimo somatické třídění ras ve fyzické antropologii existuje ještě pojetí ras, které se objevuje ve filozofii nebo literární historii, které není založeno na anatomických kritériích

klasifikace, ale je odvozeno ze vzorců chování, z jazykových a náboženských charakteristik aj. V tomto smyslu rozlišujeme např. rasu germánskou, románskou, nordickou, židovskou nebo slovanskou (Průcha, 2007).

Dlouho se věřilo, že s rasovými rozdíly jsou spojeny rozdíly psychologické, a že černocho má především vlohysmyslové a bělochschopnosti intelektové. Jak uvádí Kolman „úspěchy Evropanů v dobývání světa vedly nejen k přesvědčení o vlastní nadřazenosti, ale také k pokusům tuto nadřazenost vědecky doložit“ (Kolman, 2005, s. 34). V USA bylo toto téma žhavě diskutováno v souvislosti se studií Jansena (1969) o rasových rozdílech a výšii inteligence, kdy došel k závěru, že černoši disponují nižším IQ než běloši. Jeho názor byl dále popularizován i na území Velké Británie díky studii Eysencka (1971). Většina podobných výzkumů byla iracionálních, politicky motivovaných a vedli k rasové diskriminaci (Segall, 1990). O rasové diskriminaci hovoříme, když jsou příslušníci určité rasy, představující obvykle menšinu v celkové populaci země, znevýhodňovány ve srovnání s příslušníky většinové skupiny populace. Dochází tak k diskriminaci ve sféře vzdělávání, uplatnění na trhu práce nebo v jiných sférách života společnosti. K odstranění těchto negativních projevů vedlo zavedení tzv. afirmativní akce jinými slovy pozitivní diskriminace. Toto opatření bylo zavedeno v Americe, aby příslušníci rasových a jiných menšin měli zaručen stejný přístup ke vzdělání a zaměstnání jako příslušníci většinové populace (Průcha, 2007). Výsledky afirmativní akce se však z dnešního pohledu jeví nejednoznačně, a ukázalo se, že tato akce byla kontraproduktivní, jelikož vede k diskriminaci těch, kdo nepatří k žádné z podporovaných skupin.

Rasová diskriminace může přerůst až v **rasismus**. Rasismus jsou nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, které se projevují diskriminací, v agresivním chování ať už verbálním či fyzickým. Jak uvádí Průcha, není možné však ztotožňovat rasismus s pocitý sociální distance nebo nízké oblíbenosti příslušníků jedné rasy u příslušníků jiné rasy, protože pak by asi většina obyvatel Země musela být prohlášena za rasisty (Průcha, 2007).

2 VĚDNÍ OBORY ZABÝVAJÍCÍ SE MIGRACÍ

Na problematiku migrací, interkulturních jevů a procesů, ale i na samotný proces integrace cizinců, je možné nahlížet z mnoha úhlů pohledu. Nestačí se omezit pouze na pohled psychologický či politologický. V dnešní době se touto problematikou zabývá celá řada oborů, které společně čerpají ze své terminologie a vzájemně se obohacují o nové poznatky. Dochází tak k prolínání těchto disciplín, jelikož hranice mezi jednotlivými obory není nijak pevně daná. Opět se potvrzuje nesporná výhoda interdisciplinarity, tj. spolupráce vědeckých oborů, tak aby bylo možné komplexněji objasnit složité jevy a procesy reality. V dostupné české literatuře je přehled těchto disciplín zabývajících se migrací nejlépe zpracovaný Janem Průchou, z jehož přehledu vycházím.

2.1 Interkulturní psychologie

Tento obor je v České republice prozatím málo známý. Dokonce i jeho pojmenování není prozatím ustálené, avšak nejčastěji se objevuje právě jako **interkulturní psychologie**. Často se můžeme setkat s názvem transkulturní psychologie, psychologie kulturní či psychologie mezi kulturami. V zahraničí tento obor vznikl již před několika desetiletími a je označován jako cross-cultural psychology. V zahraničí je oborem studia na vysokých školách, má početné databáze poznatků, rozvíjí teorie a provádí výzkumy, dokonce se vytvořila i mezinárodní institucionální základna – *International Association for Cross-Cultural Psychology*. Také je vydáván časopis interkulturní psychologie, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, který je možné objednat na internetu v elektronické podobě.

Existuje celá řada definic, které se snaží obsáhnout hlavní znaky oboru. Ze všech vyberu právě tu, kterou uvádí Průcha. Podle něj je interkulturní psychologie komparativní věda, jelikož „popisuje a srovnává vlastnosti a procesy lidské psychiky v závislosti na kulturních faktorech založených v odlišnostech etnik, národů, rasových, náboženských či jazykových skupin“ (Průcha, 2007, s. 19). Obor se zabývá rozdíly, které se vyskytují mezi těmito skupinami. Předmětem zkoumání jsou tedy odlišnosti v kognitivních procesech, v interpersonálním chování a komunikaci lidí, v hodnotových orientacích, v postojích a předsudcích, ve výchovných stylech rodin a škol aj. Cílem zkoumání je cíl praktický a vědecký. Cílem vědeckým je zkoumání, identifikace a popsání interkulturních jevů a za cíl

praktický lze považovat aplikace výzkumných nálezů a teoretických vysvětlení v níže uvedených oborech lidské činnosti.

Poznatky interkulturní psychologie jsou využívány především v následujících oblastech praxe: diplomacie a zahraniční politika, mezinárodní obchod a turismus, příprava odborníků pro práci v zahraničí, výcvik manažerů a personalistů českých firem zaměstnávajících cizince, příprava lékařů a zdravotnického personálu pro péči o pacienty odlišného etnického původu, příprava pracovníků státní správy pro jednání s cizinci, žadateli o azyl, příprava učitelů, kteří se setkávají ve třídách s etnicky různorodou populací žáků, a další (Průcha, 2007).

2.2 Etnopsychologie a sociální psychologie

Jak uvádí psychologický slovník, **etnopsychologie** je srovnávací psychologie ras, etnických skupin, plemen a národů (Hartl, Hartlová, 2000). Etnopsychologie se tedy zabývá studiem chování v etnickém kontextu. Za zakladatele tohoto relativně starého oboru je považován Wilhelm Wundt, který na počátku 20. století vydal rozsáhlé dílo *Psychologie národů*, které inspirovalo další psychology k zájmu o etnickou problematiku. Etnopsychologie má velmi úzký vztah k **sociální psychologii**, jak uvádí Korolev (1970), a vychází z toho, že každá rasa, národ, národnost má řadu psychologických charakteristik, které jsou specifické právě pro danou skupinu. Ke vzniku těchto charakteristik přispěly rozdílné geografické, ekonomické, ale i historické podmínky (Korolev, in Průcha, 2007). Samotná sociální psychologie je přínosná pro problematiku migrace a práce s cizinci především proto, že se zabývá výzkumem hodnot, morálky, identity, postojů, stereotypů a předsudků, vztahů mezi skupinami aj. Tyto témata jsou podobná právě s interkulturní psychologií, a to především komunikace a interakce, vnímání druhých lidí a interpersonální vztahy. Interkulturní psychologie se ovšem více zaměřuje na zkoumání vztahů mezi velkými skupinami (např. etnickou minoritou a majoritní společností), kdežto sociální psychologie na vztahy jednotlivce ke skupině.

2.3 Sociologie

Sociologie je věda zkoumající struktury a fungování společnosti. Jedná se o struktury různého typu, od malých společenských skupin jako je rodina, až poty velké a největší

skupiny (např. obyvatelstvo státu). Z tohoto důvodu se dá předpokládat, že právě i etnické, rasové a náboženské skupiny jsou předmětem zájmu sociologů. Jak podotýká Průcha, např. sociologie vzdělání zkoumá vliv příslušnosti k určité etnické či náboženské skupině na přístup k vzdělávání pro jeho členy. Dalším odvětvím sociologie je globální sociologie, která zkoumá společnosti na lokální, národní, regionální a světové úrovni a provádí výzkumy v oblasti etnik, nadnárodních společností a rasových konfliktů (Cohen, Kennedy, 2000 in Průcha).

Předmětem zkoumání sociologie v kontextu interkulturní problematiky je například téma sociální nerovnosti, která je dána stratifikací obyvatelstva v některých kulturních uspořádáních či národech (Průcha, 2007).

2.4 Kulturní antropologie a etnologie

Budil nás seznamuje s vývojem **antropologie**, kdy uvádí, že se antropologie v Americe a ve Velké Británii vyvíjela odlišně. Britská a americká antropologie byla zaměřena na studium společenských systémů, kdežto evropská větev kladla důraz na tělesnou stavbu a biologickou stránku rozdílů mezi lidmi (Budil, in Kolman, 2005). Moderní kulturní antropologie má své kořeny ve Věku objevů, kdy se technicky pokročilé evropské kultury dostaly častěji do kontaktu s různými „tradičními“ kulturami. Evropané tyto méně vyspělé kultury nazývali jako „divošské“ či „primitivní“ (Kolman, 2005).

Kulturní antropologie je společenská věda zkoumající vývoj, strukturu a fungování různých kultur v čase a prostoru (Velký sociologický slovník, 1994 in Průcha). Budilova definice říká, že „*kulturní antropologie se zabývá kulturou, tj. materiálními i nemateriálními projevy definovatelné skupiny lidí, kteří vyznávají podobné hodnoty, žijí obdobným stylem života a hovoří stejným jazykem, dialektem, slangem...*“ (Budil, in Kolman, 2005, s. 13). Z této definice vyplývá, že kultura v tomto pojetí vyjadřuje širokou škálu jevů, které není zcela jednoduché podchytit, natož pak objektivně měřit.

Chceme-li si vymežit disciplínu **etnologie**, narážíme na problém, který je daný terminologickou nejednotností. Průcha upozorňuje, že existuje určitá dvoukolejnost vědních disciplín, kdy kulturní antropologie a etnologie jsou v podstatě synonymní názvy pro zkoumání kulturních aspektů lidských společností. Co se v Evropě rozumí etnologií, je u

vědců v USA chápáno jako součást kulturní antropologie. V anglosaském (americkém a britském) pojetí se považuje etnologie za součást široce pojaté kulturní antropologie. Etnologie je v českém a evropském pojetí chápána jako „vědní disciplína, která se zabývá zobecňováním konkrétních etnografických poznatků získávaných v terénním výzkumu. Etnologie zkoumá kulturní charakteristiky etnik jednak z hlediska srovnávacího (komparace současných etnik), a jednak z hlediska vývojového (historický vývoj etnik)“ (Průcha, 2007, s. 29).

V České republice vznikl Ústav etnografie a folkloristiky AV ČR, který se v roce 1999 přejmenoval na Etnologický ústav AV ČR. Výzkumným pracovníkem je i Zdeněk Uherek, který patří mezi přední české etnology, a jehož myšlenky tvoří základ mé práce.

2.5 Politologie a mezinárodní právo

Ve výčtu hlavních oborů, které mají vztah k problematice migrace či integrace cizinců, nesmíme zapomínat i na politologii a mezinárodní právo.

Politologie je vědní disciplína, jejímž předmětem zájmu je politika, tedy společenská činnost, pomocí které politické subjekty (např. politické strany) prosazují moc a provádějí správu ve státě a mezi státy. Tato činnost je ovládána určitými ideologiemi, znalostmi lidí, jejich postoji a předsudky, proto dochází k tomu, že politické chování lidí a politických skupin může být ovlivňováno i tím, v jaké vlastní kultuře působí a s jakými jinými kulturami přichází do styku. Vedle politologie je významná také právní věda nazvaná **mezinárodní právo**. „Mezinárodní právo je soubor právních norem, které upravují vztahy mezi státy a jinými subjekty mezinárodních vztahů. Konkrétní legislativní normy se vztahují zvláště k sebeurčení národů, k ochraně národnostních menšin, k jazykovým právům etnik aj. Speciální mezinárodněprávní úpravy se týkají uprchlíků a osob požívajících (územní) politický azyl“ (Průcha, 2007, s. 44). Mezinárodní právo definuje např. státní občanství a příslušnost jedince ke státu. Státní občanství není pouze vztahem ke státu, jeho obyvatelstvu, ale i jeho právnímu řádu či kultuře, a to včetně obecně sdílených hodnot. Ovšem ani občanství nezaručuje, že se jedinec bude trvale zdržovat na území domovského státu. Každý občan má právo prožít svůj život v jiném státě, protože se v něm trvale usadí, čímž vytváří skutečný svazek s jiným obyvatelstvem, a to navzdory formálnímu spojení se státem jeho občanství (Eller, Jílek, 2006).

2.6 Vztah sociální pedagogiky k otázce migrace

Sociální pedagogika má sice hlubokou historii, ale stále ji vnímáme jako vědu mladou, která si hledá svůj okruh působení a stále přesvědčivěji zakotvuje jako svébytná vědní disciplína v prostředí vysokých škol. Její samotné působení, formy a metody jí dávají velký tvořivý potenciál a možnosti vstoupit do nejrůznějších sfér sociálně pedagogických činností (Gulová, 2006).

Jestliže hovoříme o vztahu sociální pedagogiky k problematice migrace, je nutné vycházet ze současného pojetí samotného oboru. Podle Chudého sociální pedagogika hledá způsoby jak ovlivňovat ostatní jedince společnosti, (především děti a mládež), aby byli připraveni na život ve společnosti, vyrovnali se s životními situacemi, problémy doby a společnosti (Chudý, 2004). Galla dále specifikuje zaměření sociální pedagogiky:

- **k objektu výchovy** – uvažuje o celé skupině – profesní, etnické, politické zájmové apod.,
- **k podmínkám, metodám a formám výchovy** – působení mimoškolních zařízení, rodiny a lokálního prostředí,
- **k cílům výchovy** – zdůrazňuje se společenská potřeba, demokratizace, sociální etika jako prvek formování společnosti,
- **ve smyslu sociální pomoci** – výchova je chápána jako doplněk péče o specifické druhy populace (Galla, 1967, in Chudý, 2004).

Kraus pojímá sociální pedagogiku jako disciplínu, která se zaměřuje na problémy patologického charakteru, marginálních skupin, částí populace ohrožené ve svém rozvoji a potenciálně deviantně chovajících se, ale především na celou populaci, zaměřující se na výchovu a vzdělávání ve smyslu vytvoření souladu mezi potřebami jedinců a společnosti, a na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti (Kraus, 2001, in Chudý, 2004). Tato definice nejlépe vystihuje spojitost mezi vědní disciplínou sociální pedagogika a problematikou migrace.

Tuto spojitost můžeme nalézt v řadě oblastí, např. v pohledu na cílovou klientelu. Mezi cílovou skupinu sociální pedagogiky patří marginální skupiny, tj. okrajové skupiny, kde řadíme uprchlíky, migrující cizince, ale také všechny rasové, etnické a národnostní skupiny

žijící na území České republiky. Sociální pedagogika se zaměřuje na ohrožené a sociálně znevýhodněné klienty, kam právě můžeme řadit i menšiny.

Další spojovací bod můžeme naléznout ve výchově a vzdělávání. Jelikož v posledních letech došlo v naší společnosti k významnému nárůstu pobytu cizinců, je nutné více zaměřit pozornost na tento nový fenomén společnosti. Se vzrůstající migrací dochází k častějšímu střetávání majoritní společnosti s minoritní, a proto je nezbytné seznamovat naši společnost se specifiky soužití několika kultur vedle sebe. Pomocí nejrůznějších vzdělávacích a naučných programů je možné bojovat s kulturními předsudky a stereotypy, a snižovat tak projevy diskriminace a extremismu. Zde se také uplatňuje disciplína multikulturní výchova, která je v poslední době čím dál více zařazována do výukového programu základních škol. U nás se tématu postavení multikulturní výchovy v systému sociální pedagogiky věnovala Lenka Gulová, která ve své disertační práci uvádí: „*Multikulturní výchova není jen nějaký návod, jak si porozumět s ostatními, ale je to v první řadě studium reality, která je v určitých souvislostech tíživá a závažná, a jejíž praktické řešení není vůbec jednoduché*“ (Gulová, 2006, s. 111).

Mezi jedno z nejdůležitějších témat sociální pedagogiky řadíme prevenci, tedy předcházení negativních jevů. Prevence je považována za efektivní způsob jak čelit sociálním patologiím, a to i způsobeným díky vyčleňování imigrantů. Prevence napomáhá k plynulejší integraci cizinců do naší společnosti, pomocí např. volnočasových aktivit. Za velmi zajímavý program volnočasové prevence považuji multikulturní vzdělávání v muzeu, které zpracovala Gabriela Imreczeová se zaměřením na muzea a galerie na území města Brna. Podle ní může být muzeum komunitní centrum, kde se setkávají příslušníci různých skupin, národnostních nebo sociálních, včetně menšinových a handicapovaných, a jsou integrováni do většinové společnosti (Imreczeová, 2006). V letech 2005 a 2006 byl u nás realizován projekt nazvaný „*Knihovna jako brána k integraci cizinců v EU*“, jehož cílem je vytvořit ve veřejných knihovnách prostor pro integraci cizinců, tedy prostor, kde bude probíhat vzájemný a nepřetržitý kontakt mezi imigranty a místní komunitou. V rámci projektu je zpracovávána strategie veřejných knihoven pro snazší integraci cizinců a imigrantů v zemích EU s využitím vzdělávací a informační nabídky v knihovnách. V podobných projektech spatřuji velký potenciál, jelikož volnočasové aktivity nám pomáhají vzdělávat nebo

vychovávat jedince k toleranci či respektu vůči cizím kulturám a snižují tak projevy intolerance či rasismu (více o projektech viz. kapitola 5.4 Projekty na integraci cizinců).

Sociální pedagogika se v oblasti sociální stětvává s oborem sociální práce, a to především v sociální práci s uprchlíky, tj. s žadateli o azyl a azylanty. Jak uvádí Matoušek, v uprchlické populaci je třeba především se soustředit na ohrožené skupiny, kterými jsou děti a mladiství, ženy, staří lidé, fyzicky či mentálně postižení lidé a oběti extrémního násilí. Sociální pedagog či pracovník se tak stává prostředníkem mezi klientem a českou společností. Role sociálního pedagoga také spočívá v pomoci při konfrontaci klientovi vlastní kultury s kulturou a návyky hostitelské země (Matoušek, 2005). Sociální pedagog tak může naleznout uplatnění v utečeneckých táborech, spadajících pod rezort Ministerstva vnitra ČR (dále MV). Vedle sociální práce s uprchlíky hraje sociální pedagog významnou roli také v sociální práci s romskou menšinou žijící na území České republiky. Jana Matulová, která se ve své diplomové práci zabývala romskou otázkou v souvislosti s oborem sociální pedagogiky, uvádí své postřehy, které nám mohou pomoci při práci s touto minoritou. *„Při práci s romskou menšinou si musíme uvědomit, že v komunikaci s ní hrají roli odlišné kulturní scénáře Romů a majority. Je důležité vzít úvahu kulturní pluralismus a pochopit, že naše vidění světa nemusí být to jediné správné. Dále je nutné brát ohled na kulturně odlišné styly výchovy, rozdílnosti v postojích k vzdělávání, rozdílnosti v morálních hodnotách“* (Matulová, 2006, s. 66). Existuje celá řada Nestátních neziskových organizací či nadací, které se svými projekty zaměřují na vzdělávání romských dětí, rozvoj kultury Romů či na zavádění romských asistentů či komunitních pracovníků. Sociální pedagog může svými dovednostmi a znalostmi významně přispět k bezproblémovému soužití mezi romským a neromským obyvatelstvem a také k sociální integraci romské minority do naší většinové společnosti.

Jelikož je sociální pedagogika mimo jiné pojímána jako pomoc při formování člověka, tedy zkoumá aspekty socializace v procesu rozvoje osobnosti, nesmíme zapomínat na uplatnění sociální pedagogiky v poradenství pro cizince. Cílem poradenství je poskytnout efektivní způsob, jak se vyrovnat s novou situací, jak zmírnit psychické a sociální důsledky spojené s přestěhováním do cizího prostředí, a v neposlední řadě jak efektivně pomoci v adaptaci a integraci migrantů do podmínek cizí země. Cílem je i zabránit sociálnímu vyloučení těchto osob a poskytnout jim odbornou psychologickou péči. Vedle psychologického poradenství

je také velmi důležité poradenství v legislativní oblasti. V České republice závisí legální pobyt imigrantů na splnění celé řady právních náležitostí. Včasný přístup ke srozumitelným informacím může mít zásadní vliv na to, zda imigrant přijde či nepřijde o legální status pobytu. Bez odborné pomoci není ve velkém množství případů imigrant vůbec schopen zorientovat se v právním systému naší země, což znesnadňuje jeho integraci. Sociální pedagog tak může cizinci pomoci v základní orientaci a v nasměrování na další psychologickou a právní pomoc.

Na poradenství je navázán i systém vzdělávání pro cizince. Existují nejrůznější vzdělávací kurzy, které jsou organizovány ať už soukromými či neziskovými vzdělávacími institucemi, které se pohybují v oblasti multikulturního vzdělávání. Tyto kurzy dávají účastníkům obecný přehled a nezbytné znalosti týkající se například systému sociálního zabezpečení, trhu práce, zdravotní péče či systému školství, a pomohou jim při začlenění do naší společnosti (více o projektech viz. kapitola 5.4 Projekty na integraci cizinců).

2.6.1 Kompetence sociálního pedagoga v multikulturní oblasti

Mezi hlavní kompetence sociálního pedagoga při práci s uprchlíky a cizinci je nutné dobře znát české prostředí, příslušné zákony a právní předpisy, současně by sociální pedagog měl ovládat některý ze světových jazyků a být seznámen s kulturním rámcem, který mohl formovat klientovu osobnost a chování. Jak uvádí Matoušek, „*znalost je předpoklad respektu k jinakosti, jedině tak může mezi sociálním pracovníkem (pedagogem) a klientem vzniknout kvalitní vztah, který může napomáhat tomu, aby se klient zbavil nejistoty, jež jeho postavení provází, případně se dokázal vyrovnat s prožitými traumaty a zaujal k sobě samému a ke své rodině odpovědný a aktivní postoj*“ (Matoušek, 2005, s. 333). Vedle hluboké znalosti problematiky migrace, interkulturní psychologie či kulturní antropologie, by měl sociální pedagog pohybující se v dané oblasti disponovat i kompetencí diagnostickou a intervenční.

Za další kompetenci můžeme považovat organizační činnost, mezi kterou patří organizace táborů pro děti uprchlíků či imigrantů, nebo také letní dětské tábory zaměřené na interkulturní vztahy, které umožní českým dětem setkat se v každodenním životě s dětmi z jiných kultur a přispět tak k prevenci projevům rasismu a xenofobie.

Specifickou kompetencí sociálního pedagoga je tvořivá činnost se zaměřením na tvorbu projektů a programů v rámci působení pedagoga ve státních či neziskových organizacích.

Pro sociálního pedagoga je velmi důležité osvojit si znalosti jak takovýto projekt vypracovat, jelikož na základě správně vypracovaného projektu závisí získání dotace z evropských fondů, či ze státního rozpočtu, a potažmo existence celého projektu.

3 MIGRACE

Dnes téměř neexistuje země či stát, v němž by žili příslušníci pouze jednoho etnika. V převážné většině evropských zemí i jiných kontinentů žijí tzv. multietnické společnosti, tedy společenství, které jsou tvořeny příslušníky dvou či více etnik, rasových, náboženských nebo jazykových skupin, které sebou nesou svou vlastní kulturu (Průcha, 2007). Fakt, že současná společnost je multikulturní (či multietnická) je zapříčiněno migrací. Migrace je proces, při kterém jednotlivec nebo celá skupina osob opouští svou rodnou zemi, s cílem naleznout lepší místo k životu. Jedná se tedy o stěhování osob různých národností, které vede ke změně bydliště na různě dlouhou dobu, či natrvalo.

Problematika migrace a azylu je velmi složitým fenoménem mezinárodního významu, který zásadně ovlivňuje nejrůznější oblasti společenského, hospodářského a politického života země. Tyto vlivy či dopady mohou být velmi negativního charakteru, v souvislosti s bezpečnostními riziky a nelegální migrací. Ovšem také mohou mít i pozitivní přínos, jako jeden z nástrojů řešení nepříznivého společensko-ekonomického vývoje poznamenaného stárnutím populace (Azyl a migrace MVČR, [online]).

Migraci lze obecně dělit na mezistátní (kdy se lidé stěhují mezi jednotlivými státy), a nebo vnitrostátní (stěhování v rámci jednoho státu). S migrací také úzce souvisí pojmy emigrace a imigrace, které určují směr migrace. Emigrace znamená vystěhování ze země, a imigrace je přistěhování do země. Můžeme se také setkat s pojmem reemigrace, což je proces, který označuje návrat emigranta do své rodné země.

V západních zemích na přelomu 20. a 21. století došlo k četným pokusům regulovat migraci. Tento jev vedl ke zvýšenému zájmu o klasifikaci migrace, na jejímž základě je možné diferencovat přístup k jednotlivým typům migrace. Mezi odborníky, kteří se pokusili vytvořit obecné klasifikační schéma patří Andrea Demuth, který vycházel z rozlišení dobrovolné a nucené migrace. Migraci dobrovolnou dále dělil na migraci pracovní, řetězovou (migrace za účelem sloučení rodiny), neimigrační migraci (dočasná migrace za účelem studia, výzkumu apod.), inovační migraci (migrace za účelem zlepšení životních podmínek, sociálního zabezpečení atd.). Migraci nedobrovolnou, neboli násilnou dělil na migraci způsobenou mezilidskými vztahy a migraci způsobenou živelnými katastrofami jakými jsou sucha a záplavy a z nich vyplývající hladomory, sopečná činnost, zemětřesení

a související hmotné strádání a hlad. Nedobrovolná migrace, která je zapříčiněna mezilidskými vztahy, jejíž oběti jsou pod ochranou mezinárodního práva, je dále členěna na migraci způsobenou porušováním lidských práv a migraci jako důsledek občanské války. V migraci z důvodu porušování lidských práv se podle Ženevské úmluvy z roku 1951 předpokládá přímá perzekuce z důvodů příslušnosti k určité skupině nebo z důvodů politických, rasových, náboženských nebo národnostních. Migraci z důvodu občanské války Andrea Demuth člení na etnické nebo náboženské války a boje o politickou moc (Demuth 2000 in Uherek, 2004).

Evropa zažila několik migračních vln, někdy označovaných jako stěhování národů. Evropská neolitická civilizace je výsledkem migrace potomků předovýchodního zemědělského komplexu. Migrace Evropu zasáhla v několika vlnách všemi směry. Naši předci byli v minulosti na evropském kontinentě také nejdříve cizinci (Co je migrace? [online]).

Současná migrace zasahující Evropu je především důsledkem ekonomické globalizace a válečných konfliktů. Pronikání nadnárodních ekonomických struktur z center do okrajových společností narušuje systémy a formy ekonomické a sociální organizace na těchto tzv. periferiích a vytváří tím předpoklady jak pro vnitrostátní migraci do měst, tak migraci mezinárodní. Druhým, a již po věky trvajícím faktorem, který nutí obyvatele k rozhodnutí odejít žít jinde, jsou válečné konflikty (Co je migrace? [online]).

Prvně zmíněná migrace způsobená ekonomickými vlivy sebou přináší zajímavý fenomén. Migranti, kteří emigrovali z chudých „třetích zemí“ do bohatých zemí severu zvýšili ekonomickou úroveň svých zemí původu tím, že zasílají velké množství finančních prostředků svým rodinám, které ponechali ve své domovské zemi. Dalším fenoménem, který byl podroben řadou výzkumů je problém rovnováhy mezi přílivem a odlivem mozků. Tato problematika je zapříčiněna migrací vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, kteří jsou vysoce ceněni na zahraničním trhu práce. Negativním jevem je pak právě odliv mozků, kdy se vzdělaní migranti po získání pracovních zkušeností v zahraničí nevracejí do zemí původu, aby zvyšovali vzdělanostní průměr ve své zemi a přispěli tak k jejímu rozvoji. Důsledkem těchto jevů začali národní vlády a mezinárodní organizace nahlížet na mezinárodní migraci jako na prostředek rozvoje a vytvářejí tak nové vládní opatření, aby zvyšovali jeho výhody (DeWind, Holdaway, 2008).

Je zřejmé, že na současnou dynamiku mezinárodní migrace je třeba reagovat snahou využít co nejlépe její potenciál a zároveň minimalizovat její negativa. Jedním ze způsobů, jak efektivně omezovat obtížně zastavitelnou migraci nelegální, je kontrolovat a řídit její kroky pomocí programů migrace legální (Azyl a migrace MVČR, [online]).

3.1 Teorie migrace

Teorie migrace, jako každá teorie, prochází vývojem, který koresponduje s vývojem teorie a metodologie vědy jako celku. Na konci 19. století Rawenstein formuloval v pozitivistickém duchu závazné zákony migrace s jasnou kauzální závislostí (Uherek, 2008a). Rawenstein ve svých migračních zákonech reaguje na celou řadu diferencovaných migrací, např. vyvozuje, že nejvíce lidí migruje na krátké vzdálenosti a postupně. Pokud lidé migrují na vzdálenosti velké, tak většinou do velkých průmyslových center. Rawenstein uvádí, že migruje více zemědělců než městského obyvatelstva, většina migrantů jsou ženy, ale na velké vzdálenosti migrují více muži. Dále uvádí, že s rozvojem průmyslu a obchodu migrace roste, směřuje zejména ze zemědělských do průmyslových oblastí a jejími hlavními příčinami jsou ekonomické faktory. Důležitým Rawensteinovým vypočítáním je, že každá migrace má svůj protiproud (Uherek, 2004).

William Isaac Thomas rozvíjí koncept disorganizace, ve kterém ukazuje, že migranti často migrací ztrácí primární sociální vazby, které musí v novém prostředí rekonstruovat nebo substituovat jinými sociálními pojítky (Uherek, 2004).

V průběhu 20. století se postupně objevila celá řada pokusů naleznout jeden určující princip, který migrace způsobuje a ovlivňuje. Na základě tohoto principu vědci měřili a předpovídali chování migračních skupin. Avšak postupným vývojem, v posledních desetiletích 20. století, teoretici migrace ustoupili od pokusů najít jednu určující formuli pro migraci a na ní vystavět odpovídající teorii. „*Období kritik migračních teorií, které následovalo, vystřídala doba, kdy je snaha kritice podrobené migrační teorie pozitivně vytěžit a jejich pomocí usnadnit komunikaci o jednotlivých migračních událostech. Zároveň zaznamenáváme snahy jednotlivé teorie propojit tak, aby se navzájem flexibilně doplňovaly*“ (Uherek, 2008a, s. 75).

V 60. letech vznikla migrační teorie, která využívá modely push – pull, na které dodnes navazují teoretikové i praktikové pohybující se v oblasti migrační problematiky. Tuto teorii rozpracovali zejména Clifford J. Jansen a Everest S. Lee. Teorie push – pull vychází z předpokladu, že migrační pohyb je výslednicí sil, které migranta vypuzují ze země původu a sil, které migranta přitahují do cílové země. Vypuzující síly jsou např. válka, hmotný nedostatek, politické pronásledování, etnické tenze atd. Opačnou silou, tj. silou, která cizince přitahuje do jiné země může být pracovní uplatnění, vyšší příjem než v zemi původu, mír, relativní blahobyt, porozumění, možnost plnohodnotného života, ale také společný život s již imigrovaným příbuzným či rodinným příslušníkem (Uherek, 2004).

Jak uvádí Jansen výsledek tohoto působení ovlivňují překážky, které migranta odrazují (velká vzdálenost, vízová povinnost, velké životní náklady, odloučení od příbuzných atd.). Podle toho, jaké síly převládají a jaké skupiny jsou migrací zasaženy, lze odvozovat charakter migrace (dlouhodobá, krátkodobá, přechodná, kyvadlová), její velikost a efektivitu. Různé skupiny a jednotlivci ve skupinách potřebují k migraci různě silné impulsy, a proto je migrace zpravidla selektivním faktorem, jehož působením se mění charakter populace jak v místě původu, tak v cílových zemích (Jansen 1970 in Uherek, 2004).

Uherek v téže výzkumné zprávě uvádí, že „zejména v 70. a 80. letech vzrostl v Evropě zájem o studium migrace v souvislosti s krizovými jevy v průmyslové sféře a zvýšenou snahou regulovat pracovní migraci do západoevropských průmyslových států“ (Uherek, 2004, s. 48). O desetiletí později se Stephen Casteles a Mark J. Miller pokusili analyzovat charakter tehdejší migrace. Ve svém rozboru zejména zdůraznili, že migrace se stává globálním jevem jelikož se týká stále více zemí. Migrace také nabývá na intenzitě a hlavní migrační toky se zvětšují. Dalším závěrem je, že se migrace stává více diverzifikovanější a do cílových zemí nepřichází zpravidla jen jeden typ imigrace, ale různé imigrační typy současně. Podle Castelese a Millera se migrace více feminizuje a ženy hrají důležitou roli ve všech typech migrace. Poslední poznatek hovoří o tom, že migrace se stává politickým problémem a ovlivňuje charakter lokální politiky (Casteles, Miller 1998 in Uherek 2004).

V posledních dvaceti letech se stále častěji prosazují takové koncepty, které si všímají i dočasné migrace a kalkulují s možností, že migrace je pro řadu osob spíše reakcí na situaci ve zdrojových zemích než v zemích cílových. Uherek uvádí, že příčinou migrace nemusí být, že zdrojové země jsou chudé a cílové jsou bohaté, ale že daný konkrétní migrant je ve

zdrojové zemi v málo prestižním postavení. Nemigruje proto, aby zbohatnul, ale aby získal společenskou prestiž. Tuto stránku migrace řeší koncept relativní deprivace. Právě s tímto konceptem je užitečné u migrací ve středoevropském prostoru počítat (Uherek, 2008a).

V současných přístupech k migracím se dostává do popředí důležitost rodinné strategie. Podle Uherka je tato změna signálem, že si teoretici migrace začali více všímat, z jakých zemí imigranti přicházejí. Teoretici si kladou otázky typu, jaký hodnotový systém v dané zemi dominuje, jakou hodnotu má v tomto systému hmotné bohatství, jakou hodnotu má čest a důstojnost, jakou hodnotu má pevnost ve víře a jakou hodnotu rodina. Váhu rodinného rozhodování reflektuje zejména koncept předpokladu rodinných rozhodnutí, jehož průkopníkem je Jakob Mincer (Uherek 2008a).

3.2 Vývoj migrace cizinců na území České republiky

Součástí světového migračního prostoru je dnes i Česká republika, která se po dlouhých letech izolace stala součástí globálního světa. Migrují k nám lidé z jiných zemí z důvodů pracovních, důvodů sloučení rodiny, studijních důvodů a dalších. Stejně tak my odcházíme pracovat a žít do Západní Evropy či jiných částí světa. Svět je nezadržitelně v pohybu a my jsme jeho součástí (Co je migrace? [online]).

Pád totalitního režimu ve střední a východní Evropě, následovaný rozpadem Sovětského svazu koncem osmdesátých let minulého století, byl příčinou významného rozvoje migrace v rámci Evropy. Po celou polovinu dvacátého století, žili češi pod vlivem totalitního systému v naprosté izolovanosti od dění za „železnou oponou“. Díky této izolaci jsme nebyli zvyklí setkávat se s cizinci a kulturní rozmanitostí (Špačková, Štefková, 2006). Tento názor také potvrzuje Ján Mišovič, který se k problému vyjadřuje „*Česká republika na rozdíl od západoevropských společností zatím nemá větší zkušenosti s rozvinutými multietnickými vztahy, které přispívají k formování vzájemných poznávání lidí různých, výrazně odlišných národností*“ (Mišovič, 2002, s.287). Na druhou stranu poznamenává, že demografický vývoj v České republice, spolu se sílícím pohybem obyvatelstva v rámci světa naznačuje, že zájem o přijetí imigrantů v budoucnosti bude vyšší než byl doposud (Mišovič, 2002).

Migrace, která do České republiky proudí, je převážně migrací ekonomickou. Česká republika jako cílový prostor přitahuje migranty především tím, že zde předpokládají možnost ekonomických aktivit (Uherek, 2003).

3.2.1 Migrace před rokem 1989

Na utváření kultury každého etnika či národa má nesporný vliv fakt, zda se její nositelé setkávají s vlivy jiné kultury a jak se v ní toto setkávání či mnohdy střetávání odráží. Průcha uvádí, že formování české kultury bylo velmi ovlivněno setkáváním s německou kulturou, a to již od počátečního osídlení české kotliny slovanským etnikem. „*Kromě toho, že toto setkávání probíhalo (často v konfliktních vztazích) permanentně již od ranného středověku, za největší faktor interkulturních vztahů se dá považovat migrace německého etnika do prostoru slovanského osídlení – nazývaná též německá kolonizace*“ (Průcha, 2007, s. 39). Kromě Němců se středověcí Češi dostávali na svém vlastním území do styku i s Romány (Italové, Valoni) a s Židy. Průcha uvádí, že již tehdy bylo postavení Židů z psychologického hlediska velmi zvláštní a položilo tak základ současných postojů. Židovské komunity procházely dramatickým vývojem. Nebyly tak početné jako komunity Němců, avšak v hospodářském vlivu za nimi nezaostávaly. Do zemí Přemyslovců vstupovali Židé jako projíždějící kupci, a od 10. století se zde již usazovali. Postavení českých Židů nebylo vyvoláno jejich etnickou, ale spíše jejich náboženskou a kulturní odlišností, která je vystavovala pohrdání a násilí (Žemlička, 2002 in Průcha, 2007).

Do vývoje migrace v českých zemích významně přispěl vývoj po druhé světové válce. V reakci na její výsledky a jako součást mírového uspořádání Evropy došlo k vysídlení více než tří milionů Němců a 90 tisíc Maďarů. Jejich vysídlení z Československa proběhlo v letech 1945-47. Došlo také k migraci opačným směrem, tedy k reemigraci, kdy se vrátilo do ČSR asi 220 000 zahraničních Čechů a Slováků. Přicházeli ve většině případů na místa, které opustili Němci. Starosti o reemigranty bylo pověřeno Ministerstvo sociální péče, jeho repatriační odbor a reemigrační odbor, který se stal ústředním orgánem provádějícím reemigrační akci (Brouček, [online]).

Podle Bittnerové generace Čechů do devadesátých let 20. století vyrůstaly s vědomím jednoznačné existence občanské společnosti, ve které zaujímají absolutní většinu, a naopak cizinci představují zanedbatelné procento obyvatelstva. V letech 1950 až 1990 se české

obyvatelstvo setkávalo s cizinci především v rámci lokálních společností města a vesnice (např. Poláci na Ostravsku a Němci v příhraničí). Z lokální a regionální zkušenosti s jinoetnickými skupinami se vymykaly pouze zkušenosti se slovenským obyvatelstvem a postupně také s romským. Ovšem Slováky česká veřejnost nevnímala jako cizince či jako jinoetnickou menšinu, ale spíše jako druhý státotvorný národ Československé republiky (Bittnerová, Moravcová, 2005). Brouček uvádí, že v letech 1950-1991 došlo k silné vnitřní (z dnešního hlediska po rozdělení ČSFR vnější) migraci. Ta byla dána přesunem obyvatelstva z východní části země, tj. Slovenska, na území Česka, Moravy a Slezska. Tento přesun představoval přibližně 670 tisíc osob, včetně osob romského původu (Brouček, [online]).

Když nepočítáme migraci, která byla dána geografickým uspořádáním a historickým vývojem (tj. ze sousedních států), stojí také za zmínku jinoetnická imigrace, ke které docházelo od konce druhé světové války až do pádu komunismu v roce 1989. Jinoetnická imigrace přicházela většinou ze zemí tzv. socialistického tábora. Případně se jednalo o levicově orientované jednotlivce a skupiny, kteří se považovali za politické uprchlíky. Dále přicházely skupiny na základě mezivládních dohod, pro něž se používal termín zahraniční pracující.

Brouček uvádí imigrační skupiny, které byly svým počtem nevýznamnější. Mezi tyto skupiny patřili např. Bulhaři, kteří byli usídleni v pohraničních oblastech po odsunu Němců. V letech 1946-1947 se jednalo o 12 tisíc bulharských zemědělských dělníků, a v roce 1957 k nám přišlo okolo 4 tisíc osob, většinou stavebních dělníků, kteří se usídlili v okresech Most a Chomutov.

Další významnou imigrační skupinou byli Řekové, kteří odcházeli v důsledku řecké občanské války v letech 1946-1949. V jejím závěru byly z postižených oblastí evakuovány děti a mládež a část transportů s nimi směřovala také do Československa. Následně v letech 1949-1950 poskytlo Československo politický azyl řeckým uprchlíkům (jednalo se asi o 12 tisíc osob), kteří byli umístěni především v tehdejších severomoravských příhraničních okresech, odkud se dále stěhovali (Brouček, [online]). Uherek uvádí, že řecká skupina záhy vyvinula silnou migrační aktivitu z českého venkova do měst a po roce 1989 radikálně změnila způsob obživy. Ze zaměstnanců se stali podnikatelé a mnozí její členové zvolili strategii dvojí rezidence (sezóně pobývají v ČR a v Řecku) (Uherek, Černík, 2004).

Mezi třetí nejvýznamnější cizineckou skupinu patří Vietnamci. První skupina přijela do Československa v roce 1967 (2 100 osob), ale největší imigrační vlna byla v roce 1984 (22 tisíc osob) (Brouček, [online]). Této imigrační skupině byla věnována velká pozornost v 80. letech, kdy byly sumarizovány podmínky, za kterých zde tato řízená pracovní migrace působila. Je zpracován přehled prvních normativů pro pobyt Vietnamců do roku 1989, sumarizovány jejich hmotné podmínky pobytu, jazyková výuka a proběhl i výzkum každodenního života v konkrétních lokálních podmínkách (Uherek, Černík, 2004).

Jak Brouček uvádí, do devadesátých let 20. století přišli ještě menší skupiny tzv. zahraničních pracujících z Kuby, Nikaraguy, Angoly a severní Koreje. Počty migrantů v letech 1948-1989 nebyly velké. V 80. letech zde bylo 28 tisíc cizinců s trvalým pobytem a 9 tisíc s dlouhodobým pobytem (Brouček, [online]).

3.2.2 Migrace po roce 1989

Po pádu totalitního režimu došlo ke změně migrace. Do roku 1989 byly migrační toky z větší části regulovány (jednalo se o řízené nebo násilné migrace), ale právě až po revoluci začala nabývat na intenzitě především spontánní mezinárodní migrace, která směřovala z oblastí s nižší životní úrovní do oblastí s vyšší životní úrovní, hlavně do urbanizovaných center. Jak uvádí Wallace, Česká republika se tak v 90. letech 20. století proměnila ze země převážně zdrojové na zemi převážně tranzitní nebo cílovou, a stala se tak v oblasti migrace součástí tzv. nárazníkové zóny oddělující západní Evropu od východní části euroasijského kontinentu (Wallace, 2001 in Uherek, 2003).

Období po roce 1990 postupně začalo měnit situaci mezinárodního kontaktu v České republice. Slováci se stali „zahraniční“ menšinou, romské obyvatelstvo se zviditelnilo v celostátním rozměru jako neasimilované etnikum. Mnohačetné migrace přivedly do České republiky nové etnické skupiny. Bittnerová shrnuje „...*ty přicházely v důsledku etnických a politických exodů 90. let 20. století, ale stejně tak v souvislostech otevření nových ekonomických a společenských aktivit v České republice, které umožnila změněná politická situace a hospodářská transformace*“ (Bittnerová, 2005, s.6).

Od roku 1993, kdy vznikla Česká republika, do roku 1997 docházelo k nárůstu počtu cizinců na jejím území. Jedná se o proces, který má kořeny ještě v tehdejší Československu po roce 1989, a souvisí s liberalizací pracovního trhu, s nově vzniklou možností podnikat,

většími možnostmi zaměstnávat cizince a s celkovou demokratizací společnosti. Jak Uherek výstižně podotýká, tento proces urychlovala i velká prostupnost státních hranic, jelikož Československo nemělo vízovou povinnost se státy rozpadajícího se Sovětského svazu, s dalšími státy střední Evropy ani s většinou balkánských států (Uherek, 2008b). Levná pracovní síla v tomto období přijížděla do České republiky především ze Slovenska a z území bývalého Sovětského svazu, nejvíce z Ukrajiny. Česká republika z ekonomického hlediska vystupovala vůči Ukrajině podobně jako západní státy vůči třetímu světu (Uherek, [online]).

Ve druhé polovině 80. let byl počet cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem stabilizován a pohyboval se přibližně mezi 34-37 tisíci osob, ovšem od roku 1991 začíná tento počet prudce stoupat (Uherek, 2003). Během let 1994-1999 se počet evidovaných cizinců v ČR více než zdvojnásobil ze zhruba 100 tisíc na počty kolem 200 tisíc pobývajících cizinců. Rok 2000 je rokem přelomovým, neboť v něm ve srovnání s roky předchozími došlo k prudkému poklesu počtu cizinců (přibližně o 30 tisíc osob). Snížení počtu cizinců je obecně přičítáno úpravě legislativních podmínek, kdy 1.1.2000 vešel v platnost nový zákon o pobytu cizinců na území ČR, zák. č. 326/1999 Sb. Od roku 2001, kdy některá ustanovení tohoto zákona byla změněna novelou platnou od 1.7.2001, pak dochází k postupnému nárůstu počtu cizinců (cizinci v regionech, 2006). Pro srovnání uvádím údaje českého statistického úřadu z let 2001 a poslední aktualizované údaje k 31.12.2008, kdy celkový počet cizinců na území ČR v roce 2001 byl 210 794 osob a v roce 2008 to již bylo 438 301 cizinců pobývajících v ČR na základě dlouhodobého a trvalého pobytu (Český statistický úřad, [online]) (viz. PŘÍLOHA P I).

Vedle osob, jejichž pobyt je na území České republiky legalizován, předpokládáme relativně vysoký počet nelegálně pobývajících cizinců. Jen pro ilustraci v roce 2001 se podařilo zadržet 23 834 osob, které nelegálně překračovaly hranici, z toho 21 090 byli cizinci (Uherek, 2003).

Nejvíce cizinců legálně pobývajících s dlouhodobými vízy nebo majících trvalý pobyt na území České republiky bylo k 31.12.2007 z Ukrajiny (126 721 osob) a ze Slovenska (67 889 osob), dále následoval Vietnam (51 101), Rusko (23 278), Polsko (20 601) a Německo (15 700). Méně početné skupiny cizinců jsou z Moldavska (8 029), Mongolska

(6 026), Bulharska (5 021), Číny (4 978) a USA (4 452) (cizinci v ČR, 2007) (viz. PŘÍLOHA P II).

Každoroční počet přistěhovalých kolísá s hospodářskou situací, se stabilitou státu, ale i s vízovou politikou. Počet přistěhovalých na území České republiky stoupl s přistoupením České republiky do Evropské unie (Uherek, 2008b).

I když počet cizinců na území České republiky kontinuálně roste, jejich procentuální zastoupení dosud nedosahuje takových hodnot jako v nejnákladnějších zemích Evropské unie. Česká republika patří mezi země s relativně nízkým počtem cizinců. S podílem 2,9% cizinců v populaci zaujímá mezi evropskými státy obdobnou pozici jako Malta, Slovinsko či Finsko. Mezi evropské země s nejvyšším podílem cizinců pak patří např. Lucembursko, kde cizinci představují téměř 42% obyvatelstva, dále Švýcarsko (více jak 20% cizinců v populaci),

Lotyšsko či Estonsko (něco málo pod 20% cizinců). Naopak nižší podíl cizinců než ČR je zaznamenáván např. v Maďarsku (1,7%), na Slovensku (0,6 %), Bulharsku (0,3% cizinců v populaci) či Polsku (pouhých 0,1 % cizinců) (cizinci v ČR, 2007) (viz. PŘÍLOHA P III).

3.2.3 Migrační politika České republiky

Jak je uvedeno výše (viz. kap. 3.2.2), Česká republika se v posledních letech stala zemí, která je pro cizince migrující za prací a obchodem cílovou zemí pro dlouhodobé či trvalé usazení. Díky stále se zvyšujícímu přílivu cizinců do České republiky, je patrné, že mezinárodní migrace a cizinci samotní jsou a musí být jedním z pečlivě řešených témat.

V návaznosti na danou situaci, vláda České republiky přijala v roce 2003 základní koncepční materiál v oblasti migrace, a to „*Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců*“. Tento materiál v šesti základních bodech vymezuje směr migrační politiky České republiky. Obsah těchto zásad lze stručně charakterizovat jako „*vůli České republiky aktivně a zodpovědně se za respektování závazků plynoucích z mezinárodních úmluv, smluv a doporučení zabývat migrační politikou*“. Mezi hlavní prioritu vnitrostátních aktivit v oblasti migrace je stanovení účinných opatření, která budou podporovat řízenou legální migraci a zároveň minimalizovat migraci nelegální. Mezi aktivity na podporu legální migrace patří např. projekt „*Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*“, jehož úvodní pětiletá fáze

byla spuštěna v červenci 2003, nebo nejnovější projekt „*Zelených karet*“, který byl zahájen v lednu roku 2009.

Vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004 je národní migrační politika ve značné míře řešena v souladu s partnerskými zeměmi za použití nástrojů evropského práva (MVČR, [online]).

4 STRATEGIE ADAPTACE

Každého migranta, který se rozhodne usadit v cílové zemi čeká poměrně složitý proces adaptace. Adaptační proces je přizpůsobování se příslušníků jedné skupiny k jiné nebo i skupin navzájem. Adaptace často rozhoduje o přežití určité minoritní etnické skupiny ve styku s majoritní etnickou skupinou.

4.1 Strategie adaptace podle A. Demutha

Imigranti uplatňují různé strategie adaptace, přičemž tyto strategie byly zpracovány řadou autorů. Jedním z autorů, který se věnuje otázce adaptace je A. Demuth (2003). Demuth rozlišuje dva rozdílné přístupy k zařazení migrantů do života majority: **inkluze a exkluze**. Exkluze může být výsledkem izolace samotného migranta, která je zapříčiněna cílem imigranta vydělat co nejvíce peněz, aniž by zároveň došlo k větší interakci s hostitelskou zemí. Často dochází k tomu, že se migranti nejprve rozhodnou zůstat v kontaktu pouze se svou etnickou či národní skupinou, a až později dochází k vyšší interakci s hostitelskou společností. Styk s vlastní etnickou skupinou významně vede ke snížení důsledků kulturního šoku. Demuth upozorňuje na negativní vliv této adaptační strategie, a to na riziko setrvání v nechtěné izolaci (např. v etnických ghettech) (Demuth, 2003, in Drbohlav, Ezzeddine-Lukšíková, 2003).

4.2 Strategie adaptace podle J. W. Berryho

Dalším autorem, který zpracoval téma adaptace je J. W. Berry. Berryho adaptační schéma zahrnuje čtyři strategie adaptace: integrace, asimilace, separace či marginalizace. Tyto strategie jsou definovány na jednu stranu podle toho, nakolik si imigrační skupina udržuje kontakty navenek s majoritní populací a ostatními etnickými skupinami, a na druhou stranu podle toho, jestli se představitelům této skupiny podařilo zachovat vlastní kulturní identitu.

Integrace je takový způsob adaptace, kdy imigranti uznávají, že poznání a přijetí kultury hostitelské země je pro ně důležité, avšak současně si chtějí udržet i svou vlastní kulturu. Integrovaní imigranti mají pak dvojí kulturní identitu, tj. jednak svou původní a jednak nově získanou.

Asimilace je způsob adaptace, při němž imigranti usilují o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země, kdežto svou původní kulturu považují za málo důležitou pro život v novém prostředí. Tato strategie předpokládá časté kontakty imigrantů s příslušníky hostitelské země, poznávání a osvojování jejich jazyka, hodnot, norem, zvyklostí.

Třetí typ adaptační strategie – **separace**, vlastně není adaptace. V případě této strategie imigranti nepovažují kontakt s kulturou a příslušníky dominantní kultury za důležitý, ale naopak se od ní izolují. Imigranti nadále preferují setrvání ve své původní kultuře.

Posledním typem strategie je **marginalizace**, která představuje takové chování imigrantů, které nevede ani k sepětí se svou původní kulturou, a stejně tak ani k bližšímu kontaktu s kulturou hostující země. Identifikují se jen se subkulturou své vlastní skupiny (Průcha, 2007).

4.3 Strategie adaptace podle Z. Uherka

Uherek uvádí další strategie, které uplatňuje imigrant vůči cílovému prostoru a jeho obyvatelům. Uvádí tři strategie, které mají kolektivní charakter: **pracovně migrační, multikulturní (menšinové), a asimilační**. Také vyslovuje hypotézu, že neexistence jasně formulované migrační politiky státu v 90. letech 20. století dala komunitám migrantů velký prostor k vytvoření vlastních migračních strategií. Podle něj se nejčastěji vyskytuje strategie pracovně migrační, která je nejvíce typická pro migraci z Ukrajiny a Polska. Tato strategie se vyskytuje u dočasné migrace, ale ostatní strategie jsou aplikovány právě pro dlouhodobou migraci, kdy se migranti zdržují na území České republiky dlouhodobě či trvale. Především pak asimilační strategie je uplatňována migranty, kteří u nás hodlají setrvat trvale. V našem prostředí se jedná o skupiny slovenských migrantů. Multikulturní strategie je nejvýraznější u Čínské komunity, kdy se členové komunity adaptovali na novou realitu cílové země jen v těch oblastech, kde je kontakt s majoritním obyvatelstvem nezbytný (Uherek, 2003).

5 INTEGRACE

Za nejpozitivnější formu přizpůsobení se nové společnosti je považován proces integrace, který vyjadřuje společný zájem imigranta i hostitelské společnosti na vzájemném sblížení. Hostitelská společnost se aktivně podílí na začlenění migranta do struktur nové společnosti a pomoci mu tak naleznout pocit domova. Ideálně dochází k pozitivní odpovědi imigranta na tyto integrující aktivity a dochází tak k postupnému přizpůsobení se novým společenským normám, tradicím a podmínkám, přičemž jeho kulturní specifika se nevytrácejí.

Co je vlastně integrace? Friedrich Heckmann uvádí tři možnosti, jak pojmu integrace porozumět: „*jako vytváření nové struktury z jednotlivých částí, jako zlepšování vztahů v rámci struktury a jako přidávání jednotlivých prvků nebo částí struktur do existujících systémů, se kterými se propojí a vytvoří celek*“ (Heckmann, 1999, in Tollarová, 2006). Podle Tollarové je tak nutno nahlížet na integraci imigrantů skrze způsob jejich začlenění do již existujících struktur, a skrze typ a kvalitu propojení těchto nových populací s existujícím systémem socio-ekonomických, legálních a kulturních vztahů (Tollarová, 2006). Podobně pojem integrace objasňuje i Uherek, kdy hovoří o integraci jako o včleňování do existujícího společenského celku, který má vytvořenou strukturu, vlastní hodnoty a normy. Pojem integrace ovšem není jednoznačně určeno, jak toto včlenění bude vypadat, jak bude závazné, co pro integraci musí udělat imigrant i hostitelská společnost. Na rozdíl od pojmů asimilace nebo akulturace, které určují kulturní přizpůsobení nebo kulturní splynutí, pojem integrace neznamena, že imigrant přizpůsobí své chování a zvyky nové společnosti. Při integraci je spíše kladen důraz na koexistenci cizince s hostující společností (Uherek, [online]).

K tomu, aby došlo ke kvalitní koexistenci cizince s novou společností, je nutné pochopit základní potřeby migranta. Robert E. Park uvádí čtyři základní potřeby, které přispívají ke úspěšné integraci cizince. První potřebou je domov, tedy místo, odkud může odcházet a kam se může vracet, místo, kde se cítí bezpečný. Druhým souborem potřeb je získávání nových podnětů, mít prostor k odpočinku, k novým zážitkům a dojmům. Dále imigrant potřebuje být uznáván, to znamená, že musí patřit do nějaké společnosti, v níž má určitý status, musí patřit k nějaké skupině, ve které něco znamená. A konečně musí mít v někom nebo v něčem zálibu, mít důvěrný vztah (ať už k člověku či zvířeti), vůči kterým pociťuje

náklonnost a ví, že je tato náklonnost opětována (Park 1967 in Uherek 2004). Jestliže budou tyto potřeby naplněny, významně se zvyšuje touha imigranta po dlouhodobém setrvání v hostitelské společnosti a také pravděpodobnost bezproblémového začlenění.

Jednotlivé cizinecké skupiny v závislosti na obživných aktivitách a pobytových stavech volí i odlišné integrační strategie. Ukrajinské komunity jsou vytvořeny relativně často migrací dočasnou, frekventovaněji se jedná o samostatně migrující osoby, které předpokládají investování vydělaných prostředků ve zdrojové zemi. Jak uvádí Uherek „*tím se odlišují od Vietnamců, kterých je v České republice více než o polovinu méně než Ukrajinců, ale jsou zároveň nejpočetnější cizineckou skupinou s trvalým pobytem v České republice. Na rozdíl od pendlerství, sezónní nebo dočasné migraci charakteristické pro Ukrajince, se u Vietnamců velmi často jedná o řetězovou migraci, kdy za živitelem rodiny přijíždí nukleární rodina, nebo si jednotlivý imigrant v České republice nachází partnera/partnerku*“ (Uherek, 2008b). Jak vyplývá z dat Českého statistického úřadu, při porovnání počtu získaných trvalých pobytů s dlouhodobými pobyty, podobou strategií jako Ukrajinci uplatňují i Moldavané. Naopak podobné charakteristiky jako Vietnamci vykazují Číňané (cizinci v ČR, 2007).

5.1 Imigrační a integrační modely

Cílové země jsou nuceny reagovat na trend narůstající migrace odpovídajícími vládními programy. Modely imigrační a integrační politiky cílových zemí mají společný cíl, a to zabránit etnickým konfliktům a destabilizaci země. V současné době se prosazují tři modely imigrační politiky, které se liší podle přístupu k etnickým menšinám a jejich vztahu k majoritní společnosti či integračními postupy.

5.1.1 Asimilační model

Tento integrační koncept představuje naprosté začlenění etnické minority do majoritní společnosti státu. Podmínkou asimilace je naprosté oproštění se od jazykových, kulturních a sociálních odlišností menšinové skupiny a přijetí kultury většiny. Tato změna je brána jako osobní zodpovědnost jedince, od státu není vyžadována žádná intervence v právní, vzdělávací, sociální či zdravotní sféře. Výměnou za ztrátu své vlastní kultury a jazyka stát

nabízí rychlé získání státního občanství. Představitelem tohoto modelu imigrační politiky je Francie (Stojarová, 2004).

5.1.2 Přejídná diferencovaná inkorporace

Tento extrémní model je založený na eliminaci konfliktu pomocí minimalizace styku mezi etnickými skupinami. Krajiní verzí tohoto modelu jsou etnické čistky či vyhnání etnických menšin. V praxi je běžnější umírněnější verze tohoto modelu, která zahrnuje restrikcii participace etnických minorit ve většinové společnosti. Stát může povolit popř. financovat rozvoj paralelních vzdělávacích, kulturních, zdravotnických institucí etnických menšin. Tento přístup vůči imigrantům využívá např. Německo. Členové etnické minority, např. Turci nemají reálnou šanci získat německé státní občanství. Sice je pro ně možné občanství získat, ovšem vzhledem k procedurálním podmínkám prakticky nedosažitelné (Stojarová, 2004).

5.1.3 Model multikulturalismu

Tento přístup uznává legitimitu kulturní a sociální různorodosti etnických minorit. Baršová na Konferenci nazvané Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit uvedla: *„multikulturalismus jako doktrína a politika nejenom tvrdí, že společnost je různorodá, ale také, že úkolem státu je tuto rozmanitost udržet a rozvíjet“* (Baršová, 2005, [online]). Multikulturalismus přistěhovalcům přiznává stejná práva a povinnosti jako majoritní společnosti, a to bez ztráty socio-kulturní etnické identity. Model vychází z předpokladu, že aktivní účast cizinců na společenském dění přispívá k odstranění etnického konfliktu. Na rozdíl od předcházejících dvou modelů stát aktivně vstupuje do integračního procesu, a státní instituce jsou strukturalizovány tak, aby refletovaly odlišný kulturní a sociální původ všech jeho účastníků. Tento model je nejmladší a intenzivně se rozvíjí v Kanadě, Australii, Švédsku a Nizozemí. Švédsko a Nizozemí se řadí mezi nejtolerantnější státy Evropy a počet udělených státních občanství imigrantům patří k nejvyšším v rámci celého kontinentu (Stojarová, 2004).

5.2 Studium integrace v České republice

V České republice existuje celá řada studií, které mapují individuální aspekty integrace, a to především pak status cizinců v české společnosti a faktory, které určují jejich integraci. Tyto studie rozpoznávají celou řadu faktorů, které ovlivňují integrační proces. Mezi tyto faktory můžeme zařadit faktory právní, ekonomické, kulturní, sociální, socio-psychologické, psychologické, sociologické, politické atd. Podle Bareše lze tyto faktory posuzovat z více perspektiv. V první řadě lze na integraci nahlížet z perspektivy individuální (např. získání legálního zaměstnání), dále lze integraci posuzovat z perspektivy společnosti (např. názor veřejnosti na zaměstnávání cizinců a jeho vliv na zaměstnanost), a v poslední řadě zde máme pohled na integraci z perspektivy státu a jeho institucí (např. nelegální zaměstnávání cizinců) (Bareš, 2007).

Výzkumu adaptace a integrace cizinců na našem území se věnuje především Etnologický ústav AV ČR. Na počátku 90. let 20. století vyšla řada studií, které se věnovaly tématu tzv. řízených migrací osob z oblastí postižených černobylskou jadernou katastrofou. Zobecnění jednotlivých šetření byla publikována zejména ve výzkumné zprávě *Faktory ovlivňující adaptaci a společenskou integraci přesídlenců z černobylské oblasti v České republice* (Brouček, Hrníčko, Uherek, Valášková, 1992), a ve studii *Adaptace přesídlenců v české společnosti* (Brouček, Uherek, Valášková, 1995). Stanislav Brouček se dále věnoval tématu adaptace např. v práci *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR* (Brouček, 2003). Dalším zajímavým sborníkem studií je práce *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců* (Uherek, Hošková, Otčenášek, 2002). Za unikátní studii je považována práce Jany Jirouškové (2002), jelikož se jako první uceleně věnovala tématu *Integrace Afričanů a Afroameričanů na území České republiky*. Zdeněk Uherek a Jan Černík (2004) nám připravili kompletní souhrn výzkumů na téma integrace v práci nazvané *Výzkumné zprávy a studie o integraci cizinců na území České republiky*.

5.3 Koncepce integrace cizinců v České republice

Proces integrace cizince můžeme připodobnit k výchově dítěte. Abychom dítě mohli ovlivnit, musíme na něj působit již od narození, stejně tak bychom měli aktivně působit co nejdříve i na nově příchozího imigranta. Není pouze nutný včasný zásah a působení, ale ste-

jně tak je důležité působit od základu, tj. poskytnout imigrantovi (především pak azylantovi) základní zajištění jeho potřeb (životní zajištění, ubytování, vzdělání atd.). Zjednodušeně se dá říci, že se cizinec stává po příchodu dítětem, a to ve smyslu sociálním. Jestliže se cizinci nedostane kvalitní integrační podpory během prvních měsíců jeho pobytu, může tak dojít k oddálení reálné integrace i o několik let, či ji dokonce zcela zmařit. (Podpora rozvoje sociálních kapacit obyvatel Thua Thien Hue, [online]). Z této skutečnosti vyplývá, jak je důležitá politická koncepce integrace každého státu. V České republice se integrace cizinců stává součástí vládní politiky na základě usnesení vlády ČR dne 7. července 1999 č. 689.

Česká republika přijala svou *Koncepci integrace cizinců na území ČR* (dále Koncepce) dne 11. prosince 2000 usnesením vlády ČR č. 1266. Koncepce vychází ze *Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR* (dále Zásady), vnitrostátní právní úpravy postavení cizinců v jednotlivých oblastech integrace cizinců a z mezinárodních dokumentů v dané oblasti. Díky přijetí těchto dokumentů se Česká republika přihlásila k aplikaci doporučení Rady Evropy a také k sjednocujícímu postoji členských států EU v oblasti integrace cizinců. Pro realizaci Zásad a Koncepce byla ustanovena Komise Ministerstva vnitra pro přípravu a realizaci politiky vlády České republiky v oblasti integrace cizinců a rozvoje vztahů mezi komunitami (dále Komise MV ČR). Ministerstvo vnitra bylo pověřeno koordinační rolí do roku 2003, ale jelikož se jedná o komplexní problematiku, koncepce zapojuje do své realizace i další resorty, zejména MPSV, MŠMT, MPO, MZD, MMR a MK, a dalších partnerů (kraje, NNO, sociální partneři atd.) (Integrace, MVČR, [online]).

Od 1. ledna 2004 tato koordinační role přechází na Ministerstvo práce a sociálních věcí, s odůvodněním, že problematiku integrace je třeba řešit zejména s důrazem na sociální aspekty této problematiky. V souvislosti s touto změnou byla zřízena Komise ministra práce a sociálních věcí pro integraci cizinců (dále Komise MPSV). Komise MPSV je poradním orgánem ministra práce a sociálních věcí pro plnění úkolů uložených usneseními vlády v oblasti integrace cizinců. Cílem činnosti Komise je napomáhat ministru práce a sociálních věcí při zajišťování podmínek pro přípravu, a realizaci politiky vlády ČR v oblasti integrace cizinců (MPSV a integrace cizinců, [online]). Dosavadní Koncepce byla podrobena kritice ze strany MPSV a došlo tak k v roce 2005 k její aktualizaci.

V srpnu loňského roku byla odpovědnost za realizaci a koordinaci Koncepte integrace cizinců převedena zpět z Ministerstva práce a sociálních věcí na Ministerstvo vnitra ČR. MPSV ale uplatňuje v rámci své věcné působnosti integrační mainstreaming, tzn. při vytváření jednotlivých resortních politik, právních předpisů a opatření zohledňuje jejich případný dopad na oblast integrace cizinců (činnost MPSV, [online]).

Jak je uvedeno v *Aktualizované koncepci integrace cizinců z roku 2005*, „*integrace cizinců je klíčová pro zachování sociální soudržnosti hostitelských společností a pro ekonomický rozvoj*“ (Koncepte integrace cizinců, 2005, s. 1, [online]). Česká republika vychází ze zkušeností starých členských států EU, kde se dlouhodobě zdržuje větší počet cizinců, a které již poznali, že nedostatečná integrace cizinců vede k závažným problémům, a to nejen pro hostitelskou společnost, ale pro společnost jako celek, tedy včetně přistěhovalců. Ve srovnání s většinovou společností jsou neintegrování cizinci více postiženi nezaměstnaností, mají nižší vzdělání a kvalifikaci, a z toho pramenící i nižší příjem. Dále jsou více ohroženi diskriminací, častěji jsou porušována jejich práva, a díky těmto negativním okolnostem se nemohou plně podílet na vyváření hodnot společnosti, ale na druhou stranu i těchto hodnot využívat. Zároveň se také těžko vyrovnávají s novými podmínkami a dostávají se tak do konfliktu se svým sociálním okolím, což v řadě případů může vést k radikalizaci (Koncepte integrace cizinců, 2005, [online]).

5.3.1 Cílová skupina

Za cílovou skupinu integrace cizinců v ČR jsou považováni dlouhodobě usazení cizinci, kteří žijí na území České republiky legálně nejméně po dobu jednoho roku. Stát vychází z předpokladu, že čím déle cizinec na území ČR pobývá, tím pravděpodobnější je, že zde zůstane, proto je primární zájmem státu usnadnit integraci právě těm cizincům, kteří na území ČR pobývají, případně hodlají pobývat, dlouhodobě či trvale.

V rámci tohoto vymezení tak do cílové skupiny spadají cizinci, kterým byl udělen pobyt (tj. trvalý pobyt nebo přechodný pobyt na území) a cizinci, kterým byl udělen azyl. Do cílové skupiny naopak nejsou zahrnuti státní občané členských států Evropské unie a žadatelé o azyl. Občané EU mají garantován stejný rozsah práv jako státní občané České republiky, a prostor pro motivační či sankční nástroje v procesu integrace je tak dle Konceptu integrace cizinců minimální. Nicméně koncepte dále uvádí, že i občané EU budou moci využívat

opatření vyvinutá pro cizince obecně, protože ta budou dostačující pro všechny, kteří projeví zájem (Konceptce integrace cizinců, 2005, [online]).

5.3.2 Cílená specifická opatření

Aktualizovaná Konceptce integrace cizinců z roku 2005 stanovuje Cílená specifická opatření, která mají sloužit jako klíčové předpoklady úspěšného začlenění cizince v dalších oblastech života společnosti. Konceptce vychází z předpokladu, že integrovanou osobou je ten, kdo *„udržuje kontakty s ostatními členy společnosti, je schopen si sám, případně s pomocí rodinných příslušníků zabezpečit své životní potřeby a identifikuje se se základními hodnotami společnosti, ve které žije“* (Konceptce integrace cizinců, 2005, [online]).

Klíčové oblasti úspěšné integrace cizince v podmínkách ČR jsou následující:

- znalost českého jazyka
- ekonomická soběstačnost cizince
- orientace cizince ve společnosti
- vztahy cizince s členy majoritní společnosti.

Dobrá **znalost oficiálního jazyka** přijímající země je pro imigranta nejen nástrojem k získání dalších dovedností, ale také umožňuje cizinci porozumět myšlení jedinců v majoritní společnosti. Konceptce blíže hovoří o jednotlivých skupinách cizinců, a jejich specifických požadavcích na jazykové kurzy. Rozlišuje skupiny dětí předškolního věku, mládeže do 16 let věku, skupinu žen a matek, a skupinu dospělých, u kterých je nutné reflektovat odlišné potřeby u osob zaměstnaných, nezaměstnaných, zdravotně postižených a starých osob. Tato klíčová oblast také zahrnuje požadavek na zakončení jazykového kurzu certifikátem, řeší otázku úhrady kurzů a v neposlední řadě i zodpovědnost za zajištění výuky.

Ekonomická soběstačnost znamená, že cizinec není odkázán na pomoc státu, je schopný zabezpečit své životní potřeby vlastními příjmy ze zaměstnání či podnikání, případně pomocí příjmů rodinných příslušníků. Konceptce integrace cizinců navrhuje opatření, které vedou ke snížení složitosti vyřizování povolení pro získání zaměstnání v České republice (Konceptce integrace cizinců, 2005, [online]). Tato zlepšení byla zavedena od počátku roku

2009 v podobě Zelených karet, které v sobě nesou jak pracovní povolení, tak povolení k pobytu, a zkracují tak dobu získání všech potřebných povolení.

Orientace cizince ve společnosti je důležitá v pomoci cizinci při orientaci ve společnosti hostitelského státu. Stát by měl po příchodu cizince systematicky poskytovat základní informace, které mu usnadní jeho začlenění do místní společnosti. Měla by být vytvořena informační příručka, která by měla obsahovat informace o podmínkách zaměstnání, vzdělání, bydlení, veřejných službách, o právech a povinnostech týkajících se sociálního a zdravotního pojištění a systému sociálního zabezpečení a dávek sociální péče, integračních opatření apod. Dále tato sekce řeší nutnost zavedení poskytování informací nově příchozím cizincům formou úvodního kurzu a také poskytnutí účinné asistence.

Vztahy cizince s členy majoritní společnosti vedou k tomu, že cizinec snáze přijme normy a hodnoty hostitelské společnosti a lépe se s nimi identifikuje. Z tohoto důvodu jsou názory a přístup přijímající společnosti pro integraci cizinců také velmi důležité, jelikož výrazně ovlivňují motivaci cizinců k integraci. Opatření Koncepce integrace cizinců v této oblasti se nacházejí v rovině realizace opatření zaměřených na zvýšení informovanosti a upevňování dobrých vztahů mezi cizinci a českou populací (Koncepce integrace cizinců, 2005, [online]).

5.3.3 Činnost obcí, krajů a NNO

Integrace je procesem uskutečňujícím se na místní úrovni. Četnost a kvalita vztahů mezi cizinci a obyvateli obce či kraje je klíčovým faktorem integrace. Existují různé způsoby, kterými mohou obce a kraje, v závislosti na místních podmínkách, podpořit vztahy mezi cizinci a státními občany. Zároveň hrají obce a kraje důležitou roli při poskytování zpětné vazby ústředním orgánům o fungování integrační politiky a při informování o situaci a postavení cizinců na daném území a o problémech, na které při procesu integrace cizinců narážejí. Z hlediska efektivního fungování je zapojení lokálních institucí do tvorby a realizace politiky integrace cizinců nezbytné. V některých krajích a i městech fungují poradní orgány pro otázky integrace cizinců. Na úrovni hlavního města Prahy a statutárních měst Brno a Plzeň se komise pro otázky integrace cizinců věnují nejenom otázkám týkajícím se integrace cizinců, multikulturního soužití apod., ale spolupracují také s Nestátními nezisk-

ovými organizacemi (dále NNO), zabývajícími se realizací projektů na podporu integrace cizinců (Koncepte integrace cizinců, 2005, [online]).

NNO hrají nezastupitelnou roli v oblasti integrace cizinců. V rámci Koncepte integrace cizinců je podporován vznik, činnost a rozvoj těchto organizací (včetně sdružení cizinců, církevních a charitativních organizací), vytvářejí se podmínky pro jejich aktivní účast při integraci cizinců a na jejich činnosti v této oblasti se finančně přispívá (Integrace, MVČR, [online]).

5.4 Projekty na integraci cizinců

V rámci Koncepte integrace cizinců byla realizována celá řada projektů na podporu integrace cizinců. V roce 2005 byla usnesením vlády České republiky z rozpočtu uvolněna částka ve výši 12 mil. Kč, která byla rozdělena mezi jednotlivé resorty (MPSV, MV, MZD, MŠMT, MPO, MMR) a Český statistický úřad. Projekty na podporu integrace cizinců v oblasti kultury podpořilo MK ze svých vlastních resortních zdrojů částkou 800 tis. Kč.

Do realizace projektů se zapojily NNO, sociální partneři, městské knihovny, městská kulturní střediska apod. Projekty jsou tematicky zaměřeny na zvýšení informovanosti cizinců a státních občanů, sociální a pracovní poradenství pro cizince, vzdělávání, jazykovou vybavenost a další kvalifikaci cizinců, možnosti uplatnění cizinců na trhu práce či prevenci intolerance, rasismu a diskriminace cizinců (Koncepte integrace cizinců, 2005, [online]).

Existuje velké množství nejrůznějších projektů jejichž zaměření se kryje či je zcela specifické, jsou realizovány na lokální úrovni, či jsou určeny pro všechny skupiny cizinců na celém území ČR. To co tyto projekty spojuje je jejich filozofie, která vychází z Koncepte integrace cizinců České republiky, snaží se tak o co nejkvalitnější sociální začlenění cizinců žijících v naší společnosti. Není možné (a ani to není cílem této práce) podat kompletní soupis všech realizovaných projektů, které byly, jsou či teprve budou realizovány v rámci Koncepte integrace cizinců. Tento přehled je možné nalézt na webových stránkách <http://www.cizinci.cz>, kde jsou jednotlivé projekty stručně charakterizovány a rozděleny podle jednotlivých resortů ministerstev či nestátních neziskových organizací, které projekty realizují.

5.4.1 Informační zdroje k integraci cizinců a pro cizince

MV v roce 2008 provedlo kompletní přestavbu internetových stránek, které daly vznik novým přehledným stránkám <http://www.mvcr.cz> s anglickou jazykovou mutací. Zde jsou v sekci „Užitečné informace“ uloženy informace týkající se základních podmínek pro vstup a pobyt v ČR, podmínek pro získání Zelených karet, či informace pro cizince z „třetích zemí“. Také zde cizinci mohou naleznout formuláře pro žádosti o povolení k pobytu na území ČR.

Od roku 2004 MPSV provozuje internetové stránky <http://www.cizinci.cz>, které slouží jako informační zdroj pro úředníky státní správy a samosprávy, NNO, akademickou obec a i samotné cizince či veřejnost. MPSV v roce 2007 publikovalo informační materiál „*Informace pro cizince s trvalým pobytem v ČR*“, jenž je určen cizincům pocházejícím ze třetích zemí mimo členské státy EU, kterým byl udělen trvalý pobyt. Dále v sekci „*Informační materiály a příručky*“ byl uveřejněn Přehled NNO poskytujících poradenství cizincům. Tyto stránky shledávám za velmi zajímavé, leč pro cizince nehovořící česky nevyužitelné, jelikož nejsou k dispozici v jiných jazykových variantách. Mimo jiné jsou zde uvedeny další užitečné odkazy jako např. odkaz na stránky Portálu veřejné správy ČR <http://portal.gov.cz> se sekci „*Cizinec*“, kde jsou uvedeny informace pro občany třetích zemí. Pozitivní je, že Portál veřejné správy ČR má svou plnou anglickou verzi.

Také internetové stránky MPSV <http://www.mpsv.cz> uvádějí klíčové informace týkající se integrace cizinců, které můžeme naleznout v sekci „*Integrace cizinců*“. Stránky obsahují i odkaz na anglickou verzi, ovšem ta není kompatibilní s tou českou, takže zde cizinec např. nenalezne „*Informace o zkoušce z češtiny pro cizince jako podmínky trvalého pobytu*“, které jsou uvedeny právě ve verzi české. Integrovaný portál MPSV <http://portal.mpsv.cz> v sekci „*Zahraniční zaměstnanost*“ předkládá informace ohledně vstupu cizinců na český pracovní trh ze strany úřadů práce.

Česká správa sociálního zabezpečení na svých oficiálních stránkách <http://www.cssz.cz> dává k dispozici celou řadu informačních letáků které se věnují např. pojistnému na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, změnám v nemocenském pojištění, dávkám důchodového pojištění či peněžitým dávkám v nemoci a mateřství. In-

formační letáky jsou k dispozici v anglickém i německém jazyce a jsou snadno dosažitelné i z cizojazyčných verzí webových stránek.

Mezi další projekty patří pilotní projekt „*Integrace cizinců a podpora organizací a sdružení komunit cizinců na území České republiky*“, jehož zadavatelem bylo MPSV a byl realizován v průběhu roku 2003. Cílem projektu bylo přispět k prevenci sociálního vyloučení cizinců v České republice. Projekt zahrnoval výzkum integrace třech vybraných komunit – ukrajinské, arménské a vietnamské a podporu organizací cizinců. Dalším cílem byl vznik webových stránek <http://www.domavcr.cz>, které jsou určeny právě pro cizince. Internetové stránky jsou k dispozici hned v sedmi jazykových mutacích včetně češtiny.

5.4.2 Zvyšování znalosti českého jazyka cizinců

MPSV v roce 2006 a 2007 intenzivně spolupracovalo s MŠMT a s MV na nastavení podmínek k výuce a zkouškám z českého jazyka. Podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, je cizinec od 1. ledna 2009 povinen k žádosti o povolení k trvalému pobytu předložit i osvědčení o vykonání zkoušky z českého jazyka.

Existuje celá řada projektů, jejichž cílem je zvýšit jazykové znalosti cizinců usazených v České republice. Tyto projekty byly financovány MŠMT. Z pověření MŠMT vznikly webové stránky nazvané Čeština pro cizince <http://www.cestina-pro-cizince.cz>, které od června 2008 provozuje Výzkumný ústav pedagogický v Praze. Portál je tematicky zaměřený hlavně na zkoušku z češtiny pro cizince, která je nezbytná k získání povolení k trvalému pobytu v ČR. Stránky mají informativní charakter a cizincům umožňují získat informace o přípravě na zkoušku, kde je možné zkoušku složit, a které školy na zkoušku připravují. Stránky jsou v devíti jazycích, a výzkumný ústav pedagogický také zajišťuje bezplatnou telefonní linku. Cizinec má možnost získat poukaz na výuku češtiny, který mu bude vydán zdarma na základě prohlášení, že má v úmyslu požádat o povolení k trvalému pobytu (Čeština pro cizince, [online]).

V roce 2006 byl Pedagogickou fakultou Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP) realizován projekt **Konverzace v češtině pro zahraniční vysokoškoláky**. Cílem projektu bylo zpracovat moderní studijní příručku pro zahraniční studenty, kteří jsou přijímáni ke studiu na UJEP. Podobný projekt byl realizován na Vysokém učení technickém v Brně a

byl určen pro zahraniční studenty, kteří navštěvovali kurz **Český jazyk pro studenty technických oborů**.

Dále byl uskutečněn projekt Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka o.s., nazvaný **Cyk- lus jazykových a didaktických seminářů zaměřených ke specifické problematice výuky češtiny jako cizího jazyka**. Prakticky zaměřeným projektem byl projekt **Krok k pracovní inteligenci – kurz češtiny pro cizince**, realizovaný Sdružením občanů zabýva- jících se emigranty. V rámci tohoto projektu byly poskytovány bezplatné kurzy českého jazyka v rozsahu 70 hodin v Praze, Brně, Olomouci, Plzni, Teplicích, Ostravě a Karlových Varech. Jazykové kurzy byly určeny pro 70 dlouhodobě legálně usazených cizinců a umožnily jim zvýšit své šance na uplatnění na trhu práce a další vzdělávání.

V roce 2008 byla realizována řada projektů ve spolupráci se základními školami, které byly určeny pro žáky – cizince na podporu zvýšení jejich jazykových znalostí češtiny. Jednalo se o jazykové kurzy či doučování češtiny v rámci mimoškolní činnosti (Projekty realizované ministerstvy, [online]).

Iniciativa společenství EQUAL uvedla v život projekt **Work in Czech**, který se snaží podpořit pracovní uplatnění azylantů a cizinců s dlouhodobým a trvalým pobytem v ČR. Cílem celého projektu je usnadnit začlenění cizinců do české společnosti. Jde o balíček vzdělávacích kurzů, které mají za cíl zvýšit šanci na uplatnění cizinců na trhu práce. Mimo kurz českého jazyka se jedná zejména o kurz pracovní integrace, kurz práce s PC a moti- vační kurz. Dále je kladen důraz na individuální asistenci, kdy účastníkovi kurzů je k dis- pozici sociální pracovník a pomáhá mu řešit problémy, které s sebou proces hledání zaměstnání a integrace do naší společnosti přináší. Tím se klienti zlepšují ve znalosti nejen jazyka, ale i českého prostředí, lépe se orientují při výběru volných míst a cítí se sebevě- doměji při přijímacích pohovorech (We work in Czech, [online]).

Cizinci mají také možnost navštěvovat jazykové kurzy, které jsou pořádány Centrem pro integraci cizinců, o.s. (dále CIC). V oblasti češtiny pro cizince se CIC zaměřuje převážně na organizování tzv. **nízkoprahových kurzů češtiny**, na jejichž realizaci se podíleli společně s Asociací učitelů češtiny jako cizího jazyka, Člověkem v tísní a řadou dalších přizvaných odborníků v letech 2006 -2008. V letošním roce otvírají pouze jeden jazykový kurz, a to v Praze (CIC, [online]).

5.4.3 Poskytování sociálně právního poradenství cizincům

Tyto aktivity jsou zaměřeny na poskytování sociálně právního, ale také psychologického poradenství cizincům formou poskytování informací o možnostech a způsobu získání zaměstnání, asistence cizincům při jednání na úřadech, při zvládání administrativních náležitostí spojených se sociálním zajištěním nebo vstupem na trh práce. Aktivity jsou určeny především těm cizincům, kteří nemají zkušenost s českým trhem práce. Sociálně právní poradenství je poskytováno i po nástupu cizince do zaměstnání. Vedle aktivit zaměřených na pomoc s pracovním uplatněním je cizincům nabízena pomoc v komplikované osobní či rodinné situaci apod. Projekty tohoto typu jsou financované MPSV a realizované nestátními neziskovými subjekty.

Mezi významné realizátory podobných projektů patří Centrem pro integraci cizinců, o.s. (CIC), které jsem již zmínila v souvislosti s projektem nízkoprahových kurzů češtiny. CIC realizuje projekt nazvaný **Sociální poradenství migrantům žijícím v ČR**, který je zaměřen na sociální poradenství všem dospělým cizincům (a jejich rodinám) s trvalým či dlouhodobým pobytem nebo azylem na území ČR. Probíhá jak v kanceláři CIC v Praze, tak i v terénu po celém území Čech, a je zaměřen také na zprostředkování specializovaných služeb v oblasti pomoci handicapovaným, zdravotnictví, vzdělávání, práce apod. Další významnou institucí podílející se na pomoci při integraci cizinců je Český helsinský výbor. Z celé řady jejich projektů budu jmenovat právě ten, který byl věnován poradenství. Projekt nazvaný **Komplexní sociálně-právní poradenství cizincům na podporu jejich integrace v ČR** byl podpořen MPSV. Projekt byl realizovaný v průběhu roku 2006 a navazoval na obdobný projekt z roku 2005 (cizinci [online]).

5.4.4 Podpora rozvoje vztahů mezi cizinci a členy majoritní společnosti

Aktivity zahrnují podporu rozvoje vztahů a vzájemného porozumění mezi cizinci a majoritní společností v ČR, ale také informovanost majority o podmínkách a problematice života cizinců v ČR.

V rámci těchto aktivit je realizovaný projekt **Dobrovolníci jako průvodci cizinců**, který zajišťuje CIC a je financován z prostředků MV a British Embassy. CIC je držitelem akreditace MV dle zákona o dobrovolnické službě. Tzv. mentoringový program CIC je postaven

na spolupráci jednoho konkrétního dobrovolníka s jedním konkrétním imigrantem (či jeho rodinou). V jejím rámci "mentor" provází klienta CIC po místě jeho nového bydliště, seznamuje ho s novými lidmi, lokálními pravidly, možnostmi vyžití či uplatnění, mohou chodit za zábavou (koncerty, výstavy, divadlo) či prostě jen konverzovat v češtině a rozvíjet tak komunikační dovednosti klienta.

Mezi dlouhodobý projekt CIC patří **Monitoring projevů rasismu a xenofobie v ČR – RAXEN**, jehož partnerem je Člověk v tísni, Tolerance a občanské společnost, Bejt Praha a Fakulta filosofická Západočeské univerzity. Projekt byl zahájen na počátku roku 2007 a předpokládané ukončení je plánováno na konec roku 2010 (cizinci [online]).

Relativně novým, prakticky zaměřeným projektem, je projekt **Poznáváme svou novou zemi**, jehož realizátorem je Evropská kontaktní skupina v ČR. Cílem projektu je přispět k odstranění znevýhodnění či diskriminace cizinců, a to hlavně pomocí vzdělávacího kurzu, který zvýší jejich informovanost v oblasti sociálně-právní, občansko-právní a společensko-kulturní. Dalším nástrojem v boji s diskriminací je začlenění cizinců do místních komunit, které vede ke zmírnění stereotypů a předsudků panujících v české společnosti.

V Ústeckém kraji vyvíjí své aktivity Poradna pro integraci, která svou činností významně přispívá ke sblížení majority s minoritou. Z celé řady projektů jmenujme **Klub Multi-Tic**, jehož filozofií je setkávání dětí cizinců s českými dětmi, tak aby měly možnost poznávat jak českou kulturu, tak si uvědomovat multikulturalitu v českém prostředí. Dalším projektem je multikulturní **Festival Barevná planeta 2008**, který byl organizován ve spolupráci s komunitami cizinců žijících na území ČR (cizinci [online]).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 ŽIVOT CIZINCŮ V BRNĚ

Brno jako druhé největší město České republiky, vždy výrazně „pokulhávalo“ za Prahou. Brno se sice nemůže měřit s hlavním městem, kde logicky směřuje nejvíce zahraničních investorů, ovšem v posledních letech došlo v brněnském regionu k dramatické změně, která Brno proměnila v moravské multikulturní centrum. Tato změna byla zapříčiněna dvěma faktory. V první řadě to bylo navýšení obchodních aktivit celé řady mezinárodních firem, které přesídlili do brněnského regionu, a dále díky vzrůstající oblíbenosti programů studentských mobilit, kdy brněnské vysoké školy hostí stovky zahraničních studentů z celého světa. Vznikla tak početná multikulturní mnohojazyčná společnost, která má ovšem své specifické požadavky, a proto bylo potřeba, aby naše společnost na novou situaci rychle reagovala.

6.1 Problematika migrace v Brně

V této kapitole chci zmapovat základní faktory migrace nejen v Brně, ale také z pohledu celého Jihomoravského kraje. Jaký je aktuální vývoj migrace v tomto moravském regionu, jak je to se zaměstnáváním cizinců, jakou formou krajský úřad podporuje integraci cizinců či jaké projekty NNO jsou v regionu realizovány? To jsou jen některá témata, která se pokusím poodkrýt.

6.1.1 Přehled legální migrace v Jihomoravském kraji a Brně

Po roce 1989, stejně jako v celé republice, tak i v Jihomoravském kraji imigrace prudce vzrostla. V roce 1996 bylo v Jihomoravském kraji 14 723 cizinců, a o deset let později se počet zdvojnásobil. Na konci roku 2008 bylo evidováno 34 006 cizinců s přechodným či trvalým povolením k pobytu. Trojlístek nejpočetnějších skupin cizinců dle národnosti tvoří již tradičně Ukrajinci, Slováci a Vietnamci (Počet cizinců v ČR, ČSÚ [online]).

Během posledních let docházelo v Jihomoravském kraji k rychlému nárůstu počtu ekonomicky aktivních cizinců. Na konci roku 2006 to bylo 24 252 cizinců (k 31.12.2006), a o dva roky později to bylo již 35 609 (k 31.12.2008). Jen v samotném regionu Brno-město a Brno-venkov bylo evidováno 27 772 zaměstnaných cizinců (k 31.12.2008). Díky momentální celosvětové ekonomické krizi je předpokládán mírný pokles zaměstnaných cizinců.

inců v celorepublikovém měřítku. Z aktuálních údajů Českého statistického úřadu, je možné vyčíst mírný pokles zaměstnanosti cizinců evidovaných Úřady práce. Pokles v rozmezí tří měsíců (k 31.3.2009) činí 2 120 cizinců, kteří přišli o práci v regionu Brno-město a Brno-venkov. Tato data ovšem nezahrnují počty cizinců s platným živnostenským listem (Zaměstnanost – datové údaje, ČSÚ [online]).

K největšímu boomu zaměstnávání cizinců došlo díky velké poptávce po nových zaměstnancích v souvislosti se vstupem nadnárodních společností na pracovní trh Jihomoravského kraje. Největší koncentrace těchto korporací je právě v Brně, kde vznikly velké technologické parky. Mezi nejvýznamnější patří Technologický park v Králově Poli, Spilberk Office Park či ve Slatině CTP.

6.1.2 Integrace cizinců v Jihomoravském kraji a Brně

Krajský úřad Jihomoravského kraje v roce 2006 vyhlásil Dotační program nazvaný **Našinec cizinec**, který podporoval projekty přispívající k integraci cizinců do stávajících vazeb a struktur české společnosti. Dotaci mohli získat i všechny projekty, jejichž cílem bylo zvyšování informovanosti a zkvalitnění vztahů mezi komunitami cizinců a majoritní společností.

Mezi úspěšné projekty, které dotaci získaly byl projekt vytvořený Organizací pro pomoc uprchlíkům (dále OPU). Tato NNO realizovala projekt nazvaný **Integrace cizinců v Jihomoravském kraji**, jehož hlavním posláním bylo pomoci cizincům uplatnit se na trhu práce, zvýšit jejich povědomí o zdravotním, sociálním a důchodovém zabezpečení v České republice a motivovat je ke zvyšování jejich osobní účasti na vlastním vzdělávání a tím i zlepšování kvality svého života (OPU Brno [online]).

OPU dále realizovala projekt **Aktivní podpora vzájemných vztahů mezi menšinovými skupinami a majoritní společností na území Jihomoravského kraje**. Tento projekt byl realizován díky Blokovému grantu Nadace rozvoje občanské společnosti. Smyslem projektu bylo přispět k začlenění cizinců a příslušníků národnostních menšin do majoritní společnosti v Jihomoravském kraji, vzájemné poznání komunit v ČR, jejich způsobu života, kultury a tradic a jejich přiblížení české veřejnosti. Cílovou skupinu představují jednak cizinci s povoleným trvalým a dlouhodobým pobytem v ČR, příslušníci národnostních

menšin žijící v Jihomoravském kraji, ale také studenti, česká veřejnost a zaměstnanci státní správy.

V rámci projektu byla v Poradenském centru OPU otevřena odborná **multikulturní knihovna**, kterou navštěvují zejména studenti středních a vyšších odborných škol a učitelé. V OPU rovněž probíhají dlouhodobé odborné praxe studentů vyšších odborných a vysokých škol (OPU Brno [online]).

Významným realizátorem integračních projektů pro cizince je i Diecézní Charita Brno (dále DCH Brno). V roce 2006 vzniklo při DCH Brno **Multikulturní centrum**, které má za úkol napomáhat oboustranně úspěšné integraci cizinců do české společnosti. Za tímto účelem realizují informační setkávání pro cizince, jejichž náplní je pomoc směřující k nalezení zaměstnání, dále organizují výstavy a besedy pro veřejnost, ale také besedy a poradenství pro zaměstnavatele a firmy, kteří jsou ochotni zaměstnat cizince. Multikulturní centrum při DCH Brno také cizincům nabízí bezplatné kurzy práce na PC a přístup k internetu zdarma. Vedle činností spojených s Multikulturním centrem, DCH Brno realizuje síťový projekt **sociálního a právního poradenství** zaměřený na podporu integrace cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem (Integrace cizinců – DCH Brno [online]).

Existuje celá řada dalších projektů podporujících začlenění cizinců do naší společnosti, avšak v této práci pro ně není prostor. Ráda bych se ale zmínila o aktivitách samotných cizinců. V roce 2008 vznikly internetové stránky „*Brno ExPats Forum*“ <http://www.brnoexpats.com>, které slouží jako zdroj informací, rad a zajímavostí pro lidi hovořící anglicky a cizince žijící v Brně a jeho okolí. Stránky byly vytvořeny právě dvěma „expaty“, tedy cizinci žijícími v Brně. Součástí stránek je živé diskusní fórum, zajímavé články a ankety, zprávy o České republice v angličtině, seznam firem a služeb a možnosti inzerce. S podobnou filozofií přichází další webová stránka, která již ale vzešla z řad českých lidí, kterým není lhostejný život cizinců v Brně. Internetové stránky „*Brnopolis*“ <http://www.brnopolis.eu> o sobě hovoří jako o otevřeném společenství Brňanů z kreativních profesí, kteří nabízejí svoje zkušenosti a kontakty pro mezinárodní rozvoj města a místní autentické kultury.

6.1.3 Etnické a národnostní sdružení v Brně

S rozvojem imigrace vznikaly v Brně organizace národnostních menšin či sdružení, které zakládali příslušníci etnik žijících v Brně. Společným cílem všech organizací příslušníků národnostních menšin je podpora a rozvoj přátelských vztahů mezi příslušníky menšiny navzájem i ve vztahu k českému prostředí, zejména v kulturní a společenské oblasti. Dalším cílem je zachování příslušné národní identity prostřednictvím kulturních akcí, snaha o zachování a udržování původního jazyka. Aktivity těchto národnostních sdružení jsou různorodé, ale často dochází ke spolupráci s příslušnou zemí původu, zejména při realizaci výměnných akcí. Cílem těchto sdružení není segregace od většinové společnosti, ale naopak udržení kulturně společenských zvláštností menšin, získává celá společnost různorodost a učí se toleranci a vzájemné úctě.

Ačkoliv nejpočetnější národnostní skupinou v České republice jsou Ukrajinci, překvapivě v Brně nevyvíjejí zásadní kulturní aktivity. Největší koncentrace ukrajinských organizací je tradičně v Praze, kde sídlí např. Ukrajinská iniciativa v ČR či Fórum Ukrajinců. Podobně je na tom i vietnamská komunita. V České republice dnes fungují tři vietnamské organizace: Svaz Vietnamců v ČR, Svaz vietnamských podnikatelů a Občanské sdružení vietnamsky hovořících občanů ČR. Centrem těchto organizací je opět Praha, v Brně není registrována žádná vietnamská organizace.

Naproti chudé ukrajinské a vietnamské iniciativě, Slováci na poli národních aktivit v České republice nezaostávají. V České republice působí 11 občanských sdružení, která se prezentují jako sdružení slovenské menšiny. Mezi sdružení působící v Brně patří např. **Obec Slovákov v Brně**, což je krajské sdružení Slováků žijících v Brně. Cílem Obce Slováků je udržování a pěstování národního povědomí Slováků a vytváření podmínek pro naplňování jejich kulturních a společenských potřeb. Mezi hlavní aktivity sdružení patří rozvoj vzdělanosti, kulturní a osvětová činnost, besedy se slovenskými umělci, přednášky, přátelská setkání, organizování kulturních, společenských a sportovních akcí, udržování slovenských tradic, folklóru a vytváření informačního servisu (Obec Slovákov v Brně [online]).

Jedním z hlavních národnostních spolků působících v Brně je organizace polské národnostní menšiny **POLONUS – polský klub v Brně**, jenž vznikla v roce 1997. Hlavním cílem tohoto občanského sdružení je udržování a posilování národní identity členů, popu-

larizace polského jazyka a polské kultury na území Brna a Jihomoravského kraje. Polský klub sídlí na ulici Anenské 10 v prostorách pronajatých od Magistrátu města Brna. V klubu si mohou jeho členové přečíst polský tisk, shlédnout polské filmy, a především mají možnost pohovořit svým rodným jazykem. Kromě vlastních klubových akcí se POLONUS snaží představovat Brňanům současné i minulé Polsko, a tak obohacovat kulturní život ve městě (Poláci v Brně, POLONUS [online]).

V Brně také sídlí **Asociace ruských spolků v České republice**, která se snaží o uchování důležitých atributů ruské kultury, tj. jazyka, historie, tradic a kulturního dědictví. Současně se snaží o harmonické soužití s českou majoritní společností. Mezi projekty asociace patří např. projekt Ruská škola obsazující několik směrů jazykových kurzů (Asociace ruských spolků v ČR [online]).

Významným spolkem je i **Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně**, které vzniklo v roce 2002, a jehož vzniku předcházela nelehký boj o jeho existenci. Sdružování občanů bulharské národnosti má v Brně mnohaletou tradici. První bulharské sdružení vzniklo na konci 30. let minulého století. Největší vzestup bulharské komunity byl v 70. až 80. letech 20. století, kdy byl Bulharský kulturně osvětový klub největším klubem bulharské menšiny v tehdejší Československu. Po roce 1989 došlo ke změnám financování a nedostatek finančních prostředků vedl k opuštění reprezentativních prostor klubu. Aktuální Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně se i přes finanční problémy snaží rozvíjet bohatou kulturní a společenskou činnost. I když sdružení nemá své vlastní prostory, pořádá pravidelná setkání každou středu a sobotu v Bistru Ropotamo na ulici Srbská 17. Velmi bohatá a úspěšná je činnost folklorního souboru Kytka (Historie, Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně, [online]). Kytka není jediným bulharským souborem působícím v Brně, jelikož na podzim roku 2001 vznikl soubor bulharských lidových tanců Pirin. Členy souboru nejsou pouze Bulhaři a potomci smíšených manželství, ale také Češi a Slováci, kteří projevují živý zájem o bulharskou kulturu a folklór (O souboru, Pirin, [online]).

Aktivitu příslušníků maďarské národnostní menšiny v České republice organizuje zastřešující občanské sdružení Svaz Maďarů žijících v českých zemích. **Maďarské kulturní a informační centrum v Brně** (dále MKIC) bylo zřízeno v roce 1995 organizací Svaz Maďarů - Brno za účelem poskytnout občanům maďarské národnosti žijícím v Brně a okolí kulturní zázemí, a široké veřejnosti komplexní služby spojené s Maďarskem. Příslušníci

maďarské menšiny mohou na webových stránkách MKIC získat informace o občanském sdružení a odkazy na stránky, které mohou přispět k zachování a rozvoji kultury a základních prvků identity, zejména jazyka, tradic a kulturního dědictví. Zde je i odkaz na brněnskou maďarskou organizaci nazvanou KAFEDIK (O nás, MKIC [online]).

Mezi další etnické spolky či organizace působící v Brně patří Řecká obec Brno, Německé kulturní sdružení či Německý jazykový a kulturní spolek Brno, Společnost přátel jižních Slovanů v České republice, Společnost přátel USA Česko-americký klub a další.

6.2 Cizinci ve společnosti Honeywell, spol. s r.o. – HTS CZ o.z.

Motivem pro vybrání tématu integrace cizinců do české společnosti byla praktická pohnutka, která se odvíjí od mé pracovní činnosti ve společnosti Honeywell, spol. s r.o. – HTS CZ o.z. sídlící v Brně. V této společnosti jsem zaměstnána třetím rokem. Dva roky pracuji na personálním oddělení na pozici HR Operation Analyst se zaměřením na péči o cizince zaměstnané v naší společnosti a o zaměstnance, kteří jsou vysíláni do zahraničí za prací.

6.2.1 Nástin činnosti společnosti

Společnost Honeywell, spol. s r.o. – HTS CZ o.z. (dále jen HTS) je vývojové centrum nadnárodní korporace Honeywell. Globální vývojové centrum v Brně, bylo založeno v roce 2000, s cílem posílit technologický potenciál společnosti. Projekt obdržel ocenění „Investor roku 2002“ v kategorii investic nejvíce zhodnocující kvalifikovanou pracovní sílu. Společnost HTS se v České republice etablovala jako jedna z vedoucích společností v oblasti řízení budov, významných průmyslových procesů a služeb spojených s letectvím. Vývojové centrum tvoří čtyři samostatné divize, jejichž posláním je vývoj a výzkum v oblasti letectví, automatizace a řízení, vývoj v oblasti automobilových turbodmychadel, a čtvrtá nejnovější divize je zaměřena na implementaci podnikového informačního systému SAP.

6.2.2 Zaměstnávání cizinců ve společnosti

V současnosti vývojové centrum zaměstnává 740 zaměstnanců na plný i poloviční úvazek, a z toho 132 cizinců. Jedná se tedy o 18 % zaměstnanců s jinou než českou národností, či kteří nemají české občanství. Se vzrůstající tendencí náborem nových zaměstnanců docházelo i ke zvyšování zaměstnávání občanů Evropské unie, ale také cizinců ze třetích

států, tedy států mimo EU. Dříve nebyla péče o tuto specifickou skupinu zaměstnanců nijak systémově řešena, ovšem s postupným nárůstem cizinců zaměstnaných ve společnosti, vznikl požadavek na vytvoření pracovní pozice, která by souhrnně zaštitila celou problematiku zaměstnanosti cizinců. Jednalo se o koordinaci zajištění všech činností potřebných k nástupu cizince do společnosti, ale také o následnou péči o cizince, která zahrnuje sociálně právní poradenství.

Při své práci s cizinci musím rozlišovat mezi skupinou cizinců pocházejících z EU, a mezi cizinci přicházející z tzv. třetích států, jelikož pro obě skupiny platí diametrálně odlišné imigrační povinnosti dané politikou České republiky, ale i EU. Česká republika neuplatňuje žádné omezení na pracovním trhu vůči jiným členským státům EU. Z tohoto důvodu pro uzavření pracovního vztahu s českým zaměstnavatelem, mají všichni cizinci EU stejné podmínky jako občané České republiky. Naproti tomu cizinci, kteří jsou nabíráni z nečlenských států, musí projít zdlouhavým procesem vyřízení pracovního povolení a dlouhodobého víza, který se v řadě případů může protáhnout až na půl roku. Když cizinec získá potřebná povolení, neznamená to, že má vyhráno. Nadále jej čeká každoroční byrokratický maratón obnovování všech povolení.

Dalším balíčkem činností nezbytných před nástupem cizince do společnosti je zajištění přechodného ubytování, vstupní lékařské prohlídky a také vstupní školení. Cílem vstupního školení je pomoci cizinci lépe se zorientovat v novém zaměstnání, ale také v novém městě a v nové společnosti. Za tímto účelem jsem také vytvořila informační brožuru nazvanou „Welcome guide for foreigners“, kterou cizincům zasílám ještě před jejich nástupem do společnosti HTS, tak aby měli možnost před příchodem získat základní informace o životě v Brně a v České republice. Tato informační brožura je dále cizincům k dispozici na lokálním intranetu společnosti, kde jsou umístěny další letáky či dokumenty, týkající se zdravotního či sociálního systému našeho státu.

Vedle činností spojených s nástupem cizince do zaměstnání, je cizincům nabízena následná péče a podpora, zahrnující pomoc při komunikaci s úřady (např. s úředníky Cizinecké policie), ale také pomoc při hledání dlouhodobého ubytování. V případě, že cizinec nepřichází do České republiky sám, ale v doprovodu své rodiny, je nezbytné poskytnout mu podporu při vyřizování zdravotního pojištění pro manžela/ku či děti, nebo ho informovat o nabídce mezinárodních školských zařízení.

V současné době je důležité soustředit se právě na následnou péči o cizince, jelikož momentální ekonomická krize téměř zastavila veškeré náborové nově zaměstnanců, a tudíž i cizinců. Naskytuje se tak příležitost pro zdokonalení dosavadního systému, tak aby se cizincům dostala efektivní péče, která přispěje k jejich integraci.

6.2.3 Program International Permanent Relocation

Jelikož společnosti Honeywell velmi záleží na spokojenosti svých zaměstnanců, byl vytvořen nový program nazvaný International Permanent Relocation (dále IPR). Účelem tohoto programu je zajistit cizinci bezproblémovou relokaci ze své domácnosti země do nové, tzv. cílové země. Program je implementován globálně, a platí pro všechny společnosti Honeywell působící po celém světě. Samotným programem se nebudu nijak hlouběji zabývat, jelikož se jedná o velmi obsáhlou problematiku, která by si zasloužila bližší zkoumání v jiné práci, avšak ráda bych zmínila právě ty body programu, které napomáhají lepší integraci cizinců. Jednotlivé komponenty relokačního balíčku jsou variabilní. Balíček je vytvářen dle rozpočtu manažera, který cizince nabírá, podle platové třídy kandidáta, ale také je možné částečně přihlídnout na osobní požadavky kandidáta.

Program je určený pro dvě skupiny kandidátů. První skupinu tvoří již stávající zaměstnanci společnosti Honeywell. Jedná se tedy o přesun zaměstnance ze zahraniční sesterské společnosti Honeywell do české společnosti Honeywell. Druhou skupinu tvoří kandidáti, kteří nikdy v minulosti pro společnost Honeywell nepracovali. Naše společnost HTS tento program využívá pouze pro kandidáty ze třetích zemí, což znamená, že přes IPR program nenabíráme cizince z EU. Důvodem pro takovéto rozhodnutí je především ušetření nákladů spojených s tímto finančně náročným programem. Jak už jsem uvedla výše (kap. 6.2.2), nábor zaměstnanců z členských států EU sebou nepřináší žádná imigrační omezení vyžadující intenzivnější přístup. Dále vycházíme z předpokladu, že evropská kultura je mnohem bližší naší kultuře, a tudíž není nezbytné cizinci zajistit interkulturní trénink.

Celkově má IPR program 24 komponentů. Mezi hlavní komponenty patří například **krátkodobé ubytování** a následně pomoc při hledání **dlouhodobého ubytování**. Dalším komponentem je **zajištění relokace**, tedy proplacení nákladů spojených s přestěhováním kandidáta do České republiky (tj. letenka, poplatky za přesáhnutí hmotnosti zavazadel či úhrada za kontejner na přestěhování osobních věcí kandidáta). Cizinec také získá tzv.

relokační bonus, kdy se jedná o jednorázovou částku, která slouží na pokrytí dalších výdajů souvisejících s odchodem z rodné země. Společnost HTS dále zajišťuje vyřízení všech **imigračních záležitostí** nezbytných pro nástup kandidáta do zaměstnání a vstup do České republiky. Dále program IPR zahrnuje již zmíněny **interkulturní trénink**. Záměrem tréninku je seznámit budoucího zaměstnance a jeho rodinu s kulturními specifiky České republiky, identifikovat kulturní rozdíly mezi jejich rodnou zemí a Českou republikou, a pomoci tak účastníkům předejít kulturnímu šoku. Cílem tréninku je pomoc při začlenění cizince a jeho rodiny do hostující země. Původně se jednalo o dvoudenní trénink, ovšem v rámci úsporných opatření se přešlo na on-line školení, které interaktivně seznamuje kandidáta s novou zemí.

7 VÝZKUMNÁ ČÁST

7.1 Záměr a cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zmapovat hlavní faktory, které ovlivňují adaptaci a integraci zahraničních pracovníků společnosti HTS. Výstup této diplomové práce uplatním v definování základních a doplňkových bodů relokačního balíčku IPR (viz. kap. 6.2.3), tak aby společnost nevykládala zbytečné peníze, ale na druhou stranu přispěla ke snadnější relokaci a následné adaptaci cizince na nové prostředí. Samotný výzkum byl proveden v době, kdy program IPR ještě nebyl implementován, a všichni zahraniční zaměstnanci byli nabíráni přes lokální procesy, které se vyznačovaly lokální podporou. Dále závěry uplatním při péči o cizince, která následuje po samotné relokaci.

Díky ekonomické krizi manažeři disponují s omezenými rozpočty, a z tohoto důvodu jsou nuceni šetřit na nejrůznějších místech. Jednou z oblastí jsou právě benefity vynakládané na nábor a relokaci cizinců. Přínos této práce vidím právě v objektivním podložení mé argumentace, proč bychom jako společnost neměli příliš šetřit na relokaci a podpoře cizinců. Naše společnost zaměstnává 95% vysokoškolsky vzdělaných odborníků, kteří patří mezi špičky ve svém oboru. Český pracovní trh vyčerpá některé kvalifikované pracovní síly, a již nám nemůže nabídnout nové odborníky, kteří by splňovali vysoké požadavky. Z tohoto důvodu jsme nuceni hledat pracovníky v zahraničí. Firma tak vynakládá nemalé finanční prostředky na vyhledávání a nábor těchto pracovníků. Z tohoto důvodu je velmi důležité, aby společnost cizinci poskytla takové podmínky, které mu usnadní začlenění do české společnosti, a tím zvýšila šanci na dlouhodobou spolupráci s vysoce ceněným zaměstnancem. Jestliže nebudeme dostatečně naslouchat potřebám našich zahraničních zaměstnanců, budeme neustále vynakládat vysoké částky za vyhledávání nových zaměstnanců, za jejich zaškolení, a bude to také brzdit strategické plány společnosti.

7.2 Metoda výzkumu

Pro výzkum faktorů ovlivňujících integraci cizinců do české společnosti jsem se rozhodla využít kvalitativní výzkumnou metodologii. Částečně jsem použila i prvky kvantitativního přístupu s využitím výzkumné techniky dotazníku. I když jsem výsledky z šetření do-

tazníku kvantifikovala, hlavním záměrem této techniky bylo kvalitativní zhodnocení získaných dat. Kvalitativní metodu jsem zvolila z toho důvodu, že nám nejlépe umožňuje porozumět vztahům či charakteristikám zkoumané reality, a to pomocí detailního studia jednotlivých případů. Nechci se ve svém výzkumu zaměřovat např. na to „kolik cizinců má problémy s hledáním bydlení“, ale spíše jaké důvody k těmto komplikacím vedou, či jak se respondenti s problémem vyrovnávají. Kvalitativní přístup mi tak umožňuje nahlédnout do nových oblastí, které před zahájením výzkumu nepředpokládám. Nové výzkumné otázky se vynořují během samotného průběhu výzkumu, a otvírají nám tak další brány problému. Z tohoto důvodu není dobré předem vytvářet hypotézy.

Jak uvádí Švec (2004) „*kvalitativní výzkum jde do hloubky zkoumaných jevů, které se ale zároveň snaží začlenit do širšího kontextu*“ (Švec, 2004, s. 22). Výzkumník je tak se zkoumanými subjekty v úzkém, spíše neformálním kontaktu.

7.3 Charakteristika výzkumného souboru

Základní výzkumný soubor pro dotazníkovou metodu tvoří zahraniční zaměstnanci společnosti HTS, tj. státní příslušníci jiného státu než je ČR. Ve společnosti HTS je zaměstnáno celkem 132 cizinců. Výzkumu se zúčastnilo celkově 49 cizinců, z čehož 88% respondentů byli muži. Věkový průměr respondentů je 29,8 let, což odpovídá i věkovému průměru všech zaměstnanců společnosti HTS.

Pro snadnější určení typologie cizinců jsem respondenty rozdělila do čtyř kategorií podle jejich národnostního složení, ale také podle druhu pracovně-právního vztahu. Jedná se o tyto kategorie:

- Expati
- Non-EU
- EU
- Slováci

7.3.1 Kategorie Expati

První kategorii tvoří tzv. Expati, což jsou zaměstnanci, kteří nemají uzavřen pracovně-právní vztah se společností HTS, ale jsou do naší společnosti vysláni ze zahraniční společnosti na základě smlouvy o pronájmu pracovní síly. Česká společnost jim přiděluje úkoly a řídí jejich činnost, ale jsou odměňováni zahraničním subjektem. Jedná se většinou o vrcholové manažery, kteří mají za úkol naplnit strategické poslání firmy. Tuto skupinu tvoří 5 cizinců ze států USA a Velká Británie. Skupina Expatů dosahuje věkově nejvyššího průměru z ostatních kategorií cizinců.

7.3.2 Kategorie Non-EU

Druhá kategorie je tvořena občany tzv. třetích zemí, tedy cizinci ze zemí mimo území EU/EHP (dále jen Non-EU). Tato skupina cizinců je tvořena 6 respondenty ze zemí jako Bolívie, Turecko, USA, Indie či Pákistán.

7.3.3 Kategorie EU

Třetí skupinou cizinců jsou občané Evropské Unie (dále jen EU). Těchto 11 respondentů pochází ze zemí jako jsou Španělsko, Nizozemsko, Rumunsko, Bulharsko, Německo, Francie, Polsko, Maďarsko a Itálie.

7.3.4 Kategorie Slováci

Poslední skupinu cizinců tvoří Slováci. I když občané Slovenska dle imigrační legislativy spadají do stejné kategorie jako občané EU, považuji za důležité tuto skupinu vyčlenit z kategorie ostatních občanů EU. Důvodem je předpoklad, že jejich adaptační strategie je jiná než u ostatních občanů EU, a to především díky společné historii, kultuře i podobnosti českého a slovenského jazyka.

7.3.5 Výběr výzkumného souboru

I když kvalitativní výzkum je charakteristický tím, že neuplatňuje náhodný výběr, tento soubor nebyl vybrán záměrně. Oslovila jsem všechny cizince základního výzkumného souboru, s prosbou o vyplnění dotazníku. Jednalo se tedy o totální výběr výzkumného vzorku. Vrátilo se mi 58 dotazníků, ale kompletních bylo pouze 49. Ve druhé části

výzkumu (rozhovor), jsem již zvolila cílový výběr výzkumného vzorku, kdy jsem oslovila předem vybrané cizince, tak aby nejlépe reprezentovali zvolenou kategorii cizinců. Do tohoto souboru jsem vybrala pouze cizince z EU a Non-EU zemí, se záměrem naplnit cíl mého výzkumu, tedy odhalit důležité integrační faktory a zjistit tak, jaké kategorie relokačního balíčku nesmějí chybět v IPR programu. Expaty a Slováky jsem do druhé části výzkumu nezahrnula, protože pro ně IPR program není určen.

Zde se nabízí otázka, proč jsem vůbec tyto dvě skupiny cizinců zahrnula do základního výzkumného souboru, když nejsou cílovou skupinou mého výzkumu. Důvodem je hlubší porozumění adaptačních faktorů u všech kategorií cizinců. Skupinu Expatů, jsem záměrně nezahrnula do rozhovorů, protože všichni Expatri prošli podobným relokačním programem jako je IPR. Dále navíc po celou dobu pobytu v ČR získávají značné zaměstnanecké výhody, jako je např. ubytování a automobil zdarma, nadstandardní zdravotní pojištění či úhrada školného v mezinárodních školách pro jejich děti. U těchto zaměstnanců předpokládám vysoký stupeň spokojenosti s relokací a životem v ČR, ale na druhou stranu, zde není předpoklad asimilační strategie adaptace. Spíše je možné předpokládat pracovní migrační strategii adaptace, jelikož Expatri přicházejí do ČR na časově omezenou dobu, nejčastěji 3 let, a po ukončení jejich vyslání se vracení do své domácí země. U skupiny Slováků je naopak vysoký předpoklad uplatnění adaptační strategie asimilace, jelikož zde není jazyková ani kulturní bariéra a řada Slováků má k ČR silné osobní vazby.

Druhý výzkumný vzorek pro metodu rozhovoru tvoří čtyři cizinci. Dva cizinci jsou občané EU (Španělsko, Bulharsko), a druzí dva jsou občané tzv. třetích zemí (Indie, Rusko). Tyto čtyři cizince jsem oslovila záměrně, a všichni oslovení souhlasili s účastí na rozhovoru. Respondent č. 1 je Španěl žijící v ČR téměř 4 roky. Druhým respondentem je Ind, který do ČR přišel před třemi lety ze Švýcarska, kde studoval na univerzitě. Třetím účastníkem interview je Bulhar, který v ČR žije téměř 3 roky. Posledním respondentem je Rus, který žil před příchodem v Polsku, kde měl trvalý pobyt, a jako jediný z účastníků je ženatý a má tři děti. V ČR žije spolu se svou polskou ženou přibližně 3 roky.

7.4 Metoda sběru dat

Prvním nástrojem pro sběr dat byl dotazník (viz. příloha P IV a P V). Dotazník byl tvořen především z posuzovacích škál, kdy respondenti vyjadřovali svůj názor určením polohy na

škále. Dotazník byl doplněn o otevřené otázky, kdy respondenti měli možnost vyjádřit svůj názor. Dotazník jsem připravila v on-line programu „Survey Monkey“ (dostupný na <<http://www.surveymonkey.com/Default.aspx>>), jenž ve společnosti HTS využíváme k průzkumu spokojenosti zaměstnanců. Výhodou tohoto programu je elektronická podoba, která respondentovi umožňuje snadné vyplnění, a výzkumníkovi snadnější zpracování získaných dat. Distribuci dotazníku jsem provedla pomocí e-mailu, zasláním na celý základní výzkumný vzorek.

Pro hlubší porozumění faktorů adaptace cizinců, jsem využila metodu polo-strukturovaný rozhovor. Při této metodě si „vytváříme určité schéma, které je pro tazatele závazné. Toto schéma specifikuje okruhy otázek, na které se budeme účastníků rozhovoru ptát“ (Miovský, 2006, s. 159). Schéma rozhovoru je uvedeno v příloze P VI a P VII. Polo-strukturovaný rozhovor mi umožnil lépe zachytit pocity, postoje, myšlenky a subjektivní názory cizinců. Vzhledem k tomu, že ani jeden z oslovených respondentů nehovoří česky, vedla jsem rozhovor v anglickém jazyce. Všichni účastníci mají angličtinu na pokročilé úrovni, proto nebyl průběh rozhovoru ovlivněn jazykovou bariérou. Samotný rozhovor probíhal v přátelské, neformální atmosféře, protože se se všemi respondenty znám osobně.

Jelikož jsem rozhovory provedla před rokem, výzkum doplním o své osobní zkušenosti s účastníky interview, které jsem získala během osobních kontaktů v průběhu předešlého roku.

7.5 Zpracování dat

Zpracování dat je „část výzkumu, kdy technicky zpracováváme data a připravujeme je pro analýzu“ (Miovský, 2006, s. 195).

Data získaná pomocí dotazníkové metody jsem stáhla z programu „Survey Monkey“, a dále zpracovala. Dotazníky jsem rozdělila do čtyř kategorií (viz. kap. 6.5 Charakteristika výzkumného souboru).

Ve druhé fázi zpracování dat jsem zjistila kolik procent respondentů zvolilo určitou polohu na škále (předledná tabulka výsledků je uvedena v příloze P XII).

Rozhovory jsem zaznamenala na diktafon, a následně přepsala do transkriptu. Dále jsem provedla redukci, kdy jsem převedla plnou (doslovnou) transkripci záznamu interview do

plynulejší podoby. „Techniku redukce prvního řádu používáme zejména tam, kde nepracujeme s dílčími projevy mluveného slova (pauzy, různé zvuky atd). Text dále bývá očištěn od výrazů, jejichž přítomnost spíše narušuje plynulost, a které samy nenesou žádnou další informaci“ (Miovský, 2006, s. 210). Analyzované rozhovory uvádím ve zkrácené verzi v příloze P VIII až P XI. Tyto rozhovory jsou volně přeloženy z anglického jazyka do češtiny.

7.6 Analýza kvantitativních dat

Pomocí dotazníku jsem získala kvalitativní data. Dotazníky jsou rozděleny do čtyř kategorií (viz. Tab. 1 Kategorie cizinců), kde jsou uvedeny základní data týkající se respondentů.

Tab. 1 Kategorie cizinců

		Expat	Non-EU	EU	SVK	CELKEM
Počet respondentů		5	6	11	27	49
Pohlaví	Muž	100%	100%	91%	81%	88%
	Žena	0%	0%	9%	19%	12%
Rodinný stav	Svobodný/á	40%	67%	64%	67%	63%
	Ženatý/á	60%	17%	36%	30%	33%
	Rozvedený/á	0%	17%	0%	4%	4%
Průměrný věk		31,8	28,8	29,1	29,6	29,8
Státní příslušnost		Velká Británie, USA	Bolívie, Turecko, USA, Indie, Pákistán	Španělsko, Nizozemsko, Rumunsko, Bulharsko, Německo, Francie, Polsko, Maďarsko, Itálie	Slovensko	
Délka pobytu v ČR	Méně než 6 měsíců	0%	17%	27%	4%	10%
	6 až 12 měsíců	0%	0%	9%	7%	6%
	1 až 3 roky	100%	67%	45%	41%	51%
	více než 3 roky	0%	17%	18%	48%	33%

V příloze P XII jsou uvedeny kompletní výsledky z dotazníkového šetření. Zde uvádím nejvíce signifikantní výsledky, které se týkají pouze kategorie EU a Non-EU cizinců. Tyto výsledky dále sloužily jako podklad pro přípravu otázek pro polo-strukturovaný rozhovor.

Pro přibližně 80% cizinců je zaměstnání ve společnosti HTS vůbec první zaměstnání v ČR. Přibližně 50% cizinců obou kategorií (EU i Non-EU) mělo počáteční obtíže s hledáním bydlení.

Naprostá většina Non-EU cizinců (100%) a 91% EU, považuje za nezbytné naučit se český jazyk alespoň na komunikační úrovni.

34% Non-EU a 73% EU cizinců mělo nějaké povědomí o ČR před jejich příchodem. V 50% případů byl hlavním zdrojem informací příbuzný či kamarád.

88% Non-EU cizinců má obavy z komunikace s českými úřady. Naproti tomu stejnou obavu vyjádřilo pouze 36% EU. 100% Non-EU cizinců od svého zaměstnavatele vyžaduje pomoc s vyřízením imigračních záležitostí. Tuto pomoc vyžaduje pouze 36% cizinců z EU.

33% Non-EU a 45% EU respondentů by uvítalo před příchodem do ČR interkulturní trénink.

V otázce tolerantnosti českého národa je významný rozdíl v odpovědích občanů třetích zemí a občanů EU. Pouze 33% Non-EU cizinců si myslí, že Češi jsou tolerantní vůči cizincům. Naproti tomu 73% občanů ze Evropské Unie považuje Čechy za tolerantní. Tento výsledek potvrzují i odpovědi týkající se otázky na téma diskriminace. Vysoké procento (67%) respondentů z Non-EU zemí se někdy setkalo s projevy netolerance, diskriminace či rasismu.

33% Non-EU cizinců uvádí, že pro ně bylo obtížné adaptovat se na novou společnost, a současně 50% respondentů považuje život v ČR za diametrálně odlišný od života na který byli zvyklí v zemi jejich původu. Naproti tomu pouze 9% EU cizinců vyjadřuje obtíže s adaptací v ČR.

Z dotazníků vychází, že 36% EU občanů si plánuje v ČR pořídit vlastní bydlení.

K míře integrovanosti také přispívá vzájemná interakce s českými občany. Na otázku zda respondenti preferují ve volném čase kontakt s krajany či jinými cizinci, odpovědělo negativně 73% EU občanů. Také převážná většina respondentů našla mezi svými kolegy

z práce řadu přátel. Z dotazníku vyplývá, že 73% EU občanů nesouhlasí s výrokem „Jakmile získám pracovní zkušenosti, mám v úmyslu vrátit se do své rodné země“. 55% EU a 33% Non-EU zaměstnanců uvedlo záměr získat v budoucnu trvalý pobyt či české státní občanství.

7.7 Analýza kvalitativních dat

V další fázi jsem přistoupila k analýze kvalitativních dat, které se týkají kategorie cizinců EU a Non-EU. Nejprve jsem provedla kódování, kdy jsem přiřazovala klíčová slova, tak abych mohla snadněji pracovat s většími významovými pasážemi textu. Cílem bylo stanovit základní předpoklady integrace. Výsledkem kódování je pojmenování následujících kategorií:

1. kategorie: Práce
2. kategorie: Bydlení
3. kategorie: Jazyk
4. kategorie: Orientace ve společnosti a vstřícnost majority
5. kategorie: Integrovanost

Do těchto kategorií jsem dále přiřazovala jevy obsažené v rozhovorech. K identifikaci významných jevů jsem využila metodu vytváření trsů, kdy jsem ve výrocích respondentů hledala pasáže, které se týkají jednoho tématu.

7.7.1 Kategorie: Práce

Z dotazníkového šetření vyplývá, že hlavním důvodem k imigraci cizinců byla pracovní příležitost. Tento aspekt se potvrdil i u respondentů, kteří se zúčastnili interview. „*Možnost pracovat pro Honeywell v Brně byl jediný důvod, proč jsem do ČR přišel*“ (Rozhovor č. 3). „*Ano, byla to právě pracovní nabídka, (...) hodně jsem zvažoval, jestli to mám vzít, (...) ale ta pracovní nabídka mě hodně lákala, takže jsem tady*“ (Rozhovor č. 4). Další respondenti uvádějí kombinaci důvodů: „*Hlavním důvodem byl Honeywell, a druhým důvodem byli mí přátelé, se kterými jsem studoval ve Švédsku. Jeden kamarád je Čech a druhá kamarádka je Srbka (...) oba dva měli nastoupit do Honeywellu.* (Rozhovor č. 2). „*První důvod byl, že*

mě nebavila práce, kterou jsem zrovna měl ve Španělsku (...) přišlo mi zajímavé vycestovat někam do zahraničí (...), a protože jsem už znal nějaké české lidi, říkal jsem si, že bude pro mě jednodušší žít v ČR“ (Rozhovor č. 1).

7.7.2 Kategorie: Bydlení

Respondenti č. 1, 3 a 4 měli počáteční obtíže s hledáním ubytování. *„Když se na to dívám zpětně, tak už se tomu jen směji, ale na začátku to bylo hodně drsné“ (Rozhovor č. 1).* Jako důvod uvádějí např. realitní makléře nehovořící anglicky či nevybavené byty. Dále jako důvod uvádějí diskriminaci ze strany majitele bytu: *„dva majitelé mě odmítli, protože nejsem Čech“ (Rozhovor č. 1).* *„V Brně není jednoduché naleznout vhodné ubytování. Problém je hlavně v ceně. Kvalitní ubytování je většinou hodně drahé“ (Rozhovor č. 3).* Respondenti č. 3 a č. 4 oceňují pomoc zaměstnavatele při zajištění přechodného ubytování. *„Byla jsi součástí celého procesu hledání ubytování, hodně si mi pomohla od samého začátku“ (Rozhovor č. 3).* *„Když jsem poprvé přišel do Brna, tak jsem bydlel na ubytovně, kterou si mi zařídila“ (Rozhovor č. 4).* Respondent č. 2 neměl žádné problémy s hledáním bytu, protože mu pomohli přátelé: *„myslím si, že mám obrovské štěstí, že mám tak dobré přátele. Po celou dobu bydlím s nimi“ (Rozhovor č. 2).*

7.7.3 Kategorie: Jazyk

Z rozhovorů vyplývá, že respondenti považují za důležité naučit se základům českého jazyka. *„...Rozhodně musí, jestliže mají v plánu zůstat ve zemi déle než tři roky. Pro krátkodobý pobyt to není nezbytné“ (Rozhovor č. 1).* *„To určitě, bez debat! Bez znalosti češtiny je pro cizince hodně obtížné socializovat se“ (Rozhovor č. 2).*

Všichni účastníci interview vyjadřují přání naučit se hovořit česky. *„Zkoušel jsem to, koupil jsem si nějaké knihy a CD, ale protože jsem začátečník, tak by pro mě bylo lepší začít s učitelem...čeština je hodně složitý jazyk“ (Rozhovor č. 2).* *„Je to pro cizince hodně těžký zvládat každodenní život bez znalosti češtiny...u doktorů, na úřadech, v obchodech, když si chceš koupit kartičku na MHD, na cizinecké policii...je to nemožný něco zařídit“ (Rozhovor č. 1).* *„Myslím si, že je to hodně důležité umět se trochu domluvit. Ani tak ne u nás v práci, protože si vystačím s angličtinou, ale pokud zde cizinec chce žít delší dobu, tak rozhodně musí rozumět“ (Rozhovor č. 3).*

Respondenti projevují znepokojení nad tím, že zaměstnavatel zrušil možnost účasti na jazykovém kurzu češtiny. „Právě se snažím najít nějaký jazykový kurz, který by mi v práci schválili... bohužel zatím bezúspěšně“ (Rozhovor č. 1). „Doufal jsem, že budu mít jazykový kurz v Honeywellu, ale ten byl zrušen. Je to velká škoda“ (Rozhovor č. 2).

Respondent č. 4 má tři děti, které chodí do české školy a těží z jejich znalosti češtiny. „Honeywell zrušil kurzy češtiny pro cizince, ale já to ani nepotřebuji, protože mě učí moje děti (...), abych jim mohl opravit školní úkoly, musím umět česky“ (Rozhovor č. 4).

V současnosti tři respondenti navštěvují jazykový kurz češtiny. Respondent č. 1 a Respondent č. 2 navštěvují kurz přímo ve společnosti Honeywell, ovšem není hrazen zaměstnavatelem, ale přímo účastníky. Respondent č. 3 navštěvuje jazykový kurz, který je zdarma a je určen pro cizince ze třetích zemí (dostal se do kurzu, i když je z EU).

7.7.4 Kategorie: Vstřícnost majority

Respondenti se podělili o své názory na českou společnost a jejich otevřenost. „Všeobecně jsou Češi zdvořilí a přátelští, ale na druhou stranu jsou taky řekněme chladní, udržují si odstup, když se má hovořit o osobních záležitostech. Také ale dokáží být loajální jakmile si získáš jejich důvěru, ale získat ji je hodně obtížné“ (Rozhovor č. 1). „Abych byl upřímný, do doby než jsem přijel do ČR, jsem alkohol nikdy nezkusil (...), zjistil jsem, že když tady člověk navštíví nějakou rodinu, tak je tradice ochutnat domácí Slivovici“ (Rozhovor č. 2). „Češi jsou hodně milí a nápomocní. Mají podobné chování jako lidé v Bulharsku, což se mi líbí“ (Rozhovor č. 3).

7.7.5 Kategorie: Integrovanost

Tato kategorie naznačuje míru integrace a záměr respondenta zakotvit v české společnosti.

Respondent č. 4 uvádí, že největší problémy s adaptací má jeho žena: „Děti se rychle adaptují na změny, ale moje žena ten odchod prožívá mnohem hůř (...) opustila své rodiče, přátele a přišla do země, kde nikoho neznala. Nechodí do práce, takže ani nemá moc příležitostí kde poznat nové lidi“ (Rozhovor č. 4). Významnou měrou k integraci pomáhá fakt, že zde cizinec má rodinného příslušníka či přítelkyni. Respondent č. 1 uvádí, že se zde cítí jako doma: „Hlavně, když zjišťuji, že si tady dělám hodně plánů (...) moje přítel-

kyně mi v tom hodně pomáhá“ (Respondent č. 1). Po roce od tohoto rozhovoru se míra jeho integrace zvýšila, jelikož v současné době kupuje byt a plánuje sňatek s českou přítelkyní.

Respondent č. 2 je v současnosti svobodný, bez přítelkyně, ale přesto si dovede představit usadit se právě v Brně. *„...jestli vše půjde hladce, tak uvažuj o koupi vlastního bydlení, někde mimo Brno. Mám rád venkov. Rád bych si pořídil dům se zahradou...to by bylo perfektní pro děti“* (Rozhovor č. 2). Po roce od tohoto plánu neustoupil. Jeho otec mu v Indii koupil byt, ale respondent se nechce vrátit do Indie, protože se zde cítí více doma než v Indii. Také se mi svěřil, že nechce zpět do Indie, protože v jeho tradiční společnosti je zvykem, že rodiče dohodnou svatbu s indickou dívkou bez jeho souhlasu. Vyhovuje mu spíše evropský způsob života, kdy by si chtěl vybrat svou ženu sám, bez přičinění rodičů. *„Hlavním důvodem, proč by pro mě chtěli indickou dívku je, že zastávají názor, že cizinka by se nepřizpůsobila nebo nepodřídila, když by došlo na sporné témata“* (Rozhovor č. 2).

Respondent č. 3 v ČR neplánuje založit rodinu: *„...zatím rozhodně neplánuji, že bych zde zakládal rodinu, i když na druhou stranu, tohle je věc, kterou si člověk nikdy nemůže přesně naplánovat...“* (Rozhovor č. 3).

7.8 Výsledky výzkumu

Z výše uvedeného výzkumu vyplývá, že převážná většina cizinců přišla do ČR právě kvůli pracovní nabídce od společnosti HTS, a jedná se tedy o jejich první zaměstnání v ČR. Pro zaměstnavatele to znamená, že tito cizinci neměli předchozí zkušenost z života v ČR, a jsou tak více odkázáni na pomoc okolí. Více vyžadují pomoc při jednání s úřady, především pak při vyřízení povolení k zaměstnání a povolení k pobytu. Tato potřeba se potvrdila především u cizinců z Non-EU zemí, na které jsou kladeny vyšší imigračně-legislativní požadavky, a při jejich nedodržení riskují vyhoštěním ze země.

Pro společnost HTS to znamená, že je nutné zachovat imigrační podporu ve stávajícím standardu, a nevyčlenit ji z programu IPR. Po ukončení relokačního programu (po prvním roce pobytu), je nutné lokálně převzít odpovědnost za vyřízení imigračních záležitostí zaměstnanců, a zajistit tak podporu při prodloužení povolení k zaměstnání i k dlouhodobému pobytu.

Výzkum ukázal, že se cizinci po příchodu do ČR potýkají s počátečními problémy při hledání ubytování. Cizinci tak oceňují pomoc zaměstnavatele při zajištění přechodného ubytování, které jim umožní odložit hledání dlouhodobého bydlení do doby, kdy se budou lépe orientovat v okolí, a budou mít lepší představu, která lokalita Brna by jim nejvíce vyhovovala. Také velmi vítají vyplacení relokačního bonusu, který využívají na pokrytí nákladů spojených se zaplacením provize realitní kanceláři, vratné kauce či nákupu základního vybavení domácnosti. Doporučuji tedy využívat relokační bonus, zajištění přechodného ubytování a pomoc při hledání dlouhodobého ubytování, i v globálním programu IPR. Důvodem je, že se tyto tři komponenty relokace osvědčily při předchozím procesu relokace, kdy jsme tuto podporu poskytovali na lokální úrovni.

Další významnou kategorií, která ovlivňuje integraci cizinců je znalost jazyka hostitelské země. Zvládnutí českého jazyka u našich zaměstnanců není nezbytnou podmínkou k úspěšné účasti na českém trhu práce. Důvodem je, že jsme mezinárodní společnost a hlavním komunikačním jazykem je angličtina. Naproti tomu, cizinci sami přikládají význačnou důležitost osvojení si základů českého jazyka. Znalost češtiny jim usnadní každodenní komunikaci a orientaci ve společnosti. Cizinci tak budou více soběstační, a sníží se tak obavy z komunikace s českými úřady. Cizinci ve výzkumu vyjadřovali své znepokojení nad tím, že společnost HTS zrušila jazykové kurzy češtiny pro cizince. Částečně to vnímají jako určitou formu diskriminace, protože všichni čeští zaměstnanci mohou zdarma využívat jazykové kurzy angličtiny či němčiny, a oni nemají nárok na tuto formu zaměstnaneckého benefitu. V relokačním programu IPR není zahrnut jazykový kurz s českým lektorem, ale pouze e-learning, který z mého pohledu není dostačující k naučení českého jazyka na základní úrovni. Navrhuji obnovit skupinové kurzy češtiny, které dříve byly v naší společnosti standardem.

Jak již bylo zmíněno výše, zvládnutí českého jazyka vede ke snížení obav z komunikace s českými úředníky. Cizinci Non-EU mají mnohem větší obavy z komunikace s českými úřady než cizinci ze zemí EU. Je to dáno imigrační legislativou České republiky. Občané EU nemají vízovou povinnost a k zaměstnání nepotřebují žádné povolení. Mohou nastoupit do zaměstnání za stejných podmínek, jako český občan. Cizinci z EU se setkají s Cizineckou policií pouze v případě, že žádají o přechodný pobyt, o který je možné požádat dobrovolně. V Brně tuto agendu vyřizuje Inspektorát Cizinecké policie sídlící na

ulici Cejl, kde se cizinci nesečkají s nekončícími řadami dalších cizinců. Také úředníci tohoto inspektorátu Cizinecké policie hovoří anglicky, což cizinci berou jako velkou výhodu. Dle mého názoru není nutné poskytovat cizincům z EU zvláštní podporu při vyřizování přechodného pobytu, jelikož se nejedná o nezbytný krok k zajištění zaměstnání, ale dobrovolné rozhodnutí samotného cizince.

Naproti tomu cizinci ze třetích zemí vnímají vyřízení imigračních záležitostí a komunikaci s českými úřady jako problematickou proceduru. Složitá imigrační legislativa se tak odráží na sebejistotě těchto cizinců. To že drtivá většina Non-EU cizinců vyžaduje pomoc od svého zaměstnavatele potvrzuje současnou praxi, kdy jim společnost HTS hradí náklady vynaložené na advokáta, který cizincům pomáhá vyřídít pracovní povolení i povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání.

K mému překvapení se nepotvrdilo, že by cizinci před příchodem do ČR uvítali interkulturní trénink. Na druhou stranu, výzkum ukázal, že cizinci z Non-EU zemí nepovažují český národ za tolerantní a zažili nějakou formu diskriminace. Tento fakt může být dán právě interkulturními rozdíly, mezi českou (resp. evropskou) kulturou a kulturou třetích zemí.

U občanů EU se projevila vyšší míra integrace než u občanů třetích zemí. Cizinci z Non-EU zemí měli obtíže s počáteční adaptací na novou společnost a uvádějí, že život v ČR se významně liší od života v jejich rodné zemi. Déle z výzkumu vyplývá, že se míra integrace zvyšuje v případě, že zde cizinec nalezne životního partnera, či plánuje pořídit si nemovitost do osobního vlastnictví. Fakt, že cizinci nepreferují uzavření se do komunit svého vlastního etnika, ukazuje na vysokou tendenci k začlenění do české společnosti. Vysoké procento EU občanů neplánuje návrat do své rodné země jakmile získají pracovní zkušenosti v ČR. Tento výsledek vede k závěru, že tito zaměstnanci neuplatňují pracovní migrační strategii adaptace, ale spíše adaptační strategii.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo podat ucelený přehled problematiky integrace cizinců do české společnosti. Při studiu integrace cizinců není možné vycházet pouze z jedné teoretické základny, ale je nutné na problematiku nahlížet z mnoha úhlů pohledu. Mezi hlavní obory zabývající se problematikou migrace je politologie, interkulturní psychologie, sociologie či antropologie. Zde se mi potvrdila důležitost spolupráce celé řady vědeckých oborů, které se navzájem obohacují a doplňují. Také jsem našla spojitost mezi problematikou migrace a oborem sociální pedagogika, která nabízí praktické uplatnění znalostí oboru.

Tato práce mi pomohla hlouběji nahlédnout do adaptačních a integračních procesů cizinců, ale také lépe pochopit složitou problematiku migrace. Pro mou praxi je zajímavé zjištění, že v současné době dochází nejen k odlivu mozků směrem z České republiky, ale také k jejich přílivu. Ze zahraničí k nám přicházejí vysokoškolsky vzdělaní občané, kteří jsou vysoce ceněni na zahraničním trhu práce. Tento fakt potvrzuje i trend ve společnosti HTS, která je často nucena hledat odborníky v zahraničí, jelikož je nedostatek českých kandidátů na odborné pracovní pozice.

Díky této práci jsem se dozvěděla o celé řadě zajímavých neziskových organizacích, které působí v Brně, a mohu tak jejich služby doporučit našim zahraničním zaměstnancům.

Hlavním cílem práce bylo charakterizovat faktory ovlivňující integraci zaměstnanců společnosti HTS, a tyto znalosti následně využít při definování nejvhodnějšího složení relokačního balíčku. Závěry této práce použiji při samotné implementaci nového relokačního programu IPR. Za nejdůležitější komponenty relokačního programu považuji pomoc s vyřízením imigračních záležitostí, pomoc při hledání přechodného a dlouhodobého ubytování, relokační bonus a jazykový kurz.

Uvědomuji si, že dané výsledky jsou ovlivněny subjektivním přístupem výzkumníka, jak při kladení výzkumných otázek respondentům, tak i při samotné interpretaci získaných dat. Výzkum je také ovlivněn samotným výběrem účastníků rozhovoru, a je velmi pravděpodobné, že bych došla k jiným závěrům s jinou skupinou respondentů. Přesto jsou pro mne závěry tohoto výzkumu přínosné, jelikož mi pomohly lépe porozumět dané

skupině cizinců, a hlouběji se zamyslet nad možností jakým způsobem může zaměstnavatel ovlivnit jejich integraci do české společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAREŠ, P. Delineating the state of research into the family life of foreigners in the Czech Republic. In: NOVOSÁK, J. (ed.) *On some migration and development issues - Collection of papers presented at the conference „Migration and development“*. Ostrava: University of Ostrava, 2008, ISBN 978-80-7368-442-6.
- [2] BARŠOVÁ, A. Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět? In: *Migrace online* [online]. [cit.8.4.2009]. URL: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957150>>
- [3] BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M. a kol. *Kdo jsem a kam patřím?* Praha: Sofis, 2005, ISBN 80-902785-8-2.
- [4] BROUČEK, S. K některým otázkám migrace na území České republiky po druhé světové válce. In: Ministerstvo vnitra, Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit.1.4.2009]. URL: <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/nks01/prispevek8.pdf>>
- [5] *Cizinci v regionech ČR*. Praha: Český statistický úřad, MPSV ČR, 2006.
- [6] *Cizinci v ČR (2007)*. Praha: Český statistický úřad, MPSV ČR, 2008.
- [7] DeWIND, J., HOLDAWAY, J. (ed.) *Migration and Development Within and Across Borders: Research and Policy Perspectives on Internal and International Migration*. Geneva: IOM and SSRC, 2008, ISBN 978-92-9068-434-3.
- [8] DRBOHLAV, D., EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ, P. *Integrace cizinců v ČR*. Výzkumná zpráva. Praha: International Organization for Migration, 2003.
- [9] ELLER, O., JÍLEK, D. *Rukověť mezinárodního práva*. Brno: Institut mezioborových studií, 2006.
- [10] GULOVÁ, L. *Postavení multikulturní výchovy v systému sociální pedagogiky*. Disertační práce, Brno: Kabinet multikulturní výchovy na PdF, Masarykova Univerzita, 2006.
- [11] HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-303-X.

- [12] CHUDÝ, Š. Teoretické východiská sociálnej pedagogiky. In CHUDÝ, Š., ŠVEC, V. (ed.) *Pedagogika v teorii a praxi*. Zlín, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2004, ISBN 80-7318-192-4, s. 7-22.
- [13] IMRECZEOVÁ, G. *Muzeum – místo setkávání kultur*. Diplomová práce, Brno: Filozofická Fakulta, Masarykova Univerzita, 2006.
- [14] KOLMAN, L. *Komunikace mezi kulturami: Psychologie interkulturních rozdílů*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2005, ISBN 80-213-0735-8.
- [15] MARADA, R. *Etnická různost a občanská jednota*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, ISBN 80-7325-111-6.
- [16] MATULOVÁ, J. *Bariéry v práci s romskou menšinou u studentů oboru*. Diplomová práce, Brno: Pedagogická Fakulta, Masarykova Univerzita, 2006.
- [17] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Michal Miovský. Vyd. 1. Praha : Grada, 2006. 332 s. (Psyché) ISBN 8024713624.
- [18] MIŠOVIČ, J. Pohledy české veřejnosti na odlišnosti lidí. In BUDIL, I., ŠKANDEROVÁ, I., JANTSCHOVÁ, J. *Transformace české a slovenské společnosti na prahu nového milénia a její úloha v současném globálním světě*. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 280-292.
- [19] PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-280-5.
- [20] SEGALL, M., H. et al. *Human Behavior in Global Perspective: An Introduction to Cross-cultural Psychology*. New York: Pergamon Press, 1990, ISBN 0-08-036813-1.
- [21] STOJAROVÁ, V. Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice. In: *Středoevropské politické studie*. 2004 [online]. [cit. 6.4.2009]. URL: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204> >
- [22] ŠPAČKOVÁ, L., ŠTEFKOVÁ, J. (ed.). *Libraries as gateways to the intergration of immigrants in the EU*. Prague: Multicultural Center Prague, 2006, ISBN 80-239-7826-8.

- [23] ŠVEC, V. Kvalitativní výzkum jako cesta pod povrch pedagogických jevů. In MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004, ISBN 80-7315-078-6.
- [24] TOLLAROVÁ, Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? In: Biograf (39): 107, 2006 [online]. [cit.6.4.2009]. URL: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>
- [25] UHEREK, Z. Současné poznatky a metodologické postupy. In UHEREK, Z. (ed.) *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu : (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové)*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2004, ISBN 80-85010-69-0.
- [26] UHEREK, Z., ČERNÍK, J. Výzkumné zprávy a studie o integraci cizinců na území České republiky. In UHEREK, Z. (ed.) *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu : (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové)*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2004, ISBN 80-85010-69-0.
- [27] UHEREK, Z. Migrace, postmigrační procesy a jejich teoretické tematizace. In UHEREK, Z. (ed.) *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy : vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Etnologický ústav AV ČR, 2008a, ISBN 978-80-87112-12-0.
- [28] UHEREK, Z. Imigrace do České republiky a rodiny cizinců. In UHEREK, Z. (ed.) *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy : vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Etnologický ústav AV ČR, 2008b, ISBN 978-80-87112-12-0.
- [29] UHEREK, Z. Cizinecké komunity a městský prostor v České republice. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, Vol. 39, No. 2: 193-216.
- [30] UHEREK, Z. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. In: Migrace online. 10.5.2005 [online]. [cit. 2.4.2009]. URL: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955240>

- [31] Asociace ruských spolků v České republice [online]. [cit.20.4.2009]. URL: <<http://www.aruso.eu/index.php?jaz=CZ>>
- [32] Azyl a migrace. In: Ministerstvo vnitra, Odbor azylové a migrační politiky [online]. [cit.1.4.2009]. URL: <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/azyl/index.html>>
- [33] Co je migrace? In: Centrum pro otázky migrace [online]. [cit.14.3.2009]. URL: <<http://www.migrace.com/cs/o-nas/co-je-migrace.html>>
- [34] Čeština pro cizince. In: Čeština pro cizince. [online]. [cit.9.4.2009]. URL: <http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?hl=cs_CZ>
- [35] Čeština pro cizince. In: CIC [online]. [cit.9.4.2009]. URL: <http://www.cicpraha.org/index.php?option=com_content&view=article&id=110&Itemid=110&lang=cs>
- [36] Činnost MPSV na poli integrace cizinců. In: MPSV [online]. [cit.8.4.2009]. URL: <<http://www.mpsv.cz/cs/6574>>
- [37] Historie. In: Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně [online]. [cit.20.4.2009]. URL: <<http://www.bkos.wz.cz/Historie/historie.html>>
- [38] Integrace. In: Ministerstvo vnitra [online]. [cit. 8.4.2009]. URL: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx>>
- [39] Integrace. In: Podpora rozvoje sociálních kapacit obyvatel Thua Thien Hue [online]. [cit.8.4.2009]. URL: <<http://www.jirkoc.cz/thuathienhue/reseni/terminologie.htm>>
- [40] Integrace cizinců do české společnosti. In: Charita Česká republika [online]. [cit.16.4.2009]. URL: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=1201&nLanguageID=1>>
- [41] MPSV a integrace cizinců. In: Cizinci.cz [online]. [cit.8.4.2009]. URL: <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=7>
- [42] OS v Brně. In: Obec Slovákov v Brně [online]. [cit.20.4.2009]. URL: <<http://www.mujiweb.cz/www/osbrno/>>

- [43] O nás. In: Maďarské kulturní a informační centrum [online]. [cit.20.4.2009].
URL: <<http://www.mkic.cz/cs/o-nas.html>>
- [44] OPU Brno. In: Organizace pro pomoc uprchlíkům [online]. [cit.16.4.2009]. URL:
<http://opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=76&Itemid=31&lang=cs>
- [45] O souboru. In: Soubor bulharských lidových tanců Pirin [online]. [cit.20.4.2009].
URL: <<http://www.pirin.cz/onas.php>>
- [46] Počet cizinců v ČR. In: Český statistický úřad [online]. [cit.4.4.2009]. URL:
<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>
- [47] Pojmy. In: Rozvojové vzdelávanie [online]. [cit.2.4.2009]. URL:
<<http://www.rozvojovevzdelavanie.sk/pojmy/>>
- [48] Poláci v Brně. In: POLONUS – polský klub v Brně [online]. [cit.20.4.2009].
URL: <<http://www.polonusbrno.org/home.htm>>
- [49] Poznáváme svou novou zemi. In: Evropská kontaktní skupina [online] . [cit. 6.4.2009]. URL: <<http://www.ekscr.cz/projekty/poznavame-svou-novou-zemi/>>
- [50] Projekty financované ministerstvy. In: Cizinci.cz [online]. [cit.8.4.2009].
<<http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=>>
- [51] Publikace – Koncepce integrace cizinců. In: Český statistický úřad [online].
[cit.8.4.2009]. URL: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_publikace>
- [52] We work in Czech. In: Iniciativa společnosti EQUAL [online]. [cit.9.4.2009].
URL: <<http://www.equalcr.cz/clanek.php?lg=1&id=1439>>
- [53] Zákon č. 273/2001 Sb., ze dne 2.8.2001 o právech příslušníků národnostních menšin.
- [54] Zaměstnanost – datové údaje. In: Český statistický úřad [online]. [cit.16.4.2009].
URL: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_zamestnanost>
- [55] OPU Brno. In: Organizace pro pomoc uprchlíkům [online]. [cit.16.4.2009].
<http://opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=76&Itemid=31&lang=cs>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MV	Ministerstvo vnitra
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZD	Ministerstvo zdravotnictví
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MK	Ministerstvo kultury
NNO	Nestátní neziskové organizace
UNESCO	Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
IQ	Intelligence quotient - Inteligenční kvocient
AV ČR	Akademie věd České republiky
EU	Evropská unie
CIC	Centrem pro integraci cizinců, o.s.
UJEP	Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
OPU	Organizace pro pomoc uprchlíkům
DCH	Diecézní Charita
MKIC	Maďarské kulturní a informační centrum
HTS	Honeywell, spol. s r.o. – HTS CZ o.z.
IPR	International Permanent Relocation

SEZNAM TABULEK

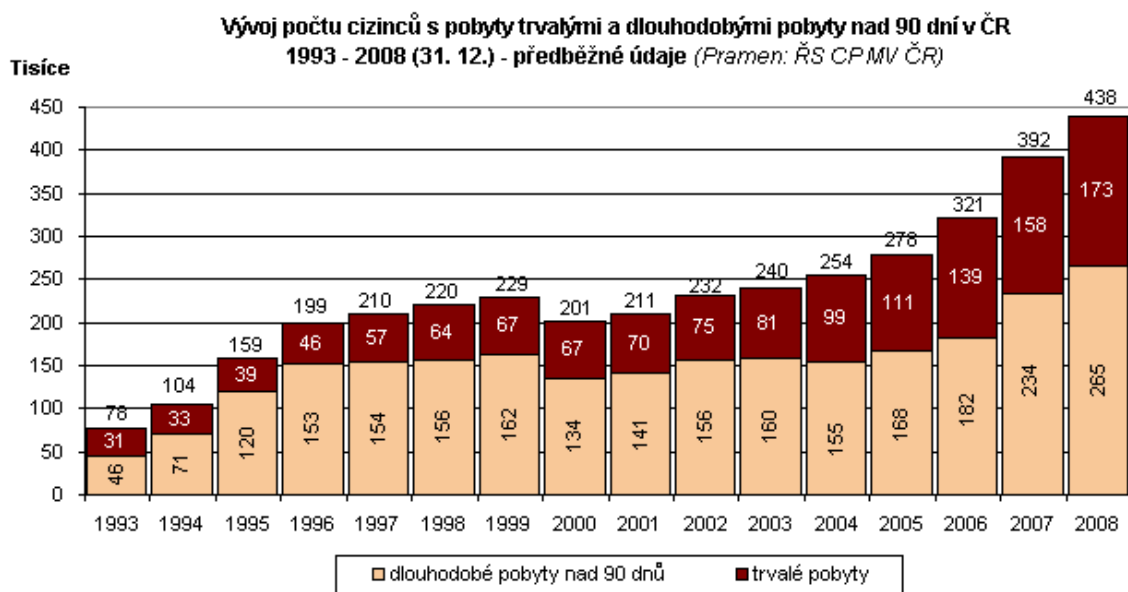
Tab. 1. Kategorie cizinců.....	72

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Vývoj počtu cizinců v letech 1993 – 2008
- P II 10 nejčastějších státních občanství cizinců v ČR podle typu pobytu.
- P III Podíl cizinců na obyvatelstvu ve vybraných evropských státech
- P IV Dotazník (CZE)
- P V Questionnaire (ENG)
- P VI Rozhovor (CZE)
- P VII Interview (ENG)
- P VIII Transkript č. 1
- P IX Transkript č. 2
- P X Transkript č. 3
- P XI Transkript č. 4
- P XII Výsledky dotazníkového šetření

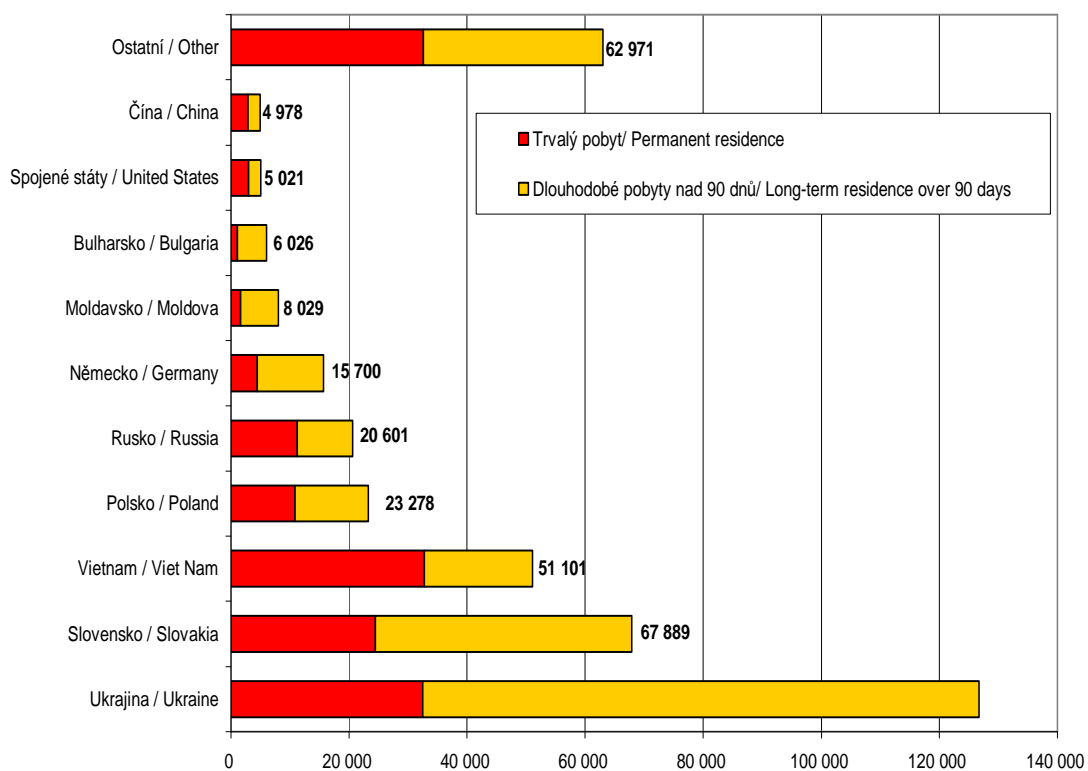
PŘÍLOHA PI: VÝVOJ POČTU CIZINCŮ V LETECH 1993 – 2008

PŘÍLOHA P II: 10 NEJČASTĚJŠÍCH STÁTNÍCH OBČANSTVÍ CIZINCŮ V ČR PODLE TYPU POBYTU

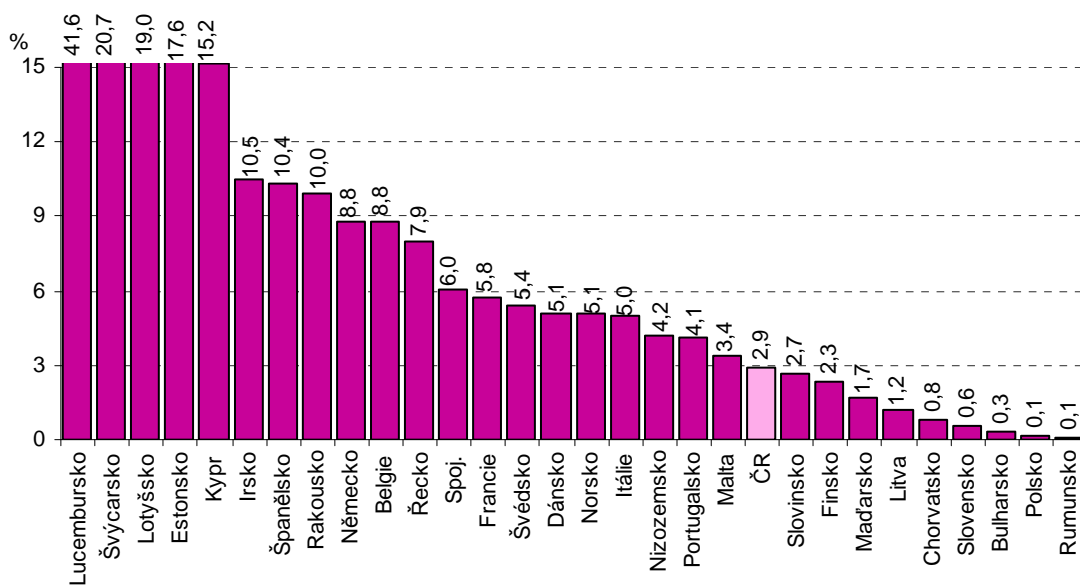
10 nejčastějších státních občanství cizinců v ČR podle typu pobytu; k 31.12.2007

Top 10 of citizenships by type of residence; Pramen: ČSÚ, ŘS CPP MV ČR

PŘÍLOHA P III: PODÍL CIZINCŮ NA OBYVATELSTVU VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH STÁTECH

PODÍL CIZINCŮ NA OBYVATELSTVU VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH STÁTECH K
1. 1. 2007
SHARE OF FOREIGNERS IN THE POPULATION: SELECTED EUROPEAN
COUNTRIES AT 1st JANUARY 2007

PŘÍLOHA P IV: DOTAZNÍK (CZE)

INTEGRACE ZAHRANIČNÍCH ZAMĚSTNANCŮ DO ČESKÉ SPOLEČNOSTI

POHLAVÍ: Muž Žena

RODINNÝ STAV: Svobodný/á Ženatý/á rozvedený/á

VĚK: _____ let

ZEMĚ PŮVODU: _____

DÉLKA POBYTU V ČR.: _____

ZAMĚSTNANECKÝ POMĚR: Lokální smlouva Vyslání

---

1. JAKÝ BYL TVŮJ HLAVNÍ DŮVOD K IMIGRACI DO ČR?

- získání pracovních zkušeností sloučení rodiny ekonomické důvody
- poznání nové kultury nepříznivá politická situace v rodné zemi
- Jiné _____

2. PRÁCE VE SPOLEČNOSTI HONEYWELL, SPOL. S R.O. – GDC O.Z. JE MOJE PRVNÍ ZAMĚSTNÁNÍ V ČR.

Ano Ne

3. PŘED PŘÍCHODEM DO ČR JSEM JIŽ MĚL/A NĚJAKÉ POVĚDOMÍ O TĚTO ZEMI.

- Plně souhlasím Částečně souhlasím Nemám názor Částečně nesouhlasím
- Plně nesouhlasím

4. DŮLEŽITÝM ZDROJEM INFORMACÍ O ŽIVOTĚ V ČR BYL/A:

Zaměstnavatel   Internet   Kamarád či příbuzný   Kniha   Ambasáda

Jiné _____

5. PŘED PŘÍCHODEM DO ČR BYCH UVÍTAL/A INTERKULTURNÍ TRÉNINK, KTERÝ BY MĚ LÉPE PŘIPRAVIL NA ŽIVOT V NOVÉ ZEMI.

Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím

Plně nesouhlasím

6. ŽIVOT V ČR JE DIAMETRÁLNĚ ODLIŠNÝ OD ŽIVOTA V MÉ RODNÉ ZEMI.

Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím

Plně nesouhlasím

JESTLIŽE ANO, V JAKÉ OBLASTI? _____

7. JE/BYLO PRO MNE VELICE OBTÍŽNÉ ADAPTOVAT SE NA MÍSTNÍ PODMÍNKY.

Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím

Plně nesouhlasím

8. ZA NEJVĚTŠÍ BARIÉRU V ADAPTACI NA ŽIVOT V ČR POVAŽUJI:

Nedostatek potřebných informací   Neznalost místního jazyka

Složitý sociálně-právní systém   Úředníci nehovořící Anglicky

Jiné _____

9. POVAŽUJI ZA DŮLEŽITÉ NAUČIT SE ČESKÝ JAZYK ALESPŇ NA KOMUNIKAČNÍ ÚROVNI.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

10. BYLO PRO MNE OBTÍŽNÉ NALEZNOUT USPOKOJUJÍCÍ BYDLENÍ.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

JESTLIŽE ANO, Z JAKÉHO DŮVODU? _____

11. UVÍTAL/A BYCH POMOC PŘI HLEDÁNÍ BYDLENÍ ZE STRANY ZAMĚSTNAVATELE.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

12. CHTĚL/A BYCH SI V ČR POŘÍDIT VLASTNÍ BYDLENÍ.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

13. MÁM OBAVY Z KOMUNIKACE S ČESKÝMI ÚŘADY.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

14. OD SVÉHO ZAMĚSTNAVATELE VYŽADUJI POMOC PŘI VYŘIZOVÁNÍ MÝCH IMIGRAČNÍCH ZÁLEŽITOSTÍ.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

15. ČESKÉ OBČANY POVAŽUJI ZA TOLERANTNÍ VŮČI CIZINCŮM.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

JESTLIŽE ANO, Z JAKÉHO DŮVODU? _____

16. BĚHEM ŽIVOTA V ČR JSEM SE NIKDY NESETKAL/A VŮČI SVÉ OSOBĚ S PROJEVY NETOLERANCE, DISKRIMINACE ČI RASISMU.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

17. V ČR SE PŘEVÁŽNĚ STÝKÁM S KRAJANY ČI JINÝMI CIZINCI NEŽ S ČECHY.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

18. MEZI SVÝMI SPOLUPRACOVNÍKY JSEM NAŠEL/A ŘADU PŘÁTEL.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

19. JAKMILE ZÍSKÁM PRACOVNÍ ZKUŠENOSTI, MÁM V ÚMYSLU VRÁTIT SE DO SVÉ RODNÉ ZEMĚ.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

20. ŽIVOT V ČR BERU ZA „PŘESTUPNÍ STANICI“ K EMIGRACI DO JINÉHO STÁTU.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

21. JSEM HRDÝ/Á NA TO, ŽE MÁM OBČANSTVÍ SVÉHO RODNÉHO STÁTU.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

22. RÁD BYCH V BUDOUCNU ZÍSKAL/A TRVALÝ POBYT V ČR POPŘÍPADĚ ČESKÉ OBČANSTVÍ.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

23. NADÁLE UDRŽUJI INTENZIVNÍ STYKY SE SVOU RODINOU ČI PŘÁTELI V ZEMI PŮVODU.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

24. MÁ RODINA (ŽENA/MUŽ POPŘÍPADĚ DĚTI) ZŮSTALA V MÉ RODNÉ ZEMI. JESTLIŽE ANO, Z JAKÉHO DŮVODU?

- Ne   Ano _____

25. RÁD/A VYHLEDÁVÁM KULTURNÍ AKTIVITY V BRNĚ.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

26. MÁM PROBLÉM ZÍSKAT INFORMACE O KULTURNÍCH AKCÍCH POŘÁDANÝCH V BRNĚ ČI JINDE V ČR.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

27. KTERÉ PROBLÉMY POVAŽUJEŠ ZA NEJTĚŽŠÍ VE SVÉM BĚŽNÉM ŽIVOTĚ V ČR?

_____

28. CO MÁŠ RÁD NA ČR?

_____

29. ROZHODNUTÍ ODEJÍT DO ČR NELITUJI.

- Plně souhlasím   Částečně souhlasím   Nemám názor   Částečně nesouhlasím
 Plně nesouhlasím

PŘÍLOHA P V: QUESTIONNAIRE (ENG)

THE INTEGRATION OF THE FOREIGN EMPLOYEES INTO CZECH SOCIETY

GENDER: Male Female

MARITAL STATUS: Single Married Divorced

YOUR AGE: _____ Years

HOME COUNTRY: _____

LENGTH OF YOUR STAY IN THE CZECH REP.: _____

EMPLOYMENT STATUS: Local Contract Expat

---

1. WHAT WAS THE MAIN REASON FOR YOUR IMIGRATION INTO THE CZECH REPUBLIC?

- To gain new work experiences Reunification of the family Economic reasons
 To learn about new culture Political reasons
 Others _____

2. WORK IN THE COMPANY HONEYWELL, spol. s r.o. – GDC o.z. IS MY FIRST OCCUPATION IN THE CZECH REPUBLIC.

- Yes No

3. I HAD SOME INFORMATION ABOUT LIVING IN THE CZECH REP. BEFORE I MOVED HERE.

- Strongly disagree Partly Disagree Neither agree nor disagree Partly Agree
 Strongly Agree

4. THE MAJOR SOURCE OF THE USEFUL INFORMATION ABOUT LIVING IN THE CZECH REPUBLIC WAS:

- Employer   Internet   Friend or relative   Book   Embassy
Other _____

5. BEFORE MY ARRIVAL TO THE CZECH REPUBLIC, I WOULD APPRECIATE THE CROSS-CULTURAL TRAINING WHICH WOULD HELP ME TO GET READY FOR THE LIFE IN THE NEW COUNTRY.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
Strongly Agree

6. THE LIFE IN THE CZECH REPUBLIC IS TOTALLY DIFFERENT FROM THAT I HAVE LIVED IN MY COUNTRY BEFORE.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
Strongly Agree

IF YES, IN WHICH WAY? _____

7. IT IS/WAS VERY DIFFICULT FOR ME TO ADAPT ON THE LOCAL CONDITIONS.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
Strongly Agree

8. THE MAIN BARRIER OF THE ADAPTATION ON THE LIVING IN THE CZECH REPUBLIC IS:

- Lack of the useful information   Unknowing of the local language
Complicated social-legal system   Officers who do not speak English
Others _____

9. DUE TO MY OPINION IT IS VERY IMPORTANT TO LEARN CZECH LANGUAGE AT LEAST AT THE COMMUNICATION LEVEL.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

10. IT WAS REALLY DIFFICULT FOR ME TO FIND THE SATISFACTORY LONG TERM ACCOMMODATION.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

IF YES, IN WHICH WAY? _____

11. AFTER MY ARRIVAL I WOULD APPRECIATE THE HELP OF THE EMPLOYER WITH SEARCHING FOR THE LONG TERM ACCOMMODATION.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

12. I AM PLANNING TO OBTAIN MY OWN ACCOMMODATION IN THE CZECH REPUBLIC (TO BUY THE FLAT OR THE HOUSE).

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

13. I AM AFRAID OF THE DEALING WITH THE CZECH BUREAUS AND OFFICES.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

14. I NEED THE HELP WITH THE IMMIGRATION PROCEDURE FROM MY EMPLOYER.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

15. I CONSIDER CZECH PEOPLE AS TOLERANT TO THE FOREIGNERS.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

IF YES, IN WHICH WAY? _____

16. I HAVE NOT SEEN PERSONALY ANY ACT OF THE INTOLERANTION, DISCRIMINATION OR RACISM DURING MY STAY IN CZECH REPUBLIC.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

17. MAINLY, I PREFER TO SPEND THE TIME WITH MY COUNTRYMEN OR OTHER FOREIGNERS RATHER THAN WITH CZECH PEOPLE.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

18. I HAVE FOUND A LOT OF FRIENDS AMONG THE COLLEAGUES FROM MY WORK.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

19. I INTEND TO RETURN BACK TO MY HOME COUNTRY AS SOON AS I WILL GET THE WORK EXPERIENCES.

Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

20. THE LIFE IN THE CZECH REPUBLIC IS ONLY TEMPORARY AND THE “STOP” ON MY WAY TO OTHER COUNTRY.

Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

21. I AM REALLY PROUD TO HAVE THE CITIZENSHIP OF MY HOME COUNTRY.

Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

22. I WOULD LIKE TO GET THE PERMANENT RESIDENCE PERMIT OR THE CZECH CITIZENSHIP IN THE FUTURE.

Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

23. I KEEP THE INTENSIVE TOUCH WITH MY FAMILY AND FRIENDS IN MY HOME COUNTRY.

Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

24. MY FAMILY (SPOUSE OR THE CHILDREN) HAVE STAYED AT THE HOME COUNTRY. IF YES, FROM WHICH REASON?

No   Yes _____

25. I ENJOY THE CULTURE LIFE IN BRNO.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

26. I HAVE PROBLEM TO OBTAIN THE INFORMATION ABOUT CULTURE ENVENTS WHICH TAKE PLACE IN BRNO OR OTHER TOWN WITHIN CZECH REPUBLIC.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

27. WHAT DO YOU CONSIDER AS THE HARDEST THING ABOUT LIVING IN CZECH REPUBLIC?

_____

28. WHAT DO YOU LIKE ABOUT CZECH REPUBLIC?

_____

29. I DO NOT REGRET MY DECISION TO MOVE TO THE CZECH REPUBLIC.

- Strongly disagree   Partly Disagree   Neither agree nor disagree   Partly Agree
 Strongly Agree

PŘÍLOHA P VI: ROZHOVOR (CZE)

1. Myslíš, že hlavním důvodem pro příchod do ČR byla pracovní nabídka ze strany českého zaměstnavatele (resp. Honeywellu), nebo tě sem přivedl jiný důvod?
2. Přišel si do ČR se svou rodinou, nebo jsi svobodný, bezdětný?
3. Dovedeš si představit, že by sis našel partnerku, která je Češka, či se s ní oženit?
4. Jestliže jsi svobodný a bezdětný, chtěl bys zde založit rodinu? V případě, že již rodinu máš, snažíš se výchovu svých dětí přizpůsobit českým hodnotám, nebo jim spíše předáváš hodnoty své vlastní kultury?
5. Máš důvěru v české školství? Kdyby si měl v ČR děti, chtěl bys, aby navštěvovali českou školu, nebo by si je raději posílal do mezinárodní školy?
6. Měl si problémy s nalezením ubytování? Preferoval si pronájem kompletně vybaveného bytu nebo si chtěl byt raději vybavit podle svých představ?
7. Jezdíš pravidelně do své rodné země? Jak často?
8. Učíš se česky nebo si myslíš, že to pro cizince není nutné? Uvítal bys, kdyby ti zaměstnavatel umožnil navštěvovat jazykový kurz češtiny?
9. Jakým způsobem nejčastěji trávíš volný čas?
10. Co si myslíš o Čechách? Jací jsme?
11. Co máš rád na Brně?

PŘÍLOHA P VII: INTERVIEW (ENG)

1. Do you think that the main reason for coming to the Czech republic was the job offer from the Czech employer (from Honeywell - in the case that it is your first occupation), or was there any other reason which brought you here?
2. Did you come with your family or are you single with no children?
3. Can you imagine to find Czech girl/boy friend and eventually to get married her/him?
4. Do you want to start the family here? In the case that you have the children already, are you raising them in accordance with Czech cultural values or better with values of your own country?
5. Do you have trust to the Czech education system? Do you want them to attend the Czech school or do you prefer the International school?
6. Did you have any trouble to find the accommodation because you are foreigner? Do you live at the lodging house, hostel or at the rented flat? Did you prefer to find the fully equipped flat or rather to equip it according to your own ideas?
7. Do you travel frequently to your home country? How often?
8. Do you learn Czech or do you think that it is not necessary for foreigners to learn local language? Would you appreciate if the employer would give you the chance to attend the Czech language course?
9. How do you spend your leisure time here?

10. What do you think about Czech people? What is our main characteristic?

11. What you don't like about Brno?

PŘÍLOHA P VIII: TRANSKRIPT Č. 1

Respondent č. 1

Pohlaví: Muž

Státní příslušnost: Španělsko

Věk: 29

Ráda bych se zeptala na hlavní důvod tvého příchodu do ČR. Bylo hlavním důvodem zaměstnání v Honeywellu?

Nebyl to pouze jeden důvod, ale spíše kombinace více důvodů. První důvod byl, že mě nebavila práce, kterou jsem zrovna měl ve Španělsku...cítil jsem se nepotřebný, chtěl jsem zkusit něco nového. Přišlo mi zajímavé vycestovat někam do zahraničí, tak jsem začal hledat nějakou práci. Absolvoval jsem několik pracovních pohovorů, a nakonec jsem měl dvě možnosti...Honeywell v Brně a nebo výzkumné centrum v Belgii. No, a protože jsem už znal nějaké české lidi, a říkal jsem si, že bude pro mě jednodušší žít v ČR...víš jak, že tady budu mít už nějakou osobní podporu. V Belgii bych neznal nikoho, a taky bych neznal místní jazyk. Takže jsem tady...a rozhodně nelituji!

Protože se známe, tak vím, že jsi svobodný, a že jsi do ČR přišel sám. Ale taky vím, že máš českou přítelkyni. Myslíš si, že je mezi tebou a tvou přítelkyní velký (nebo vůbec nějaký) kulturní rozdíl?

Ano, je zde jeden...teda na první pohled se mi nezdálo, že by mezi námi byl nějaký rozdíl, oba dva pocházíme z Evropy, ale vidím rozdíl ve všeobecném přístupu k životu. Jde o to, že jste větší individualisté, na to jsem nebyl zvyklý z domu. Češi se spíše zajímají o svou rodinu, o lidi, které znají, a tím to končí. Já jsem víc otevřenější novým věcem a lidem...ale nevím jestli je to znak rozdílných kultur nebo je to spíš znak mé osobnosti. Moje přítelkyně je hodně svázaná se svým původem, s věcmi, které zná. Myslím si, že je to tak i s ostatními Čechy, chcete cestovat, ale jen na určitou dobu, jak získáte zkušenosti, zase se vracíte zpět. Jste spjatí se svým prostředím, vážete se na rodinu, dům, dokonce i město. Co se týká mě, teď jsem tady a neřeším jestli se vrátím zpět. Jsem prostě tam, kde se cítím být doma.

Můžu si domov vytvořit i mimo moje rodné město. Nechci tím ale říct, že Španělé jsou jiní než Češi, je to hodně individuální.

Takže se zde cítíš jako doma?

Ano, někdy ano. Hlavně, když zjišťuji, že si tady dělám hodně plánů. Když si uvědomuji, že začínám znát své okolí, město, lidi,...když začínám poznávat jeho zákoutí. Moje přítelkyně mi v tom hodně pomáhá.

A dovedeš si představit, že by ses oženil s českou dívkou?

Hm, docela ano...nepřicházím na důvod proč ne. Je ale otázkou, jestli by mě nějaká Češka chtěla.

Takže nezastáváš názor, že by to bylo pro tebe mnohem jednodušší, kdyby sis vzal Španělku?

Ne, rozhodně ne. Sice by mi to zaručilo, že bych byl ve známém prostředí...řekněme kulturním, ale už to nezaručuje, že budu s tou správnou ženou. Můžeš najít super lidi všude, dokonce mimo svou zemi i kulturu. Ale na druhou stranu, hodně Čechů to tak nemá...chtějí si vzít zase Čecha. Taky záleží na jazykové bariéře, například my se s přítelkyní bavíme anglicky.

Pouze hypoteticky, kdyby ses oženil s českou dívkou, chtěl by si žít v ČR nebo ve Španělsku?

To by záleželo na obou, jakmile se oženíš, musíš počítat dvakrát...dvojitý přání, dvojitý obavy, dvakrát důvod být šťastný. Taky by záleželo na společných šancích kde se cítit jako doma, mít práci a tak.

A co děti? Myslíš si, že je pro ně dobré vyrůstat ve dvojjazyčné rodině?

Ano, myslím si to. Myslím si, že je to perfektní. Dává jim to úžasnou možnost pochopit odlišné kultury, jazyky.

Takže by si chtěl, aby se naučili jak česky, tak španělsky? Nebo by si na ně mluvil dokonce anglicky?

Kdybych žil zde, tak bych preferoval češtinu a španělštinu. Angličtinu by pochytili později. Zním několik dvojjazyčných párů, které mluví na své děti mateřským jazykem, každý z manželů tím svým...a děti se naučily oba jazyky na stejné úrovni. Manželé pak mezi sebou

hovoří pouze anglicky. Pro mě to ale není zrovna nejlepší řešení. Řekněme, že raději bych, aby se moje žena naučila španělsky, nebo abych se já naučil česky, ale na děti bychom mluvili oběma jazyky.

Když se bavíme o dětech, myslíš si, že by pro ně bylo vhodnější, aby chodili do české školy, nebo raději do mezinárodní, kde by mluvily anglicky?

Hm, o tom jsem ještě nepřemýšlel. To by spíš záleželo na nabídce škol a na jejich kvalitě. Prostě si myslím, že je mnohem důležitější úroveň vzdělání, a ne jazyk.

Dobře, přejdeme od budoucnosti k praktickému životu v ČR. Řekni mi něco o procesu hledání ubytování, když si přišel do ČR.

Když se na to dívám zpětně, tak už se tomu jen směji, ale na začátku to bylo hodně drsné. Když jsem přijel do Brna, tak jsem zůstal týden v ubytovně s ukrajinskými dělníky.

Měl si problém najít vhodné ubytování, protože jsi cizinec?

Rozhodně ano. Dva majitelé mě odmítli, protože nejsem Čech. Zas na druhou stranu, to pro mě nebylo až tak strašný, protože jsem z EU, ale stejně mě nechtěli ubytovat.

Takže by si uvítal pomoc při hledání ubytování od svého zaměstnavatele, mám pravdu?

To rozhodně! Nikdo mi nepomohl. Zaměstnavatel nemusí poskytovat ubytování, stačí pomoc při hledání. Je to pro cizince obrovská pomoc! Nakonec jsem si bydlení našel sám přes realitku, a moje paní domácí je úžasná. Dokonce se mě ptala jestli neznám dalšího cizince, který by potřeboval ubytování, že pronajímá ještě jeden byt. Naštěstí jsem narazil na majitelku, která hovoří anglicky, jinak bych byl naprosto ztracený. Je to stejný jako s doktorem, ale to je zas jiná historka.

Když narážíme na jazykovou problematiku, ráda bych se zeptala jestli zastáváš názor, že cizinec se nemusí učit místní jazyk.

Rozhodně musí, jestliže mají v plánu zůstat ve zemi déle než tři roky. Pro krátkodobý pobyt to není nezbytné. A taky to není nezbytné z pracovního důvodu, jestliže se v práci hovoří anglicky.

Uvítal bys, kdyby ti zaměstnavatel umožnil navštěvovat jazykový kurz češtiny jako zaměstnanecký benefit?

To každopádně! Právě se snažím najít nějaký jazykový kurz, který by mi v práci schválili...bohužel zatím bezúspěšně. Je to pro cizince hodně těžký zvládat každodenní život bez znalosti češtiny...u doktorů, na úřadech, v obchodech, když si chceš koupit kartičku na MHD, na cizinecké policii...je to nemožný něco zařídit.. Víš jak, Brno není Praha. Neber to tak, že Brno je horší místo, to rozhodně ne, na druhou stranu moje rodný město není rozhodně přívětivější místo pro cizince...ve Španělsku je to stejný, kromě turistických oblastí. Ale jak u nás, tak i tady se vše zlepšuje se zvyšující se úrovní jazykové vzdělanosti mladých lidí.

Jsi v kontaktu se svou rodinou či přáteli ve Španělsku? Jezdíš pravidelně do své rodné země? Jak často?

Ano, jsem. V dnešní době technologií to není problém. Můžeme si zavolat přes Skype, poslat mailem fotky...

Domů jezdím celkem pravidelně. Zrovna minulý týden jsem byl ve Španělsku. Snažím se jezdit na svátky, jako Vánoce a Velikonoce, a taky během léta.

Řekni mi něco o tvém volném čase? Jakým způsobem nejčastěji trávíš volný čas?

Toho je víc...tak třeba mám rád český hospody (kromě těch, který jsou hodně zakouřený),...hodně mi to připomíná domov. Miluji český pivo! Je to nejlepší pivo na světě, ještě s belgickým. Taky rád chodím do klubů, no a jestliže hledáš českou holku, tak je to celkem jednoduchý se s nějakou seznámit. Jo, a chodím do posilovny, tedy snažím se.

A kromě klubů, navštěvuješ třeba galerie nebo divadla?

Ano, pokud to jde. Miluji třeba kina, a celkově všechny zajímavý aktivity. Kulturní život mám rád, jen bych potřeboval lépe ovládat češtinu, abych si jej mohl víc užít...tak třeba divadelní hry jsou v češtině, a to samé platí i pro muzikály.

A potkáváš se i s lidmi ze Španělska? Znáš třeba nějaký španělský klub pro cizince ze španělsky hovořících zemí?

Potkávám se s nimi tak dvakrát do měsíce, zajdeme na pivo. Teď jsem třeba zrovna potkal čtyři Španěle, co pracují v IBM, šel jsem s přáteli na pivo, a jen tak si k nám přisedli nějakí lidé, a oni to byli právě Španělé. Rád se taky potkávám s jinými cizinci. Co se týká nějakých spolku, tak to rozhodně ne. Nejsem zrovna člověk, který chodí na setkání lidí třeba z Facebooku. Raději se scházím s lidmi, které znám z běžného života.

Poslední otázka, co si myslíš o Čechách? Jací jsme?

Hmm, nech mě chvíli přemýšlet. Všeobecně jsou Češi zdvořilí a přátelští, ale na druhou stranu jsou taky řekněme chladní, udržují si odstup, když se má hovořit o osobních záležitostech. Také ale dokáží být loajální jakmile si získáš jejich důvěru, ale získat ji je hodně obtížné. Jsou taky hodně pyšní na to, že jsou Češi, což je zajímavý u tak malého národa (v porovnání se Španělskem). Češi jsou perfektní společníci na párty, když se baví, tak jsou otevření a přátelští, hlavně v hospodách, a obzvláště studenti. Mají taky hodně otevřený a nenucený přístup k sexu, ale co se týče sdělování osobních pocitů a hlubokých myšlenek, tak jsou nepřístupní a nesdílní. Španělé jsou mnohem více otevření svěřování se s osobními věcmi.

PŘÍLOHA P IX: TRANSKRIPT ROZHOVORU Č. 2

Respondent č. 2

Pohlaví: Muž

Státní příslušnost: Indie

Věk: 27

Myslíš, že hlavním důvodem pro příchod do ČR byla pracovní nabídka ze strany českého zaměstnavatele (resp. Honeywellu), nebo tě sem přivedl jiný důvod?

Hlavním důvodem byl Honeywell, a druhým důvodem byli mí přátelé, se kterými jsem studoval ve Švédsku. Jeden kamarád je Čech a druhá kamarádka je Srbka...oba dva měli nastoupit do Honeywellu. Kamarádka nakonec nenastoupila kvůli nějakým problémům s vízem. To ona mi řekla o práci pro Honeywell, do té doby jsem vůbec netušil, že v ČR nějaký Honeywell sídlí.

Takže jsi svobodný, bezdětný...dovedeš si představit, že by si našel přítelkyni, která by byla Češka? Nevadily by ti kulturní rozdíly?

Nevím, možná ano...ale stejně si myslím, že bych se měl nejprve naučit česky, než si najdu českou přítelkyni. Osobně si nemyslím, že by kulturní rozdíly hrály nějak významnou roli. Našel jsem mezi Čechy spoustu přátel, jak mezi kolegy z práce, tak dokonce i nějaké dívky.

Znamená to tedy, že nejde ani tak o kulturní rozdíly jako spíše o jazykovou bariéru?

Je to jen můj názor...žil jsem ve Švýcarsku, Švédsku, Francii...ve Francii to pro mě nebyl žádný problém někoho potkat nebo s ním hovořit, protože trochu umím Francouzsky. Ale jestliže jednou potkám nějakou holku, se kterou si budu rozumět, a se kterou mi bude dobře, rád si ji vezmu za ženu...budu ale muset přesvědčit i rodiče. Ale nemyslím si, že by to měl být nějaký problém.

Chceš říci, že tví rodiče by dali přednost manželce z Indie?

Rozhodně! Většina indických rodičů jsou takoví. Hlavním důvodem, proč by pro mě chtěli indickou dívku je, že zastávají názor, že cizinka by se nepřizpůsobila nebo nepodřídila,

když by došlo na sporné témata. Nefungovalo by to, mohlo by dojít k odloučení, což není dobré pro děti. Vidí to ve filmech, a věří, že to takhle je i v realitě. Ale vzhledem k tomu, že žiji téměř pět let v Evropě, mám na to jiný názor, a vím, že to tak nemusí být vždy.

Myslíš si, že až budeš chtít založit rodinu, tak bude pro tebe lepší vrátit se zpět do Indie?

Hm, záleželo by na tom, jestli by se mi zde dařilo, myslím tím jak v práci, tak v osobním životě. Jestliže by vše šlo dobře, tak bych založil rodinu zde, jinak bych se vrátil zpět do Indie.

Zkus si představit, že jsi založil rodinu v ČR. Zajímalo by mě jestli bys chtěl, aby tvé děti chodily do české školy nebo raději do mezinárodní.

Rozhodně bych dával přednost škole, ve které by měly možnost naučit se oba jazyky, jak Česky, tak anglicky. Poznal jsem tady, že spousta studentů neumí mluvit anglicky, což není dobré. Chci dát svým dětem to nejlepší pro jejich budoucnost.

Můžeš mi prozradit jak to bylo s hledáním ubytování? Měl si nějaké problémy z důvodu, že jsi cizinec?

Doposud jsem neměl problémy s hledáním ubytování. Přátelé pro mě udělali všechno...myslím si, že mám obrovské štěstí, že mám tak dobré přátele. Po celou dobu bydlím s nimi. Ale od svých zahraničních kolegů vím, že měli velké problémy s hledáním vhodného ubytování, a vím, že ve spoustě případů si to byla ty, kdo jim pomohl najít to správné místo. Je to úžasná pomoc.

Zajímalo by mě, jestli máš v plánu najít si vlastní pronájem, nebo ti vyhovuje bydlet s přáteli.

Momentálně nic nehledám, ale jestli vše půjde hladce, tak uvažuj o koupi vlastního bydlení, někde mimo Brno. Mám rád venkov. Rád bych si pořídil dům se zahradou...to by bylo perfektní pro děti.

Udržuješ pravidelný kontakt s rodinou a přáteli, kteří žijí v Indii?

Ano, každý týden jim zavolám, nebo s nimi hovořím přes ICQ. Je perfektní, že máme web kamery, můžu si tak s nimi povídat a vidět je. Je to jako bych s nimi byl. Dnešní technologie je perfektní!

A jak často jezdíš domů za rodinou?

Domů jezdím každé vánoce.

Učíš je česky?

Zkoušel jsem to, koupil jsem si nějaké knihy a CD, ale protože jsem začátečník, tak by pro mě bylo lepší začít s učitelem...čeština je hodně složitý jazyk. Doufal jsem, že budu mít jazykový kurz v Honeywellu, ale ten byl zrušen. Je to velká škoda.

Takže budeš se mnou souhlasit, že je pro cizince důležité naučit se místní jazyk, jestliže se rozhodne žít v zahraničí?

To určitě, bez debat! Bez znalosti češtiny je pro cizince hodně obtížné socializovat se.

Jak trávíš volný čas?

Rád jezdím na kole. Zrovna dnes jsem najel svých prvních jarních 60 km. Byl jsem se podívat na hradě Pernštejn, je to moc krásný hrad. Jinak rád chodím s přáteli na drink...někde do hospody. Strašně mi chutná české pivo. Abych byl upřímný, do doby než jsem přijel do ČR, jsem alkohol nezkusil. Opravdu! A moje první pití byla Slivovice, zkouška peklem. Zjistil jsem, že když tady člověk navštíví nějakou rodinu, tak je tradice ochutnat domácí Slivovici. Taky o víkendech jezdím do Velkých Karlovic, abych pomohl kamarádům na chatě...opravit nějaké věci.

A co kulturní život v Brně? Byl si někde?

Byl jsem na nějakém koncertě, bylo to super. Teď se chystám na operu, mělo by to být s anglickým překladem. A občas zajdu do klubu.

Co si myslíš o Čěších? Co nás nejlépe charakterizuje?

Myslím si, že Češi se trochu obávají integrovat se s cizinci...nevím proč. Jakmile je poznáš, tak jsou naprosto odlišní, jsou opravdu milí, nápomocní. Na některých je vidět, že mají radost poznat cizince...hned po prvním setkání. Zním několik takových lidí, třeba u nás v práci, nebo jsem poznal milou Češku, která pracuje na České ambasádě ve Švédsku.

PŘÍLOHA P X: TRANSKRIPT ROZHOVORU Č. 3

Respondent č. 3

Pohlaví: Muž

Státní příslušnost: Bulharsko

Věk: 28

Myslíš, že hlavním důvodem pro příchod do ČR byla pracovní nabídka ze strany českého zaměstnavatele (resp. Honeywellu), nebo tě sem přivedl jiný důvod?

Ano, přesně tak. Možnost pracovat pro Honeywell v Brně byl jediný důvod, proč jsem do ČR přišel.

Přišel jsi do ČR se svou rodinou nebo jsi svobodný a bezdětný?

Jsem svobodný, a nemám žádné děti, takže jsem přišel sám. V době, kdy jsem opouštěl Bulharsko, tak jsem ani neměl přítelkyni, takže mě nic nedrželo.

Dovedeš si představit, že by sis našel českou přítelkyni? Myslím tím, zda máš obavy z kulturních rozdílů či z komplikací v komunikaci, které přináší každý vztah dvou lidí z odlišných kultur?

Nemyslím si, že by zde byl až tak velký rozdíl mezi českou a bulharskou kulturou. Dokonce máme i podobná některá slovíčka. Jinak zatím rozhodně neplánuji, že bych zde zakládal rodinu, i když na druhou stranu, tohle je věc, kterou si člověk nikdy nemůže přesně naplánovat.....prostě se to stane. Uvidíme...

Když se bavíme o rodině, představ si, že máš děti...chtěl bys je vychovávat v ČR nebo raději v Bulharsku?

Spíše preferuji založit rodinu v Bulharsku, vzít si bulharskou ženu a vychovávat tam i dítě, ale jak říkám, člověk nikdy neví. Ovšem v případě, že by moje žena byla Češka, neměl bych problém zde zůstat.

A v případě, že by jsi tedy rodinu založil v ČR, myslíš, že je lepší, aby děti navštěvovaly českou školu, nebo raději mezinárodní?

Záleželo by na tom jak dlouho bych zde plánoval žít. V případě, že dlouhodobě, bylo by lepší, kdyby děti navštěvovaly českou školu, aby se naučily perfektně česky. V případě, že jen krátkodobě, tak bych zvolil mezinárodní.

Vzpomeň si na dobu, kdy jsi přijel do ČR. Měl si nějaké problémy s nalezením ubytování?

Byla jsi součástí celého procesu hledání ubytování, hodně si mi pomohla od samého začátku. V Brně není jednoduché naleznout vhodné ubytování. Problém je hlavně v ceně. Kvalitní ubytování je většinou hodně drahé. Myslím si, že je to dáno tím, že Brno je univerzitní město, takže je zde velká poptávka po levnějším ubytování. Jak jsem přijel do ČR, tak jsem měl díky tobě zajištěné ubytování v univerzitním centru ve Šlapanicích. Pak jsem odjel na půl roku na služební cestu do Francie, tak pro mě nemělo smysl cokoliv jiného hledat. Momentálně bydlím u dalšího bulharského kolegy, ale je to jen dočasné řešení, budu se muset po něčem poohlédnout. Moc bych ocenil, kdyby si mi opět pomohla s hledáním.

Udržuješ kontakt se svou rodinou a přáteli v Bulharsku? Jak často jezdíš domů?

V dnešní době to není žádný problém, myslím tím, v době internetu. Domů jezdím tak dvakrát až třikrát ročně. Rozhodně na vánoce chci být s rodinou.

Myslíš, že je pro tebe užitečné umět zde česky? Chodíš do nějakého jazykového kurzu?

Momentálně do žádného kurzu nechodím, ale mám to v plánu. Myslím si, že je to hodně důležité umět se trochu domluvit. Ani tak ne u nás v práci, protože zde si vystačím s angličtinou, ale pokud zde cizinec chce žít delší dobu, tak rozhodně musí rozumět....umět se domluvit v obchodě, v nemocnici, na nádraží.

Jakým způsobem v Brně trávíš volný čas?

Pro člověka, který je v ČR krátce je zde spousta možností jak trávit volný čas...prozkoumávat Brno, zajít do kina na film v angličtině, nějaké sportovní aktivity. Když mám volno, tak brouzdám po internetu, píšu si s přáteli a rodinou v Bulharsku. Taky rád zajdu na pivo, hodně mi chutná české pivo.

Poslední otázka, co si myslíš o Čechách? Jaké máme vlastnosti?

Češi jsou hodně milí a nápomocní. Mají podobné chování jako lidé v Bulharsku, což se mi líbí.

PŘÍLOHA P XI: TRANSKRIPT ROZHOVORU Č. 4

Respondent č. 4

Pohlaví: Muž

Národnost: Ruská

Věk: 34

Ráda bych se zeptala na hlavní důvod tvého příchodu do ČR. Bylo hlavním důvodem zaměstnání v Honeywellu?

Ano, byla to právě pracovní nabídka, kterou jsem dostal. V té době jsem žil se svou nynější ženou v Polsku, měl jsem tam trvalý pobyt. Hodně jsem zvažoval, jestli to mám vzít a odstěhovat se z Polska do Brna, ale ta pracovní nabídka mě hodně lákala, takže jsem tady.

Zmínil si, že máš ženu, ona je Polka? Žije zde s tebou?

Ano, je Polka. Když jsem přišel do Brna, tak zůstala se svými dětmi v Polsku. Potřeboval jsem se zde usadit, udělat si nějaké zázemí, tak aby se za mnou mohli přestěhovat. Pravidelně jsem dojížděl do Polska a asi po roce ji požádal o ruku.....a přivlastnil si její děti. Minulé léto se přestěhovali za mnou do Brna.

Jaké to je žít se svou rodinou v ČR? V Polsku si byl také cizinec, pocit'uješ nějaký rozdíl mezi životem v ČR a v Polsku?

Pro mě byla v Polsku řada věcí snadnější než zde, hlavně to bylo dáno tím, že jsem měl již trvalý pobyt, ale než jsem jej získal, tak bylo papírování stejně složité.....myslím tím zařídit pracovní povolení a víza. Hodně v ČR oceňuji pomoc zaměstnavatele. Pro mě to až tak velký rozdíl nebyl, spíš pro mou ženu. Děti se rychle adaptují na změny, ale moje žena ten odchod prožívá mnohem hůř. Víš jak, opustila své rodiče, přátele a přišla do země, kde nikoho neznala. Nechodí do práce, takže ani nemá moc příležitostí kde poznat nové lidi.

Říkáš, že děti změnu prožívají celkem dobře. Chodí do české školy nebo do mezinárodní?

Myslím si, že děti nemají problém. Hlavně nejmladší dvě. Nejstarší dcera měla 12 let, když se sem přestěhovala, takže to pro ni bylo složitější, hlavně přechod na novou školu. Dcera a prostřední syn chodí na českou základní školu, a nejmladší syn do školky, ...taky české.

Nechtěl jsem je posílat do mezinárodní, chtěl jsem, aby se naučily česky, aby to měly v budoucnu jednodušší. Mezinárodní škola je neuvěřitelně drahá, nemůžu si dovolit platit školu třem dětem.

A jak se dětem líbí ve škole? Nemají problémy s češtinou?

Jsou spokojené. Z počátku měly problémy s jazykem, ale naštěstí polština je hodně podobná češtině, takže za půl roku se to srovnalo. Čím jsou děti mladší, tím se rychleji učí cizí jazyky. Hlavně obě děti mají štěstí na učitelky. Jedna dokonce umí polsky. Je perfektní, věnovala jim individuální péči, takže když něčemu nerozuměly, nebály se zeptat.

Jakým způsobem si hledal ubytování? Měl si problémy s nalezením ubytování z důvodu, že jsi cizinec? Preferoval si pronájem kompletně vybaveného bytu nebo si chtěl být raději vybavit podle svých představ?

Když jsem poprvé přišel do Brna, tak jsem bydlel na ubytovně, kterou si mi zařídila. Jak jsem se trochu rozkoukal po městě a zjistil, která lokalita by mi vyhovovala, začal jsem hledat na internetu. Nakonec jsem našel byt s pomocí realitní kanceláře, ale bylo to drahé. Chtěli jeden a půl nájmu jako provizi. Další peníze šly na vratnou kauci a vybavení. Celý relokační bonus jsem použil na tyto výdaje. Byt byl jen částečně vybavený, ale naštěstí lednička a pračka tam byly.

Jezdíš pravidelně do své rodné země? Jak často?

Do rodné země? Do Ruska jezdím tak jedenkrát ročně. Do Polska jezdím častěji. Když ještě žena nežila v Brně, tak jsem za rodinou jezdil dvakrát měsíčně. Teď zhruba pětkrát ročně. Hlavně kvůli ženě, protože potřebuje vidět svou rodinu.

Učíš se česky nebo si myslíš, že to pro cizince není nutné? Uvítal bys, kdyby ti zaměstnavatel umožnil navštěvovat jazykový kurz češtiny jako zaměstnanecký benefit?

Do kurzu nechodím. Honeywell zrušil kurzy češtiny pro cizince, ale já to ani nepotřebuji, protože mě učí moje děti. Už se začínají mezi sebou bavit česky. Na mě a na ženu mluví polsky. Abych jim mohl opravit školní úkoly, musím umět česky.

Jakým způsobem nejčastěji trávíš volný čas?

S rodinou. Přes týden jsem dlouho v práci, tak se jim to snažím vynahradiť o víkendu. Jezdíme na výlety, zajdeme do kina nebo navštívíme přátele.

Co si myslíš o Čechách? Jací jsme?

V mnoha věcech podobní jako Poláci, což mi celkem vyhovuje. Na první pohled působíte chladně a nepřístupně, ale když vás člověk lépe pozná, tak zjistí, že jste hodně přátelští. Hlavně v hospodě u piva. A pivo máte výborné!

PŘÍLOHA P XII: VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

	OTÁZKA	ŠKÁLA	Expat	Non-EU	EU	SVK	CELKEM
			5	6	11	27	49
1.	Jaký byl tvůj hlavní důvod k imigraci do ČR?	Získání pracovních zkušeností	80%	83%	73%	78%	78%
		Sloučení rodiny	0%	0%	9%	0%	2%
		Ekonomické důvody	0%	0%	0%	11%	6%
		Poznání nové kultury	20%	17%	0%	0%	4%
		Nepříznivá politická situace v rodné zemi	0%	0%	0%	0%	0%
		Jiné	0%	0%	18%	11%	10%
2.	Práce ve společnosti Honeywell, spol. s r.o. – HTS CZ o.z. je moje první zaměstnání v ČR.	Ano	100%	83%	82%	78%	82%
		Ne	0%	17%	18%	22%	18%
3.	Před příchodem do ČR jsem již měl/a nějaké povědomí o této zemi.	Plně souhlasím	0%	17%	18%	59%	39%
		Částečně souhlasím	100%	17%	55%	26%	39%
		Nemám názor	0%	50%	9%	7%	12%
		Částečně nesouhlasím	0%	17%	18%	4%	8%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	4%	2%
4.	Důležitým zdrojem informací o životě v ČR byl/a:	Zaměstnavatel	20%	0%	18%	0%	6%
		Internet	60%	33%	27%	19%	27%
		Kamarád či příbuzný	20%	50%	55%	59%	53%
		Kniha	0%	0%	0%	4%	2%
		Ambasáda	0%	0%	0%	0%	0%
		Jiné	0%	17%	0%	19%	12%
5.	Před příchodem do ČR bych uvítal/a interkulturní trénink, který by mě lépe připravil na život v nové zemi.	Plně souhlasím	40%	0%	0%	4%	6%
		Částečně souhlasím	40%	33%	45%	11%	24%
		Nemám názor	20%	67%	36%	33%	37%
		Částečně nesouhlasím	0%	0%	9%	22%	14%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	9%	30%	18%
6.	Život v ČR je diametrálně odlišný od života v mé rodné zemi.	Plně souhlasím	0%	0%	0%	0%	0%
		Částečně souhlasím	20%	50%	18%	0%	12%
		Nemám názor	40%	17%	18%	7%	14%
		Částečně nesouhlasím	40%	33%	45%	37%	39%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	18%	56%	35%
7.	Je/bylo pro mne velice obtížné adaptovat se na místní podmínky.	Plně souhlasím	0%	0%	9%	0%	2%
		Částečně souhlasím	0%	33%	0%	0%	4%
		Nemám názor	20%	17%	18%	7%	12%
		Částečně nesouhlasím	80%	50%	55%	30%	43%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	18%	63%	39%
8.	Za největší bariéru v adaptaci na život v ČR považuji:	Nedostatek potřebných informací	0%	0%	0%	41%	22%
		Neznalost místního jazyka	80%	67%	73%	0%	33%
		Složitý sociálně-právní systém	0%	17%	18%	11%	12%
		Úředníci nehovořící anglicky	20%	0%	9%	0%	4%
		Jiné	0%	17%	0%	0%	2%
		Nepocituji žádnou bariéru	0%	0%	0%	48%	27%

9.	Považuji za důležité naučit se český jazyk alespoň na komunikační úrovni.	Plně souhlasím	20%	17%	55%	4%	18%
		Částečně souhlasím	60%	83%	36%	30%	41%
		Nemám názor	20%	0%	9%	26%	18%
		Částečně nesouhlasím	0%	0%	0%	30%	16%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	11%	6%
10.	Bylo pro mne obtížné najít uspokojivé bydlení.	Plně souhlasím	0%	0%	0%	7%	4%
		Částečně souhlasím	0%	50%	45%	22%	29%
		Nemám názor	20%	17%	27%	15%	18%
		Částečně nesouhlasím	20%	33%	18%	48%	37%
		Plně nesouhlasím	60%	0%	9%	7%	12%
11.	Uvítal/a bych pomoc při hledání bydlení ze strany zaměstnavatele.	Plně souhlasím	40%	17%	9%	22%	20%
		Částečně souhlasím	40%	83%	55%	37%	47%
		Nemám názor	20%	0%	36%	26%	24%
		Částečně nesouhlasím	0%	0%	0%	7%	4%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	7%	4%
12.	Chtěl/a bych si v ČR pořídit vlastní bydlení (koupit byt či dům)	Plně souhlasím	20%	0%	9%	30%	20%
		Částečně souhlasím	40%	17%	36%	22%	27%
		Nemám názor	0%	50%	27%	33%	31%
		Částečně nesouhlasím	40%	17%	18%	4%	12%
		Plně nesouhlasím	0%	17%	9%	11%	10%
13.	Mám obavy z komunikace s českými úřady.	Plně souhlasím	40%	33%	9%	4%	12%
		Částečně souhlasím	0%	50%	27%	11%	18%
		Nemám názor	40%	0%	36%	33%	31%
		Částečně nesouhlasím	20%	17%	18%	30%	24%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	9%	22%	14%
14.	Od svého zaměstnavatele vyžadují pomoc při vyřizování mých imigračních záležitostí.	Plně souhlasím	80%	67%	9%	4%	20%
		Částečně souhlasím	0%	33%	27%	15%	18%
		Nemám názor	20%	0%	36%	26%	24%
		Částečně nesouhlasím	0%	0%	9%	26%	16%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	18%	30%	20%
15.	České občany považují za tolerantní vůči cizincům.	Plně souhlasím	0%	0%	18%	7%	8%
		Částečně souhlasím	60%	33%	55%	44%	47%
		Nemám názor	40%	50%	18%	26%	29%
		Částečně nesouhlasím	0%	17%	9%	19%	14%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	4%	2%
16.	Během života v ČR jsem se nikdy nesetkal/a vůči své osobě s projevem netolerance, diskriminace či rasismu.	Plně souhlasím	0%	0%	18%	11%	10%
		Částečně souhlasím	20%	33%	55%	41%	41%
		Nemám názor	20%	0%	0%	7%	6%
		Částečně nesouhlasím	40%	67%	27%	33%	37%
		Plně nesouhlasím	20%	0%	0%	7%	6%
17.	V ČR se převážně stýkám s krajany či jinými cizinci než s Čechy.	Plně souhlasím	0%	0%	9%	0%	2%
		Částečně souhlasím	0%	0%	0%	19%	10%
		Nemám názor	20%	33%	18%	30%	27%
		Částečně nesouhlasím	80%	33%	73%	37%	49%
		Plně nesouhlasím	0%	33%	0%	15%	12%
18.	Mezi svými spolupracovníky jsem našel/a řadu přátel	Plně souhlasím	0%	17%	18%	33%	24%
		Částečně souhlasím	80%	67%	55%	33%	47%
		Nemám názor	20%	0%	18%	22%	18%
		Částečně nesouhlasím	0%	17%	9%	7%	8%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	4%	2%

19.	Jakmile získám pracovní zkušenosti, mám v úmyslu vrátit se do své rodné země.	Plně souhlasím	0%	0%	0%	7%	4%
		Částečně souhlasím	0%	0%	9%	7%	6%
		Nemám názor	60%	83%	18%	30%	37%
		Částečně nesouhlasím	40%	17%	55%	41%	41%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	18%	15%	12%
20.	Život v ČR beru za „přestupní stanici“ k emigraci do jiného státu.	Plně souhlasím	0%	0%	0%	7%	4%
		Částečně souhlasím	0%	0%	18%	4%	6%
		Nemám názor	40%	67%	45%	48%	49%
		Částečně nesouhlasím	60%	33%	36%	30%	35%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	11%	6%
21.	Jsem hrdý/á na to, že mám občanství svého rodného státu.	Plně souhlasím	0%	17%	9%	33%	22%
		Částečně souhlasím	60%	50%	36%	30%	37%
		Nemám názor	40%	33%	55%	33%	39%
		Částečně nesouhlasím	0%	0%	0%	4%	2%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	0%	0%
22.	Rád bych v budoucnu získal/a trvalý pobyt v ČR popřípadě české občanství.	Plně souhlasím	0%	0%	0%	11%	6%
		Částečně souhlasím	40%	33%	55%	19%	31%
		Nemám názor	0%	67%	27%	33%	33%
		Částečně nesouhlasím	40%	0%	9%	26%	20%
		Plně nesouhlasím	20%	0%	9%	11%	10%
23.	Nadále udržuji intenzivní styky se svou rodinou či přáteli v zemi původu.	Plně souhlasím	20%	0%	18%	44%	31%
		Částečně souhlasím	20%	67%	73%	37%	47%
		Nemám názor	60%	33%	9%	15%	20%
		Částečně nesouhlasím	0%	0%	0%	4%	2%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	0%	0%
24.	Má rodina (žena/muž popřípadě děti) zůstala v mé rodné zemi.	Ano	0%	17%	9%	26%	18%
		Ne	100%	83%	91%	74%	82%
25.	Rád/a vyhledávám kulturní aktivity v Brně.	Plně souhlasím	40%	17%	18%	26%	24%
		Částečně souhlasím	40%	50%	27%	63%	51%
		Nemám názor	20%	33%	36%	11%	20%
		Částečně nesouhlasím	0%	0%	18%	0%	4%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	0%	0%
26.	Mám problém získat informace o kulturních akcích pořádaných v Brně či jinde v ČR.	Plně souhlasím	0%	0%	0%	0%	0%
		Částečně souhlasím	40%	33%	36%	11%	22%
		Nemám názor	20%	50%	18%	15%	20%
		Částečně nesouhlasím	40%	17%	27%	56%	43%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	18%	19%	14%
27.	Které problémy považuješ za nejtěžší ve svém běžném životě v ČR?	Otevřená otázka	Neznalost místního jazyka, imigrační proces	Neznalost místního jazyka, Integrace do společnosti, Vzdálenost od domova	Neznalost místního jazyka, Nízká mzda vs. vysoké ceny zboží a služeb, Byrokracie	Byrokracie, Vzdálenost od domova, Vlastnosti Čechů,	Neznalost místního jazyka, Vzdálenost od domova
28.	Co máš rád na ČR?	Otevřená otázka	Lidé, Životní styl, Poloha země, Historie, Kultura, Pivo	Lidé, Architektura, Doprava, Bezpečná země, Stabílí ekonomika, Příroda	Příroda, Noční život, Pivo, Doprava	Lidé, Podobný životní styl jako na Slovensku, Kultura, Pivo, Více pracovních příležitostí	Lidé, Životní styl, Kultura

29.	Rozhodnutí odejít do ČR nelituji.	Plně souhlasím	80%	17%	36%	37%	39%
		Částečně souhlasím	20%	67%	45%	48%	47%
		Nemám názor	0%	17%	18%	11%	12%
		Částečně nesouhlasím	0%	0%	0%	0%	0%
		Plně nesouhlasím	0%	0%	0%	4%	2%